

**İHSAN RAHİM'İN NEŞRETTİĞİ
ŞARKILI KANTOLU KARAGÖZ OYUNLARI
(İNCELEME-METİNLER)
Medine KAYNAK**

Yüksek Lisans Tezi

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Prof. Dr. Dilaver DÜZGÜN

2012

Her Hakkı Saklıdır

**ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

Medine KAYNAK

**İHSAN RAHİM'İN NEŞRETTİĞİ
ŞARKILI KANTOLU KARAGÖZ OYUNLARI
(İNCELEME-METİNLER)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Dilaver DÜZGÜN**

ERZURUM- 2012

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Dilaver DÜZGÜN danışmanlığında, Medine KAYNAK tarafından hazırlanan bu çalışma 10 /08/ 2012 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Dilaver DÜZGÜN

İmza:

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Gülhan ATNUR

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Ömer YILAR

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 10/ 08 / 2012

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM

Enstitü Müdürü

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

10/08/2012

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum " İhsan Rahim'in Neşrettiği Şarkılı Kantolu Karagöz Oyunları (İnceleme-Metinler)" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

10/08/2012

[Medine KAYNAK]

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	V
ÖN SÖZ.....	VI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

OYUNLARIN İNCELENMESİ

1.1. OYUNLARIN İÇERİĞİ VE TEKNİK ÖZELLİKLERİ	28
1.1.1 Abdal Bekçi.....	28
1.1.1.1.Bölümleri	28
1.1.1.1.1.Mukaddime (Giriş)	28
1.1.1.1.2. Muhavere (Söyleşme)	28
1.1.1.1.3.Fasıl (Asıl Konu)	28
1.1.1.1.4. Bitiş.....	29
1.1.1.2. Tipler	29
1.1.2. İki Kıskaç Hemşireler Yahut Biçare Delikanlı	29
1.1.2.1. Bölümleri	29
1.1.2.1.1. Mukaddime (Giriş)	29
1.1.2.1.2. Muhavere (Söyleşme)	30
1.1.2.1.3. Fasıl (Asıl Konu)	31
1.1.2.1.4. Bitiş.....	31
1.1.2.2. Tipler	31
1.1.3. Tahir ile Zühre	32
1.1.3.1. Bölümleri	32
1.1.3.1.1. Mukaddime (Giriş)	32
1.1.3.1.2. Muhavere (Söyleşme)	32
1.1.3.1.3. Fasıl (Asıl Konu)	33
1.1.3.1.4. Bitiş.....	33
1.1.3.2. Tipler	34
1.1.4. Müthiş İntikam Yahut Fedakâr Komşu	34
1.1.4.1.Bölümleri	34
1.1.4.1.1. Mukaddime (Giriş)	34

1.1.4.1.2. Muhavere (Söyleşme)	35
1.1.4.1.3. Fasil	35
1.1.4.1.4. Bitiş.....	36
1.1.4.2. Tipler	36
1.1.5. Karagöz'ün Evlenmesi Yahut Bedava Dayak Yemesi.....	36
1.1.5.1. Bölümleri	36
1.1.5.1.1. Mukaddime (Giriş)	36
1.1.5.1.2. Muhavere (Söyleşme)	36
1.1.5.1.3. Fasil (Asıl Konu)	37
1.1.5.1.4. Bitiş.....	37
1.1.5.2. Tipler	37
1.1.6. Karagöz'ün Doktorluğu.....	38
1.1.6.1. Bölümleri	38
1.1.6.1.1. Mukaddime.....	38
1.1.6.1.2. Muhavere (Söyleşme)	39
1.1.6.1.3. Fasil (Asıl Konu)	39
1.1.6.1.4. Bitiş.....	39
1.1.7. Karagöz'ün Rüyası	40
1.1.7.1. Bölümleri	40
1.1.7.1.1. Mukaddime.....	40
1.1.7.1.2. Muhavere+Fasil	41
1.1.7.1.3. Bitiş.....	42
1.1.7.2. Tipler	42
1.1.8. Ferhat ile Şirin Yahut Hain Valide	43
1.1.8.1. Bölümleri	43
1.1.8.1.1. Mukaddime (Giriş)	43
1.1.8.1.2. Muhavere (Söyleşme)	44
1.1.8.1.3. Fasil (Asıl Konu)	45
1.1.8.1.4. Bitiş.....	46
1.1.8.2. Tipler	46
1.1.9. Karagöz'ün Yazıcılığı Yahut Dilenciliği	46
1.1.9.1. Bölümleri	46

1.1.9.1.1. Mukaddime (Giriş)	46
1.1.9.1.2. Muhavere (Söyleşme)	47
1.1.9.1.3. Fasil (Asıl Konu)	47
1.1.9.1.4. Bitiş.....	48
1.1.9.2. Tipler	48
1.2. OYUNLARDA ADI GEÇEN GÜFTE VE BESTE SAHİPLERİ.....	48
1.2.1. Asım Bey	48
1.2.2. Tanbûri Ali Efendi	49
1.2.3. İsmail Hakkı Bey	49
1.2.4. Nigâr Hanım	50
1.2.5. Ali Bey	51
1.3. OYUNLARDA YER ALAN ŞARKI, KANTO VE MARŞLAR.....	51
1.3.1. Şarkılar	51
1.3.2. Kantolar	63
1.3.3. Marşlar	65
1.3.4. Kanto ve Türk Gölge Oyunu Karagöz'de Kantonun Varlığı	70

İKİNCİ BÖLÜM

METİNLER

Karagöz'ün Şairliği.....	72
İki Kıskaç Hemşireler Yahut Biçare Delikanlı	96
Tahir ile Zühre	105
Müthiş İntikam Yahut Fedakâr Komşu	118
Karagöz'ün Evlenmesi Yahut Bedava Dayak Yemesi.....	129
Karagöz'ün Doktorluğu	140
Karagöz'ün Rüyası	150
Ferhat ile Şirin Yahut Hain Valide	161
Karagöz'ün Yazıcılığı Yahut Dilenciliği	170
SONUÇ.....	179
SÖZLÜK.....	182
KAYNAKÇA	194
ÖZ GEÇMİŞ.....	196

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İHSAN RAHİM'İN NEŞRETTİĞİ
ŞARKILI KANTOLU KARAGÖZ OYUNLARI
(İNCELEME-METİNLER)

Medine KAYNAK

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Dilaver DÜZGÜN

2012, Sayfa:205

Jüri: Prof. Dr. Dilaver DÜZGÜN (Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Gülhan ATNUR

Yrd. Doç. Dr. Ömer YILAR

Bu tez çalışması 1909 yılında İhsan Rahim tarafından yayınlanan Şarkılı Kantolu Karagöz Oyunları ile ilgilidir.

Tezimizin konusunu oluşturan bu oyunlar öncelikle Arap harflerinden Latin harflerine aktarılmış ardından oyunların Cevdet Kudret'teki neşri ile karşılaştırılmıştır. Oyunlardaki şarkı, kanto, marşlar, güfte ve beste sahipleri ayrı bir başlık altında incelenmiştir.

Sonuç bölümünde ise oyunlar ile ilgili elde ettiğimiz bilgiler mevcuttur.

Çalışmamızın sonunda sözlük, kaynakça ve öz geçmiş bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gölge Oyunu, Şarkı, Kanto.

ABSTRACT
MASTER'S THESIS
KARAGOZ WITH SONG AND CANTO PUBLISHED BY İHSAN RAHİM
(RESEARCH – TEXTS)

Medine KAYNAK

Advisor: Prof. Dr. Dilaver DÜZGÜN

2012, Page: 205

Jüri: Prof. Dr. Dilaver DÜZGÜN (Advisor)

Assist Prof. Dr. Gülhan ATNUR

Assist Prof. Dr. Ömer YILAR

This thesis is related to Şarkılı Kantolu Karagöz Oyunları (meaning Karagöz Plays with Cantos and Songs in Turkish), published by İhsan Rahim in 1909.

The plays subject to out thesis were first transfered from Arabic letters to Latin alphabet letters and then compared with the publication of Karagoz by Cevdet Kudret. The songs, cantos, anthems, lyrics writers and composers were studied under separate headings.

The information on the plays was presented in the conclusion part.

A glossary, references and a CV was also added to the end of the study.

Key Words: Shadow Play, Song, Canto.

ÖN SÖZ

16. yüzyılda ülkemize geldiği düşünülen Türk gölge oyunu Karagöz, halkın beğenisini ve takdirini kazanmayı başarmış, halk kitleleri tarafından ilgiyle izlenmiştir.

Bir oyun olarak değerlendirilmesine rağmen gerek tasavvufi yönü gerekse yaşanan dünyayı perdeye yansıtması aslında onun bir oyundan çok daha önemli vasıflara sahip olduğunu gösterir.

Tüm bu özellikleriyle Karagöz, pek çok çalışmanın konusu olmuştur. Şimdiye kadar Karagöz ile ilgili çalışmalar yapılsa da tezimize adını veren Şarkılı Kantolu Karagöz Oyunları ile ilgili bilgiler sınırlıdır. Bu çalışma konu hakkındaki sınırlı bilgiyi genişletme ihtiyacından doğmuştur. Bu bağlamda bizde mevcut bulunan dokuz oyun öncelikle Arap harflerinden Latin harflerine aktarılmış, ardından oyunlar arası karşılaştırılmaya gidilerek bu oyunların özellikleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Oyunların özelliklerini tespit edebilmek amacıyla çalışmamız giriş kısmından başka iki bölüme ayrılarak incelenmiştir.

Çalışmamızın giriş kısmında Türk gölge oyunu Karagöz ile ilgili bilgiler (kökeni ve tarihsel seyri, tipleri, tekniği vb.) mevcuttur. Aynı zamanda Şarkılı Kantolu Karagöz Oyunlarının bölümleri, tipleri, fasıl özetleri hakkında da bilgilere yer verilmiştir. Oyunun bölümleri alt başlıklar halindedir. Örneğin oyunların mukaddime bölümünde yer alan perde gazellerinin genel özellikleri perde gazelleri alt başlığında bulunur. Burada okuyucuya oyunun genel yapısı hakkında bilgi vermek amaçlanmıştır.

Birinci bölümde oyunlar incelenmiştir. Mevcut bulunan dokuz oyun ile Cevdet Kudret'in üç ciltlik Karagöz isimli kitabında yer alan oyunlar karşılaştırılmış ve çeşitli yönleriyle değerlendirilmiştir. Aynı zamanda halk hikâyesinden Şarkılı Kantolu Karagöz Oyunları'na aktarılan "Tahir ile Zühre" ve "Ferhat ile Şirin Yahut Hain Valide" isimli oyunlar için Fikret Türkmen'in *Tahir ile Zühre* ve Reşat Oğuz'un *Karagöz'de Halk Türküleri ve Halk Hikâyeleri* kitaplarından da yararlanılmıştır.

Bu bölümde aynı zamanda oyunlarda adı geçen güfte ve beste sahipleri mevcuttur. Oyunlarda yer alan şarkı, marş ve kantolara başlıklar halinde yer verilmiştir.

İkinci bölümde oyunların Latin harflerine aktarılmış hali mevcuttur. Okunamayan kelimeler [...] şeklinde gösterilmiştir.

Sonuç başlığı altında çalışmamızda ulaştığımız sonuçlar yer almaktadır.

Bu tezi yöneten, çalışmalarımı ilgili yol gösteren, desteği ile yolumu aydınlatan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Dilaver Düzgün'e, katkıları ile tezimizin daha iyi bir hal almasını sağlayan hocalarım Yrd. Doç. Dr. Gülhan Atnur'a ve Yrd. Doç. Dr. Nesrin Feyziođlu'na teşekkür ederim.

Erzurum 2012

Medine KAYNAK

GİRİŞ

A- Araştırmanın Adı, Kapsamı, Amacı, Yöntemi

Teknik olarak değerlendirildiğinde bir perde gerisinden ışığın yansıtılması aracılığıyla tasvirlerin oynatılması olarak düşünülen Karagöz'ü yalnızca bu yönü ile anlamaya çalışmak onu bir bakıma köreltmek, vermek istediği asıl mesajdan uzaklaşmak demektir. Yüzyıllar boyunca halkın ilgiyle seyredip takip ettiği bu oyun, aslında içerisinde bir dünyayı barındırır. Yaşadığımız hayatın yanı sıra gerek olaylar gerekse kişiler perdede farklı şekillerde can bulur. Toplum yaşamını, kişileri, toplumun yüzyıllara göre yaşadığı değişimi perdede görmek mümkündür.

Tezimize adını veren Şarkılı Kantolu Karagöz Oyunları da toplumun yaşadığı değişimin perdeye yansımış güzel bir örneğidir. II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte Osmanlı toplumunda görülen yenileşme hareketleri Şarkılı Kantolu Karagöz Oyunları adlı yeni bir gölge oyunu tarzını doğurmuştur. Tezimizin amacı Şarkılı Kantolu Karagöz Oyunlarında görülen bu yenilikleri tespit etmek ve diğer oyunlardan farkını ortaya koymaktır.

Çalışmamızın en önemli kaynağını şüphesiz, İhsan Rahim'in Şarkılı Kantolu Karagöz Oyunları adıyla yayımlanan ve on cüzden oluşan eseri oluşturmaktadır. İhsan Rahim'e ait olan bu oyunların metinlerine ulaşabilmek için Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Seyfettin Özege Kitaplığı başta olmak üzere Milli Kütüphane Eski Harfli Türkçe Basma Eserler Katalogu ve pek çok veritabanı taranmıştır. Tarama sonucunda İhsan Rahim'e ait olan dokuz oyun tespit edilmiştir.

Bu metinlerde okunamayan kelimeler için köşeli parantez kullanılmıştır. Metinde boş bırakılan veya anlamsız görülen yerlere önerilen harf, kelime yahut kelimeler de köşeli parantez içine alınmıştır.

Oyun metinlerinin Latin harflerine aktarılmasında çeşitli güçlüklerle karşılaşmıştır. Bu durumun nedeni kimi kelimelerin yanlış yazımı ve imlâ bozukluklarından kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda bu oyunların baskısı da kötüdür.

Metinlerde genel itibariyle kelimelerin yazılış şeklinden ziyade okunuş şekli esas alınmış ve günümüz Türkiye Türkçesi yazı dilinin kuralları uygulanmıştır. Gerekli görülen yerlerde ise kelimelerin yazılış şekli esas alınıp dipnotta kelimenin okunuşuna yer verilmiştir.

Bu çalışmada bizde mevcut bulunan dokuz oyun ile Cevdet Kudret'in üç ciltlik Karagöz isimli kitabında yer alan oyunlar çeşitli yönleriyle karşılaştırılarak bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

B- Türk Gölge Oyunu Karagöz

1-Kökeni ve Tarihsel Seyri

Karagöz, Anadolu coğrafyasında gölge oyununa verilen isimdir. Adını oyunun başkışilerinden biri olan Karagöz'den alır.

Bu oyunun Türkiye'ye nereden geldiği ile ilgili çeşitli görüşler mevcuttur. Gölge oyunu üzerine araştırmalar yapan Sabri Esat Siyavuşgil, oyunla ilgili kısa bir giriş yapmış, burada *Anadolu Türkleri arasında yayılan hayal oyununun, Türk akınlarını takip ederek şarktan garba geldiğini belirtmiştir.*¹ Bu girişin ardından, oyunun Osmanlı Türkleri arasındaki tarihçesini tespit etmeye çalışmış, bunun için halk ve karagözcüler arasında dolaşan rivayetlerden, tarihi ve edebi vesikalardan, Türkiye'yi ziyaret etmiş olan yabancı gezginlerin izlenimlerinden yararlanmıştır.

Halk ve karagözcüler arasındaki rivayetlerin çoğunda hayal oyunlarının menşei Bursa olarak gösterilmektedir. Perdenin mucidi de Şeyh Küşteri'dir.²

Vesikalar, oldukça az olmakla birlikte Yavuz Sultan Selim'in Mısır'ı fethettiğinde hayal oynattığına dair vesika -İbn İyâs tarihi-³ önemlidir. Çünkü bazı araştırmacılar gölge oyunun Türkiye'ye Mısır'dan geldiğini düşünmektedir.⁴ Bu araştırmacılar için bunun gibi vesikalar, gölge oyununun Türkiye'ye Mısır'dan geldiğini göstermek için kanıt olarak değerlendirilmektedir.

Yabancı seyyahların izlenimleri ise oldukça yanıltıcı kabul edilmektedir.⁵ Çünkü onların seyrettiği oyunlar Siyavuşgil'in ifadesiyle "*ayak takımını eğlendiren karagözcülerin oyunlarıdır.*"⁶ Dolayısıyla bu durum seyyahların hatalı yorum yapmalarına neden olmuştur.

Siyavuşgil, konu hakkındaki düşüncelerini şu şekilde sonuçlandırır:

¹ Sabri Esat Siyavuşgil, *Karagöz Psiko-sosyolojik bir deneme*, Maarif Matbaası, 1941, s. 30.

² Siyavuşgil, s. 31- 39.

³ Siyavuşgil, s. 40.

⁴ Metin And ve Saim Sakaoğlu gölge oyununun Türkiye'ye Mısır'dan geldiğini düşünmektedir. Düşüncelerine kanıt olarak İbn İyas tarihinden de yararlanmışlardır.

⁵ Siyavuşgil, s. 54- 68.

⁶ Siyavuşgil, s. 55.

“Evvela, hayal oyunlarının Anadolu Türklerinde ana yurttan getirilmiş millî bir an’ane halinde devam ettiğini veya öylece benimsendiğini kabul edebiliriz.”⁷

Selim Nüzhet Gerçek ise oyunun bizde ortaya çıkması ve yayılmasıyla ilgili iki ihtimali değerlendirir.

Bunlardan ilki gölge oyununun Çinlilerden Moğollara geçmesi oradan da Türkler arasında yayılmasıdır.⁸ İkincisi ise Arap ve İran memleketlerinden bize gelmiş olabileceğidir.⁹ Gerçek, ikinci ihtimalin daha kuvvetli olabileceğini düşünür. Çünkü Gerçek’e göre bu memleketlerle aramızda sürekli bir etkileşim vardır. Bu oyunun yanı sıra pek çok şeyi onlardan aldığımız için gölge oyununun da onlardan alınmış olması mümkündür.¹⁰

Metin And, gölge oyununun Türkiye’ye Mısır’dan geldiğini söyleyip düşüncelerini şu şekilde ifade eder:

“Gölge oyununun Türkiye’ye 16. yüzyılda Mısır’dan gelmiş olduğu üzerine kesin bir kanıt vardır. İlk kez Profesör Jacob’un dikkatimizi çektiği bu kanıt, Arap tarihçisi Mehmed bin Ahmed bin İlyas-ül Hanefi’nin *Bedayi-üz zuhur fi vekaayi-üd-dühûr* adlı tarihindedir. Bu eserin birkaç yerinde gölge oyunu ile ilintili yer vardır.”¹¹

And, bu belgeye ek olarak İbn İyâs’ın gölge oyunu ile ilgili verdiği bilgileri de düşüncesine delil olarak gösterir. Ona göre İbn İyâs’ın verdiği bilgi gölge oyununun Mısır’dan Türkiye’ye geldiğine dair kesin bir kanıttır.¹²

Saim Sakaoğlu’nun konu hakkındaki görüşleri And ile aynı doğrultudadır. Sakaoğlu, görüşlerine öncelikle Andreas Tietze’nin konu ile ilgili değerlendirmesine yer vererek başlar. Tietze, Türk Gölge Tiyatrosu hakkındaki görüşlerini sekiz maddede ortaya koymuştur. Sakaoğlu, bu görüşlerden beş numaralı olanını daha bilimsel kabul etmektedir. Beş numaralı madde, gölge oyununun, Yavuz Sultan Selim’in Mısır’ı fethinden sonra Osmanlı başkentine geldiği yönündedir.¹³

⁷ Siyavuşgil, s. 69.

⁸ Selim Nüzhet Gerçek, *Türk Temaşası -Meddah Karagöz Ortaoyunu-*, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1942, s. 46- 47.

⁹ Gerçek, s. 47.

¹⁰ Gerçek, s. 47.

¹¹ Metin And, *Geleneksel Türk Tiyatrosu (Kukla-Karagöz-Ortaoyunu)*, Bilgi Basımevi, Ankara 1969, s. 112-113.

¹² And, s. 113.

¹³ Saim Sakaoğlu, *Türk Gölge Oyunu Karagöz*, Akçağ Yayınları, Ankara 2003, s. 22- 23.

Mısır'daki bir hayalbazın gösterisini izleyen Sultan Selim, bu gösteriyi beğenmiş ve oğlunun da izlemesi için İstanbul'a getirmiştir. Sakaoğlu'na göre bu olay Türkler arasında gölge oyunun başlangıcıdır.¹⁴

Mevcut verilerden hareketle gölge oyununun Yavuz Sultan Selim döneminde Mısır'dan Türkiye'ye gelmiş olduğu görüşünün daha gerçeğe yakın olduğunu söyleyebiliriz.

Türkiye'ye 16. yüzyılda geldiğini düşündüğümüz gölge oyunu bu yüzyılda günümüzdeki şeklinden farklıdır. Henüz özgün bir hal almamıştır. And, *16. yüzyılda Karagöz ve Hacivat'ın adını duymadığımızı belirtir.*¹⁵

Gölge oyunu halk arasında sevildiği gibi padişahlar tarafından da sevilmiş ve korunmuştur. Hayaliler, padişahların çeşitli ihsanlarına mazhar olmuşlardır. *İstanbul Nasıl Eğleniyordu?* isimli eserinde gölge oyununa da yer veren Refik Ahmet Sevengil, III. Murat ve III. Selim'in saltanat dönemlerinde hayalilerin büyük ilgi gördüklerini belirtir.¹⁶

Eserinde Karagöz'ün tarihsel gelişimi hakkında bilgi veren Sakaoğlu, 16. yüzyılda yapılan pek çok sünnet düğününde gölge oyunu oynatıldığına dikkat çekmektedir.¹⁷

17. yüzyıla gelindiğinde gölge oyununun kesin biçimini aldığını görürüz. Oyundaki Hacivat ve Karagöz tiplerinin varlığı bu yüzyılda karşımıza çıkar. Bu yüzyıldaki Karagöz ile ilgili bilgileri Evliya Çelebi'nin Seyahatname isimli eserinden öğreniyoruz. Aynı zamanda bu yüzyılda Türkiye'ye gelen yabancı seyyahlar da Karagöz hakkında bilgi vermektedirler.¹⁸

18. yüzyılda Karagöz, kahvehanelerden şenliklere, düğün törenlerine kadar geniş bir alanda gösteri alanı bulmuştur. Şairler eserlerinde bu dönemin ünlü Karagöz oyunları ile ilgili bilgi vermektedirler. Şair Haşmet, Şair Kâni'yi bu kişiler arasında saymak mümkündür.¹⁹

---

¹⁴ Sakaoğlu, s. 27.

¹⁵ And, s. 116.

¹⁶ Refik Ahmet Sevengil, *İstanbul Nasıl Eğleniyordu?* , (Haz. Sami Önal), İletişim Yayınları, İstanbul 1998, s. 36.

¹⁷ Sakaoğlu, s. 31.

¹⁸ And, s. 120.

¹⁹ Sakaoğlu, s. 49- 51.

Balıkhane nazırı Ali Rıza Bey de eserinde III. Selim zamanında yetişen Kasımpaşalı Hafız Bey ve İkinci Mahmut nedimi Hayali Sait Efendi gibi Karagöz oynatıcılarıyla ilgili bilgi vermiştir.²⁰

19. yüzyıl Karagöz'ü ile ilgili bilgiler yerli ve yabancı kaynaklarda karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzyılda da şehzadelerin sünnet düğünleri, doğum vb. nedenlerle yapılan şenliklerde Karagöz oynatıldığı görülmektedir.²¹

19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyıl başları Karagöz'ün hem halk arasında hem de sarayda hayli rağbette olduğu bir dönemdir. Sabri Esat, bu dönemde ramazan gecelerinin başlıca eğlencesini Karagöz'ün teşkil ettiğini belirtir. Aynı zamanda kibar toplantılarından sünnet düğünlerine, yazın kır kahvelerine kadar geniş bir alanda bu oyunun görüldüğü yazarın verdiği bilgiler arasındadır.²²

Siyavuşgil'e göre 1908 inkılâbı, hayal sahnesine yeni bir soluk kazandırmış gerek Karagöz oyunlarının tabı ve neşriyatlar gerekse perdede yapılan yenilikler halkın Karagöz'e olan ilgisini bir kat daha artırmıştır.²³ Ancak meşrutiyetin ilanından 5- 6 yıl sonra oyun, çeşitli nedenlerle gözden düşmüş ve hemen hemen tarihe karışmıştır.²⁴

And'a göre ise Karagöz'ün gelişimi ile ilgili iki önemli sorun vardır. Bunlardan ilki Karagöz'ün taşlama yönü ikincisi ise açık- saçıklığıdır. And, Karagöz'ün ortadan kalkmasında diğer etkenlerin olduğu kadar bu iki yönün de etkili olduğunu düşünmektedir.²⁵

2-Bölümleri

Karagöz oyunları; Mukaddime (Giriş), Muhavere (Söyleşme), Fasıl (Asıl Oyun), Hitam²⁶ (Bitiş) olmak üzere dört bölümden oluşur. Bu bölümler araştırmacılar tarafından farklı adlarla adlandırılmıştır. Biz oyunun bölümleri için yukarıdaki adlandırmayı uygun buluyoruz.

²⁰ Balıkhane Nazırı Ali Rıza Bey, *Bir Zamanlar İstanbul – Eski Âdetler, Eğlenceler, Sosyal Hayat, Esnaf Kuruluşları, Bütün Yönleri İle-*, (Haz. Niyazi Ahmet Banoğlu), Kervan Kitapçılık, s. 245.

²¹ And, s. 127- 128.

²² Siyavuşgil, s. 52.

²³ Siyavuşgil, s. 53.

²⁴ Siyavuşgil, s. 54.

²⁵ And, s. 128.

²⁶ Saim Sakaoğlu oyunun bitiş bölümü için hitam karşılığının en eski kaynaklarda görüldüğünü belirtmektedir.

Mukaddime (Giriş)

Oyunun bu bölümü, seyirciyi oyuna hazırlamak için yapılan bazı işlemlerden oluşur. Mukaddime (giriş) bölümünün nasıl başladığı ile ilgili araştırmacılar arasında çeşitli görüşler mevcuttur.

Gerçek, bu bölüme herhangi bir isim vermemiştir. Ancak oyunun göstermelik ile başladığını belirtir.²⁷

Cevdet Kudret, göstermeliğin sahneye getirilmesinin ve nareke²⁸ eşliğinde kaldırılmasının muhavere bölümünden önce olduğunu düşünür.²⁹

And, müzikle birlikte göstermeliğin (konuyla ilintili ya da ilintisiz tasvir) sahnede görünmesini mukaddime bölümünde değerlendirir. Ona göre bu şekilde oyun başlamış olur.³⁰

Sakaoğlu ise tüm bu görüşlere eserinde yer verir, *perdenin aydınlanması ile girişin başlamış olduğunu söyler ve bu bölümün adeta birkaç küçük alt bölümden oluştuğunu belirtir.*³¹ Bu alt bölümlerden ilk sırada perdenin aydınlanmasıyla göstermeliğin boş perdede görünmesi vardır. Göstermeliklerin işlevi seyirciyi oyuna hazırlamak, seyircide bir merak duygusu uyandırmaktır. Göstermelikler konuyla ilintili olabileceği gibi konuyla ilintisiz de olabilmektedir. Örneğin vakvak ağacı, denizkızı, çalgıcılar perdede göstermelik olarak görünebilmektedir.

Sakaoğlu'nun tespit ettiği gibi oyunun bundan sonraki akışı hakkında araştırmacıların farklı yorumlar ortaya koydukları görülür. Örneğin Gerçek, göstermeliğin kaldırılmasından sonra yordak isimli hayali yardımcısının, hayale mahsus bir usul ile tef çalarken semainin başladığını ve sonuna doğru Hacivat'ın geldiğini belirtirken³² *And ise tefin tartımına uygun hareketlerle, seyirciye göre perdenin solundan Hacivat'ın gelip bir semai okuduğunu söyler.*³³

Bu semailerden bir tanesi şudur:

²⁷ Gerçek, s. 77.

²⁸ Nareke, bir çalgı çeşididir. Ucuna sigara kâğıdı sarılmış bir tarafı delik kamıştan oluşur.

²⁹ Cevdet Kudret, *Karagöz*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2004, I, s. 15.

³⁰ Kudret, I, s. 15.

³¹ Sakaoğlu, s. 102.

³² Gerçek, s. 77- 78.

³³ Kudret, I, s. 15.

Makamı: Yegâh

*“Hey benim âfeti canım aman
Dili dost kalbi düşmanım aman
Ah yoluna feda bu canım aman*

*Ah aman etme bu edayı
Gel kuzum etme bu cefayı*

*Alsam elini elime aman
Sarılısam ince beline aman
Mailim tatlı diline aman
Gel benim servi bülendim aman*

NAKARAT

*Ah boyu boyuma menendim aman
Kerem eyle gel efendim aman”³⁴*

NAKARAT

Gerçek, bazı oyuncuların bu semaiden sonra ara semaisi olarak adlandırılan aşağıdaki gibi bir semai daha okuduklarını belirtir.³⁵

Makamı: Yürük

*“On kere demedim mi sana sevme dokuz yar
Sekize vefa yok dediler yedide zinhar
Altı ile beş ile hiç başa çıkmaz
Üçün ikisin terkedegör ta kala bir yar.”³⁶*

Bu semaiden sonra Hacivat, “of hay Hak...” diyerek perde gazelini okumaya başlar.

---

³⁴ Gerçek, s. 78.

³⁵ Gerçek, s. 78.

³⁶ Gerçek, s. 78.

And, bu gazelerde oyunun felsefi ve tasavvufi manasının yanında bir öğrenek yeri olduğunun anlatıldığını belirtirken aynı zamanda oyunun kurucusu ve teknik konuları ile ilgili bilgiler bulunduğuna dikkat çeker.³⁷

Ünver Oral, perde gazellerinin iki önemli görevi üzerinde durur. Ona göre perde gazellerinin ilk görevi her oyunda bir şiir bulunmasını sağlamak ikinci görevi ise hayalinin başarısına katkı sağlamaktır.³⁸ Oral, bu durumu şu sözlerle ifade etmektedir:

*“Her gösteri ve metninin mûsiki ile açılıp şiir ile giriş yapılması, bu iki sanata verilen önemi ve kıymeti çok açık şekilde göstermektedir. Dolayısı ile seyirci, dinleyici ve okuyucular da şiirle yoğrulmak durumundadır. Ki zaten Türk milletinin karakter ve kabiliyetinde büyük yer tutan ve hayatında büyük önem taşıyan mûsiki ile şiirin onun tiyatrosunda, beyninin ve gönlünün aynası olan Karagöz’de bulunmaması da mümkün değildir.”*³⁹

Dilaver Düzgün ise biçim ve içerik yönünden eski ve yeni Karagöz perde gazellerini değerlendirdiği yazısında özellikle eski perde gazellerinin biçim ve içerik yönünden tasavvufi bir boyutunun olduğunu belirtmiştir. Ona göre bu gazelerde “vahdet-i vücut” anlayışı vardır.⁴⁰

Perde gazellerinin içerik yönünden değerlendirilmesindeki ortak kanı bu gazellerin tasavvufi boyutunun olduğu yönündedir.

Perde gazelerinden sonra Hacivat secili bir şekilde yakarır. Bu yakarışın ardından Hacivat bir beyit okur. Daha sonra Hacivat’ın kendisine bir arkadaş aradığı görülür, bu arkadaşta bulunmasını istediği özellikleri sıralar. Buna And “*Karagöz’ü indirmek*”⁴¹ derken Gerçek, bu olayı “*Karagöz aşağı atılır*” şeklinde ifade eder.⁴²

Karagöz’ün gelmesiyle birlikte Hacivat ile Karagöz arasında kavga başlar. Sonra Hacivat kaçır Karagöz ise yere uzanır ve bir tekerleme⁴³ söyler. Bu şekilde mukaddime sonlanır.

³⁷ And, s. 147- 148.

³⁸ Ünver Oral, *Karagöz Perde Gazelleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996, s. 52.

³⁹ Oral, s. 42.

⁴⁰ Dilaver Düzgün, “Biçim ve İçerik Yönünden Eski ve Yeni Karagöz Perde Gazelleri”, Somut Olmayan Kültürel Miras Yaşayan Karagöz Uluslar arası Sempozyum Bildirileri

⁴¹ And, s. 152.

⁴² Gerçek, s. 83.

⁴³ And, Karagöz üzerine inceleme yapan araştırmacıların Karagöz’deki tekerlemeler üzerinde durmadıklarını düşünmektedir.

Muhavere (Söyleşme)

Karagöz oyununda mukaddime (giriş) bölümünden sonra muhavere (söyleşme) bölümü gelir. Uğur Göktaş'a göre "*Karagöz oyununun en büyük özelliği daha önceden herhangi bir metne dayanmaması yani tuluat denilen teknikle oynatılmasıdır. Tuluata en büyük fırsatı veren bölüm ise hiç şüphesiz muhavere bölümüdür.*"⁴⁴

Muhavere bölümünde genel itibariyle Hacivat ile Karagöz'ün söyleşmeleri yer alır. Bazı oyunların muhavere bölümünde Hacivat ve Karagöz dışında kişiler olduğu görülmektedir. Böyle muhaverelere "ara muhaveresi" denmektedir.

And, *muhavereleri konuları ve biçimleri bakımından çeşitli ayrımlarda inceler.*⁴⁵ Bunlardan başlıcası, "*fasıl'la ilintisi olmayan muhavere'ler*", "*fasıl'la ilintisi olan muhavere'ler*" dir. "*Muhavere'ler çoğunlukla fasıl'dan yani oyunun kendisinden bağımsızdır; ancak, bir iki muhavere ile fasıl arasında konu birliği bulunabilir.*"⁴⁶

Muhavereleri bu şekilde iki ana başlık altında inceleyen And, daha sonra muhaverelere çeşitli özelliklerine göre adlar verir. Örneğin gel geç muhaveresi, "*Karagöz ile Hacivat arasında geçmekle birlikte, öteki muhavere'lerden değişik bir yolda gelişir. ... Bunda Hacivat bir dize söyler gider, Karagöz bu dizeye ölçü, tartım ve uyak bakımından benzeyen fakat saçma bir mısra söyler gider; muhavere bu yolda Hacivat ve Karagöz'ün gidip gelmeleriyle uzayıp gider.*"⁴⁷

Çifte Karagöz'lü muhavere, vuruşmalı muhavere gibi adlar verilen muhavereler de mevcuttur. And'a göre bu muhavereler alışlagelmiş muhaverelerin dışında kalanlardır.⁴⁸ And, muhavereleri çeşitli özelliklerine göre adlandırdıktan sonra alışlagelmiş muhavereleri konuları bakımından gruplar altında toplar. Buna örnek olarak olmayacak bir olayın olmuş gibi anlatılmasını ve daha sonra bunun bir düşünce olarak ortaya çıkması ile ilgili oyunları gösterebiliriz. Konuları bakımından herhangi bir gruba girmeyen muhavereler de mevcuttur.⁴⁹

Muhavere Hacivat'ın perdeden çekilip Karagöz'ün:

⁴⁴ Uğur Göktaş, *Düinkü Karagöz*, Akademi Kitabevi, İzmir 1992, s.16.

⁴⁵ And, s. 156.

⁴⁶ And, s. 156.

⁴⁷ And, s. 157.

⁴⁸ And, s. 158.

⁴⁹ And, s. 158- 160.

“*Sen gidersin de beni pamuk ipliğiyle mi bağlıyorlar? Ben de gideyim îdgâha, dolaba, dilber seyrine! Bakalım âyîne-i devran ne suret gösterir!*”⁵⁰ demesiyle son bulur.

“Ben de gideyim îdgâha, dolaba, dilber seyrine” mısrasıyla başlayan beyit Bâkî’nin divanındaki “gösterür” redifli gazelden alınmıştır. Gazelde beyit şu şekildedir:

“*İd-gehde varalum dolaba dil-ber seyrine*

Görelüm ayine-i devran ne suret gösterür.”⁵¹ Ancak hayalde bu beyti söylemenin ne zamandan beri bir gelenek halini aldığı bilinmemektedir.

Fasıl (Asıl Oyun)

Fasıl, Karagöz oyununun kendisine verilen isimdir. Bu bölümde, Karagöz ve Hacivat başta olmak üzere oyunun kişilerle ilgili bir olay ve bu olay etrafında gelişen durumlar söz konusudur. “*Karagöz oyunları bu fasıl bölümünde gösterilen olaylara göre ad alırlar: Abdal Bekçi, Hamam, Ters Evlenme, Kanlı Kavak, Kanlı Nigar, Yalova Safâsı, Yazıcı vb...*”⁵²

Bu bölümde daha zengin kişi kadrosu vardır. Bu kişilerin bazıları ile çoğu oyunda karşılaşmamıza rağmen bazıları ile yalnızca bir oyunda karşılaştığımız görülür.⁵³

Oyunlar gibi fasıllar da yüzyıllar içinde değişme ve gelişme göstermiştir. Örneğin “*XVI. yüzyılda belirli bir konudan çok kopuk sahneler gösterilirken, XVII. yüzyıldan başlayarak fasıl konuları belli bir olaylar dizisine uymaya başlamıştır.*”⁵⁴

Hayaliler, Karagöz oyununu oynattıkları topluluğun yapısı ve çeşitli özelliklerine göre değiştirebilirler. Ancak bu değişiklik oyunun aslına bağlı kalınarak yapılmalıdır.

Bu bölümü uzatmak için bazı oyunlarda köçek oynatıldığı ve çeşitli dansların tertip edildiği görülmektedir.⁵⁵ Fasılların sona ermesiyle hitam (bitiş) bölümü gelmektedir.

⁵⁰ And, s. 160.

⁵¹ Bâkî, *Bâkî Dîvânı*, (Haz. Sabahattin Küçük), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1994, s. 131.

⁵² Kudret, I, 17.

⁵³ Sakaoğlu, s. 151.

⁵⁴ And, s. 161.

⁵⁵ Gerçek, s. 87.

Hitam (Bitiş)

Hitam (bitiş) bölümü hemen hemen oyunun en kısa bölümüdür. Bu bölümde oyundan çıkarılması gereken ders vurgulanır. Karagöz ve Hacivat oyun gereği farklı kostümlerle perdeye gelmişlerse oyunun sonunda eski kostümleriyle seyirci karşısına çıkarlar. Daha sonra Karagöz Hacivat'ı yine döver. Bunun üzerine Hacivat –

“Yıktın perdeyi eyledin vîrân!

Varayım sahibine haber vereyim heman!” diyerek çıkar, Karagöz de:

“Her ne kadar sürç-i lisan ettikse affola!

*Yarın akşam ... oyununda yakan elime geçerse, Hacivat, bak ben de sana ne oyunlar oynarım.”*⁵⁶ dedikten sonra çekilip gider; perde arkasındaki “şem'a”nın (mumun) sönmesiyle de oyun sona erer.”

3- Tipleri

Türk gölge oyununda görülen tipler oldukça çeşitlidir. Osmanlı toplumunun etnik, dinsel ve bölgesel özelliklere sahip kişileri çeşitli şekillerde perdeye yansıtılır.

Oyunlarda bir zümrenin diğer bir zümreye karşı üstünlüğü söz konusu değildir. Zümrelerin etnik kimlikleriyle ilgili aşağılama, alay yoktur. Nilgün Firidinoğlu⁵⁷, konu hakkındaki düşüncelerini şu şekilde ifade eder:

“Halk tiyatrosu dini ya da etnik aidiyetin kimseyi ayrıcalıklı kılmadığı, hiçbir aidiyetin Karagöz'ün dayacağından kurtulmak için yeterli olmadığı bir dünya sunar.”

Hacivat ve Karagöz bu oyunun en önemli kişilerindendir. Oyun, bu iki kişinin başından geçen olaylar üzerine şekillenir.

Oyundaki kişilerin sınıflandırılmasıyla ilgili çeşitli görüşler mevcuttur. Metin And, George Jacob, Sabri Esat Siyavuşgil, Selim Nüzhet Gerçek, Ahmet Kutsi Tecer bu konu hakkında görüş bildiren araştırmacılarıdır. Ancak her araştırmacı ayrı bir sınıflamayı tercih etmiş bu durumda oyun kişilerinin ortak bir başlık altında değerlendirilmesini engellemiştir.

Biz bu konuda And⁵⁸ ile aynı görüşleri paylaşmaktayız. Gölge oyunu kişilerini sınıflandırmaya çalışmak elbette eksiklikleri beraberinde getirecek ve kişilerin çeşitli

⁵⁶ Kudret, I, 18.

⁵⁷ Nilgün, Firidinoğlu, “Geleneksel Halk Tiyatrosunda Gayrimüslimlerin Temsili”, *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, Cilt No Yok, 27, 2009, 51- 60, Erişim Tarihi: 30 Nisan 2012, http://dergiler.ankara.edu.tr/detail.php?id=13&sayi_id=1582.

⁵⁸ Metin And kişileri sınıflandırmanın çeşitli sakıncaları olduğunu düşünmektedir. Karagöz kişilerini sınıflandıran araştırmacıların sınıflandırmalarını değerlendiren And, bu sınıflamalarda çeşitli eksiklikler

özellikleri nedeniyle hangi grupta değerlendirileceğini zorlaştıracaktır. Mevcut nedenlerden ötürü kişileri sınıflamaktan ziyade kişileri tanıtmaya kolaylığı sağladığı için biz de belirli kesimlerde incelemeyi uygun gördük. Buna göre kişileri şu şekilde incelemek bizce daha anlaşılır kabul edilmektedir:

1. Oyunun Asıl Kişileri: Hacivat ve Karagöz

2. Oyunun Asıl Kişileri Dışında Kalanlar: Hacivat ve Karagöz dışındaki tüm kişiler.

Bu değerlendirme Türk gölge oyununa adını veren bir bakıma oyunu kuran Karagöz ve Hacivat esas alınarak yapılmıştır. Onun dışında kalan kişiler Çelebi, Beberuhi, Sarhoş vb. yukarıda da belirtildiği üzere çeşitli özellikleri nedeniyle-örneğin, zımmi kişilerden Rum aynı zamanda Anadolu dışından gelen kişilerin içerisinde de yer alır- sınıflandırılmaya tabi tutulmamıştır.

Oyunun Asıl Kişileri

Karagöz

Karagöz, oyunun en önemli kişilerindendir. Bize kadar gelen tasvirlerden yola çıkan Sakaoğlu, Karagöz'ü *ablak yüzlü, iri gözlü ve top sakallı olarak tanır*.⁵⁹ Karagöz'ün başında "ışkırak" adı verilen bir başlık bulunur. Bu başlığın iki tarafı yüksek, sarık şeklindedir. "*Giyimine kırmızı renk hakimdir. Bir kolu oynaktır. (Hacivat'a iyi tokat atmak için)*"⁶⁰

Cevdet Kudret, Karagöz ile ilgili şu bilgileri vermektedir:

*"Halk diliyle konuşur; öğrenim görmüş kişilerin (Hacivat, Çelebi, Tiryaki vb.) yabancı sözcük ve dil kurallarıyla yüklü sözlerini anlamaz, anlayabildiklerini de anlamaz görünür; bu yabancı sözleri Türkçe sözcüklere benzeterek, onlara ters anlamlar verir; böylece, toplum içindeki iki ayrı zümrenin dillerinin çarpışmasından türlü gülünçlükler doğar."*⁶¹

---

görmüştür. Örneğin Jacob'un sınıflandırmasında hasta tipler içinde köçekler, cinsel sapık oldukları için bulunmaktadır. Çengiler ve pek çok zenneler cinsel sapık olmalarına rağmen bu grupta değerlendirilmemiştir. And, bu durumları eleştirmektedir.

⁵⁹ Sakaoğlu, s.167.

⁶⁰ Gökteş, s. 52.

⁶¹ Kudret, I, 21.

Karagöz'den bahseden hemen her araştırmacı onun bir halk adamı olduğunu söyler. Olaylara tepkisi, içtenliği, cesareti vb. özellikleriyle perdeye aktarılan Karagöz, herkesin onda kendisinden bir şeyler bulabileceği bir tiptir.

Oyunlarda eşiyle sorunlarının olduğu görülür. Eşi, Karagöz'ün bir işinin olmamasından, evle ilgilenmemesinden şikâyetçidir. Karagöz bu durumu pek önemsemez. Hacivat sayesinde iş bulur. Ancak bu işler onun yapabileceği işler değildir. Buna rağmen yapabilirim, bu işten anlarım diyerek işin başına geçer. Bu sayede çeşitli gülünç olayların ortaya çıkmasına vesile olur.

Cesur ve atılgan olması Karagöz'ü çoğu kez zor durumda bırakır. Ancak o bu durumdan kurtulmasını da bilir.

Oyunda Karagöz'ü temsil eden şarkı Nihavend makamındaki "Çeribaşı'nın Gelini"dir.⁶²

Hacivat

Oyunun Karagöz'den sonra en önemli kişisidir. Sakaoğlu, Hacivat'ın dış özelliklerini şu şekilde tanıtır:

*" Hacivat; ince yüzlü, sivri, çelebi sakallıdır. Gözleri Karagöz'ünkine göre daha küçüktür... Hacivat'ın başlığı ve elbisesi, Karagöz'ünkinin aksine yeşil ağırlıklıdır. Elbisesi, Karagöz'ünki gibi kuşaklı üç peşlidir. Entarisi, keten veya ipek Arap kumaşından çubuklu çubuklu yolludur. Yırtmaçlı olan entarinin ön uçları yürüyüşü kolaylaştırmak için kuşağa sokulur. Onun altındaki elifi şalvarın rengi kahverengidir. Omuza atılmış bir kefiye ve sağ elde de pastav bulunur. Ayağına Karagöz'de olduğu gibi çedik pabuçlar giydirilir."*⁶³

Hacivat, karakter bakımından Karagöz'ün zıddı bir tiptir. O, her konuda az çok bilgi sahibidir. Arapça, Farsça bilir, musikiden anlar. Hacivat'ın medrese diliyle konuşması Karagöz tarafından anlaşılmaz ya da Karagöz, Hacivat'ın söylediklerini anlasa bile anlamamış gibi yapar. Hacivat'ın sözlerine kafiye bakımından uygun ancak anlamsız cevaplar verir. İkisinin diyaloglarındaki zıtlık oyundaki gülünçlüğün temel öğelerindendir.

⁶² Pınar Somakçı, "Karagöz Müziği", Öcal Oğuz (Haz.), *Somut Olmayan Kültürel Miras Yaşayan Karagöz Uluslararası Sempozyum Bildirileri* (ss. 270- 274),

⁶³ Sakaoğlu, s. 170.

Hacivat, olayların gerektirdiği şekilde davranır. Çıkarına uygun hareket eder. Karagöz ile kavga etse de Karagöz olmadan yapamaz. Oyunlarda Karagöz'e iş bulur.

*“Kimi oyunlarda mahallenin muhtarıdır; perdeye gelen hemen bütün kişileri tanır, onların işlerine aracılık eder, hatta kimi zaman çöpçatanlık yapar (Büyük Evlenme, Ters Evlenme vb.) ; biraz afyon tiryakisidir; herhangi bir işte alinteriyle çalışıp kazanmaktan çok aracılık yoluyla açıktan kazanmayı yeğ sayar; sözgelimi, isteyenlere kiralık ev (Abdal Bekçi, Bursalı Leylâ, Bakkallık) ya da dükkân (Aşçılık, Bakkallık) bulup simsarlık eder.”*⁶⁴

Hacivat'ın perdede söylediği şarkılar arasında “Dil mest olur hüşyar iken”, “Gelse o şuh meclise”, “O gül endam bir al şale bürünsün yürüsün” gibi şarkılar vardır.⁶⁵

Oyunun Asıl Kişileri Dışında Kalan Kişiler

Çelebi

Oyunun en eski tiplerinden biridir. Oyunlarda sıklıkla görülür. Giyimi, elinde taşıdığı aksesuarlar yüzyıllara göre farklılık gösterir. Örneğin 18. yüzyıl ve 19. yüzyılın ilk yarısında elinde lale görülürken 20. yüzyılda bu çiçek, gül olur.⁶⁶

Çelebi, çeşitli adlarla anılır. “Hoppa Bey”, “Kınap-zade” vb. onun isimleri arasındadır. Aynı zamanda Razakı-zade Firuzan gibi takma adı da vardır.

Bazı oyunlarda bir iş ile uğraşırken gördüğümüz Çelebi, bazı oyunlarda bir mirasyedi bazı oyunlarda ise kadınların parası ile geçinen bir tip olarak karşımıza çıkar. *“Oyunların çoğunda genç ve zengin bir mirasyedi olarak yer alan Çelebi kibar bir aile çocuğudur.”*⁶⁷

Tiryaki

Oyunun en eski tiplerinden biri de Tiryaki'dir. Oyundaki adı genellikle “Nokta Çelebi”dir. Yaşlı olmasına rağmen gönlünün genç olduğunu savunur. Afyon yutar ve afyonun etkisiyle konuşmanın en önemli yerinde uykuya dalar. Karagöz, Tiryaki'nin bu özelliği nedeniyle ona “Uykucuzade”, “Afyon Baba” demektedir.

⁶⁴ Kudret, I, 22.

⁶⁵ Sakaoğlu, s.171- 172.

⁶⁶ Kudret, I, 22.

⁶⁷ Sakaoğlu, s.173.

Beberuhi

Perdede “Altıkulaç” olarak da bilinir. Boyu kısa, ağzı kalabalık, yaygaracı bir tiptir. “*Dili peltektir.*”⁶⁸

“*Başında külâhı, sırtında saltası ve bacaklarında dizlikleriyle dikkati çeker. Ayakkabısı çizmedir. Kâğıt fenerini elinde taşıdığı gibi külâhını da taşıdığı görülür. Uzun ve renkli külâhı, öbür tiplerinkine göre garip kalırsa da bu onun abdallığının işareti sayılabilir.*”⁶⁹

Zenneler

Zenne, Karagöz oyunlarındaki bütün kadınlara verilen genel bir isimdir. Zennelere karagözcü argosunda ‘gaco’ denmektedir.

Zenneler oyunlarda genellikle hafifmeşrep, evlilik dışı ilişkilerde bulunan, cinsel sapkınlığı olan vb. tipler olarak görülmektedir.

“*Giyimleri çok renkliliğe ve teferruata dayanır. Pek çok isimleri vardır. En çok kullanılanlar: Ebrû Hanım, Dimyat Pirinci, Nâzlı Hanım, Hâbibe Molla, Râbia Dudu ve Yedidağın Çiçeği’dir. Perdeye çeşitli şarkılarla gelirler.*”⁷⁰

Tuzsuz Deli Bekir -Sarhoş, Zeybek, Külhanbeyi-

Oyunlarda sorunları çözen bir tip olarak karşımıza çıkar. Genellikle oyunun sonunda perdeye gelerek oyunu çözüme kavuşturur. Tuzsuz Deli Bekir’in bir elinde kama bir elinde şarap kadehi bulunur. Naralar atar. Babası dahil olmak üzere 999 kişiyi öldürdüğünü övünerek anlatır.

“*Oyunlarda çeşitli adlarla anılır: “Bekri Veli”, “Tek Bıyık”, “Sakallı Deli”, “Hımhım Ali”, “Hovarda Çakır”, “Kırmızı Suratlı Bakır”, “Burunsuz Mehmet”, “Çopur Hasan”, “Cingöz Mustafa” gibi.*”⁷¹

“*Bu tipin benzeri olan diğer kişiler de Külhanbeyi, Sarhoş ve Zeybek (Efe)dir.*”⁷²

⁶⁸ Göktaş, s.58.

⁶⁹ Sakaoğlu, s. 175.

⁷⁰ Göktaş, s. 55.

⁷¹ Sakaoğlu, s. 180.

⁷² Ziya M. Başkan (Haz.), *Çocuklara KARAGÖZ*, Milliyet Yayınları, (Baskı Yeri Yok) 1973, s. 49.

Kastamonulu; boyu uzun, perdede omzunda baltasıyla görülen bir tiptir. Oyunda adı çoğu kez Kastamonulu Baba Himmet olarak geçer. **Kayserili;** genellikle kolunda yumurta sepeti vardır. Orta Anadolu aksanıyla konuşur. İsmi Mayısöğlü olarak bilinir. **Bolulu;** oyunlarda genellikle aşçılık yaptığı görülür. Aşçılık dışında başka işlerle uğraştığı da bilinmektedir. Adı Memiş'tir. Bolu ağzıyla konuşur. **Laz;** elinde kemeçe vardır. Oldukça hızlı konuşur. Ağzı kalabalıktır. Hayrettin, Çopur Memiş gibi adları vardır. **Yahudi;** Perdeye omzunda torbası ya da elindeki tefi ile gelir. Kuyumculuk, eskicilik, sarraflık gibi işlerle uğraşır. Zaharya, Samuel Efendi vb. isimlerle anılır. **Rum;** Perdeye kendine has "polka" adı verilen dansı ile gelir. Türkçeyi iyi konuşamaz. Terzilik, tüccarlık vb. işlerde çalışır. "Apostol", "Karalin" isimleri arasındadır. **Ermeni;** Kolunda bir sepet ya da omzunda torbası vardır. Tuhafiyecilik ya da kuyumculuk yapar. **Acem;** İran veya Azerbaycan'dan gelir. Elinde nargile bulunur. Halıcılık, antikacılıkla uğraşır. **Arnavut;** Belinde kılıç ayaklarında çizme vardır. "Mori" kelimesi sıklıkla kullandığı kelimeler arasındadır. Bozacılık yapar. **Arap;** Ak ve siyah Arap vardır. Bunlardan Ak Araplar genellikle Şam, Beyrut, Suriye'den gelenlerdir. Meslekleri dilencilik, deveciliktir. Hacı Fıfış, Hacı Kandil isimlerindedir.

4- Karagöz Tekniği

Karagöz'ün tekniği üzerine bilgi veren araştırmacılar⁷³ genel itibariyle oyunun gereçleri ve oynatma tekniği üzerinde durmuşlardır.

Oyunun gereçleri deyince akla ilk olarak tasvirler gelmektedir. Tasvirlerin yapımında deve derisinden faydalanılmaktadır. Manda, sığır derisi de tasvir yapımı için kullanılan deriler arasındadır.

Oynatımda perdenin yanı sıra "peş tahtası" ya da "destgah" denilen raf da oldukça önemlidir. Burada meşale, hayalinin notları vb. malzemeler bulunur.

Konunun teknik yönüyle birlikte estetik yönü üzerinde de duran İsmail Hakkı Baltacıoğlu, karagözün tekniğini *hem plastik sanat tekniği hem de ışık tekniği olarak değerlendirir*.⁷⁴ Baltacıoğlu'na göre tekniğin dehayla birleşmesi sonucu estetik ortaya çıkmaktadır. Karagöz de Türk dehasının en güzel örneklerinden biridir.⁷⁵

⁷³ Metin And, Uğur Gökteş vd. konu ile ilgili çalışmalar yapan araştırmacılar arasındadır.

⁷⁴ İsmail Hakkı Baltacıoğlu, *Türk Plastik Sanatları*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1971, s. 132.

⁷⁵ İsmail Hakkı Baltacıoğlu, "Karagöz, Tekniği, Estetiği", *Türk Dili*, 20(215), 1969, 622.

Baltacıoğlu'nun Karagöz estetiği ile ilgili düşüncelerini şu başlıklar altında özetlemek mümkündür:

Karagöz Profilleri (Suretleri): *“Yandan görünüş, Karagöz resimciliğinin temel karakteridir. Suretler bu temel karakteri kazanabilmek için hem anatomi, hem de perspektif bağlarından kopmuşlardır. Bununla birlikte Karagöz suretlerinin de bir anatomisi vardır. Ancak, bu anatomi dış dünyanınki, aklınki değil, iç dünyanınki, gönlünküdür. Onun için Karagöz suretleri o yamyassı, boğumlu gövdeleri, takma kolları, bacakları ile hem insana benzerler, hem de benzemezler. Bu suretler de resimdir, ancak model resimleri değil, karakter resimleridir.”*⁷⁶

Işık: *“Karagöz zengin bir ışık orkestrasıdır. Onun içindir ki karagözcü yağmumunu isteyerek eritir, pamuk ipliğinden fitillerini isteyerek yapar, bu fitilleri isteyerek tutuşturur. Karagözcünün içgüdüğü seyircisini gerçekler dünyasının ötesine götürmek, gerçeküstünün estetiğine kavuşturur.”*⁷⁷

Perde: *“Gölge perdesi yakınlık uzaklık tanımaz. Bu perde bomboştur. Ama her yer bir uzaklıktır. Bu perde üzerinde her şeyi kurmak, bir anda her şeyi yok etmek eldedir. Karagöz perdesi sonsuz bir olurluk alanıdır. Tıpkı düş dünyası gibi.”*⁷⁸

C- Gölge Oyununda Yenileşme Çabaları

20. yüzyılda Osmanlı toplumunda yaşanan siyasal ve sosyal gelişmelerle birlikte halkın en önemli eğlencelerinden biri olan Karagöz'de de birtakım gelişmeler, yenilikler görülmüştür.

Bu yenilikler Kâtip Salih Efendi öncülüğünde gerçekleşmiştir. İkinci Abdülhamit zamanının ünlü karagözcülerinden olan Kâtip Salih'in gölge oyununa getirdiği yenilikleri Ahmed Rasim şu şekilde anlatır:

*“Garibi şu ki, Kâtip Salih de, tiyatroyu Karagöz perdesinde icat yolunu tutmuş idi. Hatta perde içinde perde açarak, kanto söyletirdi.”*⁷⁹

Gölge oyununda mum yerine lamba kullanılması, tasvirlerin normal boyutlarından daha büyük halde perdeye yansıtılması vb. yenilikler de Kâtip Salih'in bu oyunlara getirdiği yenilikler arasındadır.

⁷⁶ İsmail Hakkı Baltacıoğlu, “Karagöz'ün Tekniği”, *Türk Dili*, 19(167), 1965, 744.

⁷⁷ İsmail Hakkı Baltacıoğlu, “Karagöz'ün Tekniği”, *Türk Dili*, 19(167), 1965, 745.

⁷⁸ İsmail Hakkı Baltacıoğlu, “Karagöz, Tekniği, Estetiği”, *Türk Dili*, 20(215), 1969, 623.

⁷⁹ Ahmed Rasim, *Muharrir Bu Ya*, (Haz. Hikmet Dizdaroğlu), MEB Yayınları, İstanbul 1989, s. 91.

Böylece “nev- icat hayal” denilen gölge oyunu ortaya çıkmıştır. Nev- icat hayal , “Klasik olarak kabul edilen kâr-ı kadim karagöz oyunlarına benzetilen, ancak onlardan farklı bir biçimde sunulan karagöz oyunlarına verilen addır.”⁸⁰

Hain Kâhya, Cincilik, Hekimlik vb. oyunlar nev-icad hayal örneklerindedir. Tezimizin konusu olan Şarkılı Kantolu Karagöz Oyunlarından Müthiş İntikam Yahut Fedakâr Komşu, Karagöz’ün Doktorluğu, Karagöz’ün Rüyası isimli oyunlar da Cevdet Kudret’in Nev-icad Oyunlar listesindedir.

Nev-icad oyunlar, gölge oyunundaki yenileşme çabalarının bir sonucudur. Bu oyunlar vasıtasıyla gölge oyununa olan ilginin artırılması amaçlanmıştır.

D- Şarkılı Kantolu Karagöz Oyunları

1. Şarkılı Kantolu Karagöz Oyunları ve İhsan Rahim

20. yüzyılın başlarında (1909), Şarkılı Kantolu Karagöz Oyunları’nı yayımlayan İhsan Rahim’in hayatı, şahsiyeti vb. hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak ulaşabildiğimiz dokuz oyunun altı tanesinde İhsan Rahim, okuyucular için bir yazıya yer vermiştir. Bu yazıda, oyunlara karşı ilginin büyük olduğu, o nedenle eserin eksiklerinin tamamlanarak emsalsiz bir hale getirildiği belirtilmiş eserin içeriği, fiyatı hakkında da bilgilere yer verilmiştir.

Oyunların sayısı hakkında kesin bir bilgi yoktur. Şarkılı Kantolu Karagöz Oyunları serisi içerisinde bulunan Tahir ile Zühre⁸¹ adlı oyunun kapağında, bu Karagöz Kitabı’nın yirmi cüzden oluşacağı belirtilirken Ferhat ile Şirin Yahut Hain Valide⁸² isimli oyunun okuyucuları bilgilendirmek amacıyla yazılan ilan kısmında ise, birinci cilt on cüze tamamlanacaktır denilmektedir.

Jacob, Türklerde Karagöz isimli eserinde bu oyunların çeşitli formlarda iki cilt olarak neşredildiğini, kendisinde bir nüshanın bulunduğunu belirtmektedir.⁸³ Bu nüshada yirmi tane Karagöz komedisinin olduğu Theodor Seif’in Viyana’da İki Kıskaç Hemşireler, Tahir ile Zühre ve Karagöz’ün Evlenmesi’ni metin ve tercümesi ile birlikte neşrettiği, Jacob’un bu oyunlar ile ilgili verdiği bilgiler arasındadır.

⁸⁰ Dilaver Düzgün, “Nev- İcâd”, -Türk Dünyası Ortak Edebiyatı- *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, (IV, s. 511)

⁸¹ İhsan Rahim, *Tahir ile Zühre*, Asya Kütüphanesi Hürriyet Mütalahanesi, İstanbul 1909.

⁸² İhsan Rahim, *Ferhat ile Şirin Yahut Hain Valide*, Asya Kütüphanesi Hürriyet Mütalahanesi, İstanbul 1909.

⁸³ Jacob, *Türklerde Karagöz*, (Çev. Orhan Şaik Gökyay), Bürhanettin Matbaası, İstanbul 1938, s- 17.

Oyun sayısı hakkında kesin bir bilgi olmamasına rağmen Jacob'un verdiği bilgiler İhsan Rahim'in bu konu hakkında verdiği bilgilere paralellik göstermektedir. Mevcut verilerden hareketle Şarkılı Kantolu Karagöz Oyunları'nın iki ciltten oluştuğu, birinci cildin on cüz, ikinci cildin yirmi cüzden meydana geldiği sonucuna varabiliriz.

Tezimizde incelediğimiz oyunlar şunlardır:

Abdal Bekçi, İki Kıskaç Hemşireler Yahut Biçare Delikanlı, Tahir ile Zühre, Müthiş İntikam Yahut Fedakâr Komşu, Karagöz'ün Evlenmesi Yahut Bedava Dayak Yemesi, Karagöz'ün Doktorluğu, Karagöz'ün Rüyası, Ferhat ile Şirin Yahut Hain Valide, Karagöz'ün Yazıcılığı Yahut Dilenciliği.

2. Tipler

Şarkılı Kantolu Karagöz oyunlarındaki tipler şunlardır:

Abdal Bekçi

Karagöz
Hacivat
Zenne (I)
Matiz
Bey (Çelebi)
Cariye (Zenne II)

İki Kıskaç Hemşireler Yahut Biçare Delikanlı

Karagöz
Hacivat
Bey (Çelebi)
Baba
Kasım
Dursun
Kız (Zenne)

Tahir ile Zühre

Karagöz
Hacivat
Baba
Zühre (Zenne)
Tahir
Hanım (Zenne II)

Müthiş İntikam Yahut Fedakâr Komşu

Karagöz
Hacivat
Baba
Dursun
Kasım
Kız (Zenne)

Karagöz'ün Evlenmesi Yahut Bedava Dayak Yemesi

Karagöz
Hacivat
Efendi
Zenne
Tiryaki
Karagöz'ün Karısı (Zenne II)

Karagöz'ün Doktorluğu

Karagöz
Hacivat
Bey
Zenne
Matiz

Karagöz'ün Rüyası

Karagöz
Hacivat
Dilber (Zenne)
Dursun

Ferhat ile Şirin Yahut Hain Valide

Karagöz
Hacivat
Bey
Ferhat
Şirin (Zenne)
Cadı

Karagöz'ün Yazıcılığı Yahut Dilenciliği

Karagöz
Hacivat
Zenne
Abdal
Rum
Bey

3- Bölümler

Mukaddime

Semai

Karagöz'ün Yazıcılığı Yahut Dilenciliği, Ferhat ile Şirin Yahut Hain Valide, Karagöz'ün Rüyası, Müthiş İntikam Yahut Fedakâr Komşu, Tahir ile Zühre, İki Kıskanç Hemşireler Yahut Biçare Delikanlı isimli oyunlarda semaiye yer verilmiştir. Mevcut bulunan diğer üç oyunda (Abdal Bekçi, Karagöz'ün Doktorluğu, Karagöz'ün Evlenmesi) ise semai yoktur. Oyunlardaki semailer şu isimlerle karşımıza çıkmaktadır:

Hacivat'ın Şarkısı (Karagöz'ün Yazıcılığı Yahut Dilenciliği)

Semai (Ferhat ile Şirin Yahut Hain Valide)

Semai (Karagöz'ün Rüyası)

Semai (İki Kıskanç Hemşireler Yahut Biçare Delikanlı)

Semai-i Hacivat (Müthiş İntikam Yahut Fedakâr Komşu)

Hacivat ile Şarkı (Tahir ile Zühre)

Perde Gazeli

İzleyiciyi oyuna hazırlamanın en etkili yollarından biri de perde gazelleridir. Şem'a'nın yanması ve müzikle oyuna ısınan seyirci, ardından söylenen perde gazelinin etkisiyle oyunun başlaması için sabırsızlanır.

Tezimize adını veren Şarkılı Kantolu Karagöz oyunlarının mevcut bulunan dokuz tanesini perde gazelleri açısından incelediğimizde şu sonuçlara ulaşırız:

Dokuz oyunun beş tanesinde (Karagöz'ün Yazıcılığı Yahut Dilenciliği, Tahir ile Zühre, Müthiş İntikam Yahut Fedakâr Komşu, Karagöz'ün Doktorluğu, İki Kıskanç Hemşireler Yahut Biçare Delikanlı) perde gazeli bulunmaktadır.

Oyunlarda yer alan perde gazelleri -Karagöz'ün Doktorluğu isimli oyun haricinde- klasik bir Karagöz oyununda bulunduğu şekliyle yani semaiden sonra karşımıza çıkmaktadır. Karagöz'ün Doktorluğu oyununda ise semai yoktur. Oyun perde gazeliyle başlamaktadır.

Oyunlarda bulunan gazeller eski perde gazelleri içerisinde yer almaktadır.

Oyunlarda perde gazellerinin tamamı mevcut değildir. Perde gazeli başlığı altında bir gazelin küçük bir bölümüne yer verilmiştir.

Gazellerin bir kısmı verilirken bazı mısralara yer verilmediği, mısralardaki kelimelerin farklı yazıldığı görülür. Örneğin Karagöz'ün Yazıcılığı Yahut Dilenciliği isimli oyunda perde gazeli şu şekildedir:

*“Gafilan açsın gözün görsün ne câdır perdemiz
Hazret-i Sultan Rahmet-ullah'dan beri
Yadigâr-ı Şeyh Küşteri'den becâdır perdemiz”*

Oysa gazelin aslında

“Gafilan açsın gözün görsün ne câdır perdemiz” mısrasından sonra *“Hikmet-i üstad-ı pirden pür-safadır perdemiz”* mısrası gelmektedir.

Muhavere

Elimizde bulunan dokuz oyunun beş tanesinde (Karagöz'ün Yazıcılığı Yahut Dilenciliği, Ferhat ile Şirin Yahut Hain Valide, Karagöz'ün Doktorluğu, Müthiş İntikam Yahut Fedakâr Komşu, Tahir ile Zühre) muhavere bölümü “muhavere” başlığı altında verilmiştir.

Geriye kalan dört oyundan, İki Kıskaç Hemşireler Yahut Biçare Delikanlı isimli oyunda “gel-geç” muhaveresi mevcuttur. Karagöz'ün Rüyası ve Abdal Bekçi, Karagöz'ün Evlenmesi Yahut Bedava Dayak Yemesi isimli oyunlarda ise muhavere başlığı bulunmamaktadır.

Oyunlardaki muhavereler şu şekilde adlandırılabilir:

Ham Hum Şaralop Ara Muhaveresi (Ferhat ile Şirin Yahut Hain Valide)

Gel Geç Muhaveresi (İki Kıskaç Hemşireler Yahut Biçare Delikanlı)

Akıl ve Bilmece Muhavereleri (Müthiş İntikam Yahut Fedakâr Komşu)

İsim Değiştirme (Karagöz'ün Doktorluğu)

Turşu (Karagöz'ün Yazıcılığı Yahut Dilenciliği)

Fasıl Özetleri

Oyunların fasıllarındaki olay örgüsü şu şekildedir:

[Abdal Bekçi]⁸⁴

Zenne Hacivat'ın aracılığıyla bir ev kiralar. Bunu öğrenen Matiz eve girip çıkını kontrol etmesi için Karagöz'ü görevlendirir. Evinden bekçilik için gerekli eşyaları alan Karagöz, Zenne'yi takibe başlar. Bu sırada Zenne'nin Çelebi ile konuşup evine davet ettiğini görür. Zenne, Çelebi'ye eve girebilmesi için bir parola verir. Ancak Karagöz bu parolayı doğru bir şekilde anlayamaz. Zenne'nin evinin önüne gidip çeşitli şeyler söylese de Zenne Karagöz'ü eve almaz. Karagöz, Çelebi'nin gelmesini bekler. Parolayı söyleyen Çelebi eve girer. Arkasından da Karagöz eve girerek mutfağa saklanır. Mutfakta köpek olduğunu düşünen cariyeye hanımına haber verir. Mutfığa geldiklerinde Karagöz'ü görürler ve yukarıya davet ederler. Karagöz, Zenne ve Çelebi eğlenceye dalmışken Matiz gelir. Çelebi korkuyla yüklüğe Karagöz de tavuk kümesine saklanır. Horozun ötmesiyle Matiz kümese gelir ve Karagöz'ü görür. Kümese nasıl girdiğini sorar, ancak Karagöz korkusundan düzgün cevap veremez. Matiz, Karagöz'ü dışarı çıkarır. Karagöz ise feleğe kendisine bir tavuk kümesini bile çok gördüğü için sitemlenir. Oyun böylece sonlanır.

İki Kıskaç Hemşireler Yahut Fedakâr Komşu

Bey ile yolda karşılaşan Zenne, Bey'i evine davet eder. Bey'in bu teklifi kabul etmemesi üzerine sinirlenerek onu rezil edeceğini söyler. Bu arada diğer zenne gelir. Zenneler arasında tartışma çıkar. Daha sonra Bey'i soyup dışarıya atmaya karar verirler. Bey'i evlerine götürüp kıyafetlerini alırlar ve dışarı atarlar.

Beyin yanına sırasıyla Karagöz ve Hacivat gelir. Beyi bu halde gören Karagöz ve Hacivat ona yardımcı olmak isterler. Zennelerin evine giderek Bey'in kıyafetini almaya çalışsalar da başarılı olamazlar. Bey gibi kıyafetleri alınarak dışarı atılırlar. Sonunda Matiz gelerek hepsinin kıyafetini almayı başarır. Oyun böylece sonlanır.

Tahir ile Zühre

Bey, Hacivat'a hizmetkârının ansızın öldüğünü anlatır ve Hacivat'tan kendisine bir hizmetkâr bulmasını ister. Hacivat, Bey'e Karagöz'ü önerir. Bey, Hacivat'ın

---

⁸⁴ Bizde mevcut olan oyunun adı Karagöz'ün Şairliği olarak geçmektedir. Ancak içerik bakımından Abdal Bekçi oyunuyla aynıdır. O nedenle adı Abdal Bekçi olarak değiştirilmiştir.

Karagöz'ü çiftliğe göndermesini söyler. Hacivat, durumu Karagöz'e haber verir, birlikte çiftliğe giderler. Bey, Karagöz'ü hizmetkârlığa kabul eder.

Bey, kızı Zühre'yi Tahir ile evlendirmeye karar verir. Durumu önce Zühre'ye sonra da Tahir'e bildirir. Bu durumdan hüzünlünen Karagöz, Bey'den kendisiyle de münasip birini evlendirmesini ister. Ancak Bey'in önerdiği doksan beş yaşlarındaki bayanı Karagöz istemez.

Bey, hanımını yanına çağırarak kızı ile Tahir'i evlendireceğini haber verir. Hanım kızını Tahir'e vermek istemediğini söylese de Bey, son kararı kendisinin vereceğini söyler. Bey kızıyla Tahir'i evlendirmek için düğün hazırlıklarını başlatır. Karagöz'e bu işle ilgili görevler verir. Oyunun sonunda Hacivat perdeye gelerek başka bir oyunda Karagöz'ün düğünüyle ilgileneceğini bildirir.

Müthiş İntikam Yahut Fedakâr Komşu

Dursun ile Bey'in kızını konuşurken gören Kasım, durumu Bey'e haber verir. Bu işin sorumlusu olarak da Karagöz'ü gösterir. Bey, Karagöz'den işin aslını sorar. Ancak istediği cevapları alamaz. Bunun üzerine Dursun ile kerimesini çağırır. Dursun, Bey'in kerimesine olan aşkını itiraf eder. Bey, Dursun'u cezalandırır ve Kasım'dan Dursun'un cezası ile ilgilenmesini ister.

Bu sırada Kasım, Karagöz ile konuşur. Bey'in kerimesine kendisinin âşık olduğunu, onunla evlenmek istediğini anlatır. Bey'in kerimesiyle evlenebilmek için de öncelikle Bey'i sonra da Dursun'u öldürmeyi planlar ve Karagöz'den yardım ister. Karagöz, Bey'e durumu anlatır ve sadakatini göstermek için Kasım ile konuşurlarken kendilerini dinlemesini söyler. Karagöz, Kasım'ın gerçek düşüncelerini Bey'in öğrenmesini sağlar. Kasım'ın getirdiği zehri Kasım'ın ağzına döker. Gerçek ortaya çıkar. Dursun ile Bey'in kerimesinin düğünü için hazırlıklara başlarlar.

Karagöz'ün Evlenmesi Yahut Bedava Dayak Yemesi

Karagöz, Hacivat'tan sözünü yerine getirerek aracı olmasını ve kendisini evlendirmesini ister. Bunun için efendiye başvururlar. Efendi zamanın uygun olduğunu söyler. Hazırlıklara başlarlar. Görücüler Karagöz'ü görmeye gelirler ve beğenirler. Düğün yapılır. Karagöz gelinden yüzünü açmasını ister. Gelin önce yüzünü açmasa da daha sonra açar. Karagöz, gelini beğenmez. Hacivat'ı durumdan sorumlu tutar.

Karagöz'ün Doktorluğu

Hacivat, Karagöz'e adam olmasını öğütler. Kendisinin doktorluk ile ilgili bilgi sahibi olduğunu anlatır. Bu sırada Karagöz'e çeşitli sorular sorar. Karagöz sorulara alakasız cevaplar verse de Hacivat, Karagöz'ün verdiği cevaplardan doktorluğu bildiğine karar verir. Kiralamış olduğu eczanede kendisiyle çalışmasını ister. Karagöz, Hacivat'ın teklifini kabul eder. Eczaneye hastalar gelir. Ancak Karagöz bunların hastalığını teşhis edemez. Sonunda Matiz gelir. Karagöz'ün kendisiyle eğlendiğini düşünerek onu cezalandırmaya karar verir. Ancak daha sonra bir daha bilmediği işlere karışmaması şartıyla Karagöz'ü affeder.

Karagöz'ün Rüyası

Karagöz, Hacivat'a gördüğü bir rüya sonucu neyin üzerine okursa onun iyi olacağını söyler. Bu sırada Hacivat'ın kızı ile Dursun konuşmaktadır. Bu konuşmayı duyan Karagöz, Dursun'un Hacivat'ın altınlarını alıp kızı isteyeceği sırada ağırlık olarak vereceğini öğrenir. Karagöz, Hacivat'a yardım etmek ister. Hacivat ise Karagöz'ün rüyasının doğruluğunu öğrenmek niyetindedir. Bu nedenle delirdiğini düşündüğü Dursun'u Karagöz'ün yanına getirir ve üzerine okuyup iyileştirmesini ister. İşin aslını bilen Karagöz, Hacivat'ı odadan çıkarır. Dursun'a her şeyi bildiğini, hemen normale dönmesini söyler. Sonra Hacivat'ı yanına çağırarak Dursun'a kendince dua eder. Dursun ise dua yardımıyla iyileşmiş gibi yapar. Karagöz, Hacivat'a Dursun'un kızını sevdiğini, onun için deli olduğunu anlatır ve hemen kızını Dursun'a vermesi gerektiğini söyler. Hacivat bu duruma önce razı olmaz. Ancak Karagöz araya girerek eğer altınları vermezse altınlarının elinden gideceğini söyleyince Hacivat razı olur. Düğün hazırlıklarına başlarlar.

Ferhat ile Şirin Yahut Hain Valide

Karagöz, evinin önündeki molozları görünce bunun kaldırılması için Hacivat'a başvurur. Hacivat bunlardan birinin Şirin'in köşkü diğerinin ise Elma Dağı olduğunu belirtir ve kaldırılmasının mümkün olmadığını söyler. Ardından Hacivat Karagöz'e Ferhat ile Şirin'in hikâyesini anlatır. Bu sırada Ferhat, Hacivat'tan kendisine pederlik edip Şirin'i istemesini rica eder. Bu teklifi kabul eden Hacivat, Ferhat'a Şirin'i ister. Ancak Şirin'in annesi kızını Elma Dağını delip Amasya şehrine suyu getiren kişiye

vereceğini söyler. Hacivat, durumu Ferhat'a bildirir. Ferhat, dağı delmek üzere hazırlık yapar. Karagöz'den kazma, kürek alır. Dağı delmeye az bir zaman kala cadı gelerek Şirin'in öldüğünü söyler. Ferhat elindeki kazmayı cadının kafasına vurur, cadı ölür. Daha sonra Şirin öldüyse benim yaşamam olmaz diyerek kendisini öldüreceği esnada Şirin gelir, ölmediğini söyler. Birlikte düğün hazırlıklarına başlarlar.

Karagöz'ün Yazıcılığı Yahut Dilenciliği

Hacivat, Karagöz'e boş durmakla olmayacağını bir işte çalışması gerektiğini söyler ve babasından kalma yazıcı dükkânında Karagöz'e iş verir. Hacivat ve Karagöz böylece ortak olurlar. Karagöz yazıcılıktan anlamamasına rağmen işin başına geçer. Dükkâna sırasıyla Zenne, Abdal, Rum, Matiz ve Bey gelir. Karagöz müşterilerin dediklerini doğru bir şekilde yazamaz ve müşterilerle tartışır. Sonunda Bey gelerek bu dükkânın tuhaf bir dükkân olduğunu, Karagöz'ün ağzının burnunun dolaştığını söyler. Telaşa kapılan Karagöz, ağzının burnunun dolaştığını açmak için dükkândan gider.

Bitiş

Şarkılı Kantolu Karagöz oyunlarının bizde mevcut bulunan dokuz tanesinde bitiş bölümü bir başlık altında verilmemiştir. Oyunların fasıl ve bitiş bölümleri iç içedir. Oysa klasik bir Karagöz oyununun bitiş başlığı altında Hacivat ve Karagöz arasındaki kısa bir söyleşmeye yer verilir. Ardından Hacivat perdeden ayrılır. Karagöz ise kusurları için af dileyerek gelecek oyun hakkında bilgi verir.

Şarkılı Kantolu Karagöz oyunlarından Ferhat ile Şirin Yahut Hain Valide, Tahir ile Zühre, Karagöz'ün Doktorluğu isimli oyunlarda fasıl sonunda Hacivat ve Karagöz arasında bu şekilde bir konuşma geçer. Ancak bu söyleşmeler "Bitiş" başlığı altında verilmemiştir.

Karagöz'ün Doktorluğu oyununda görülen böyle bir söyleşmeyi örnek olması bakımından burada veriyoruz:

Hacivat Gelir

Hacivat – Çok şükür sağlığa

Karagöz – Hak bereket versin Kâğıthane'deki biten sazlığa. (Tokadı vurur)

Hacivat (Gelerek): Ulan ne vuruyorsun? Ellerin kırılсын.

Karagöz – İnletir. Kenetlenir yine döverim. (Vurur)

Hacivat – İnşallah gözlerin kör olsun.

Karagöz – Duvarları dolaşır arar yine döverim. (Vurur)

Hacivat – Yıktın perdeyi eyledin viran. Varayım gideyim perdenin sahibine haber vereyim.

Karagöz – Ulan bu oyun elimden ucuz kurtuldun. İnşallah (fırıldak) oyununda yakarı elime geçirirsem ben bilirim yapacağımı. Paydos efendim paydos. (Gider)

Hitam

BİRİNCİ BÖLÜM

OYUNLARIN İNCELENMESİ

1.1. OYUNLARIN İÇERİĞİ VE TEKNİK ÖZELLİKLERİ

1.1.1 Abdal Bekçi

1.1.1.1.Bölümleri

1.1.1.1.1.Mukaddime (Giriş)

Oyunda mukaddime başlığı yoktur.

•Semai

Abdal Bekçi oyununda semai yoktur.

•Perde Gazeli

Bu oyunda perde gazeline yer verilmemiştir.

1.1.1.1.2. Muhavere (Söyleşme)

Oyunun muhaveresine “Ters Bekçi” adı verilmiştir. Bu muhavere Cevdet Kudret’in Karagöz isimli kitabında yer alan Yazıcı oyununun muhaveresinden aktarılmıştır. Ancak iki muhavere arasında bazı farklar da mevcuttur. Ters Bekçi muhaveresi oyunun sonunda yer alır.

Ters Bekçi muhaveresinin konusu Hacivat’ın Karagöz’e bir iş bulmasıyla ilgilidir. Hacivat, Karagöz’e yolda giderken büyük bir eve rast geldiğini ve bu evdeki tanıdıklarına gazel söyleyerek para aldığını anlatır. Hacivat bu kişilere Karagöz’den de bahsetmiştir. Tanıdıklarının evine bir dahaki gidişinde Karagöz’ü de yanında götürür ve onun da bahşiş almasını sağlar.

1.1.1.1.3.Fasıl (Asıl Konu)

Oyunda fasıl başlığı yoktur. Asıl konunun burada yer alması ve Karagöz Hacivat dışındaki kişilerin olması bu bölümü fasıl olarak değerlendirmemizi sağlamıştır.

Bu bölüm, Zenne’nin Hacivat’a ev kiralamak için başvurmasıyla başlar. Zenne, evi kiraladıktan sonra Matiz mahalleye gelerek Karagöz ile karşılaşır ve onu bu mahalleye bekçi yapar. Karagöz’e zennenin evini gözetlemesini ve eve kimseyi girdirmemesini tembihler. Olaylar Çelebi’nin zennenin evine gelmek istemesi ve Karagöz’ün bunu engellemeye çalışmasıyla devam eder. Sonunda Çelebi eve girer,

Karagöz de Onun arkasından eve girmeyi başarır. Ardından Matiz gelir. Çelebi evden kaçır. Karagöz ise tavuk kümesine saklanır. Matiz'in Karagöz'ü kümeden çıkarması ile oyun biter.

Başlangıçları aynı olan Karagöz kitabındaki Abdal Bekçi oyunu ile Şarkılı Kantolu Karagöz oyunları serisinde yer alan Abdal Bekçi oyununda gelişmeler farklılık gösterir. Karagöz kitabındaki Abdal Bekçi oyununun kişi sayısı daha fazladır. Dolayısıyla zenne ve diğer kişiler arasında geçen diyaloglar İhsan Rahim'in Abdal Bekçi oyunundan daha uzundur.

Her iki oyunun bitişi de farklıdır.

1.1.1.1.4. Bitiş

Oyunda bitiş diye belirtilen bir bölüm yoktur.

1.1.1.2. Tipler

Oyunların iki başkişisinden biri olan Hacivat, bu oyunda –Karagöz ve diğer kişilere göre- daha az görülür. Olaylar Karagöz, Matiz, Zenne ve Çelebi arasında geçer.

Zenne, evine Çelebi'yi çağdırmaktan çekinmez. Zevk ve eğlence düşkünü biri olarak tanıtılır. Çelebi de zenne ile benzer özellikler gösterir.

Matiz ise adının Deli Tuzsuz olduğunu söyler. Şimdiye kadar 999 kanının olduğunu belirtir. Karagöz'ü de öldürmek ister. Bu şekilde onu diş ağrısı, baş ağrısı gibi türlü dertlerden kurtaracağını belirtir. Matiz, her ne kadar Karagöz'ü öldürmeye niyetlense de Karagöz'ün açık sözlülüğü, mertliği Matiz'i bu durumdan vazgeçmeye sevk eder.

1.1.2. İki Kıskanç Hemşireler Yahut Biçare Delikanlı

1.1.2.1. Bölümleri

1.1.2.1.1. Mukaddime (Giriş)

•Semai

İki Kıskanç Hemşireler Yahut Biçare Delikanlı isimli oyunda “Gördün de beni bend ettin” mısrasıyla başlayan semai mevcuttur. Oyunda semainin tamamına yer verilmemiştir.

Cevdet Kudret'in Karagöz isimli kitabının ikinci cildinde yer alan Kanlı Nigar oyunu ile üçüncü cildinde yer alan Sahte Esirci isimli oyunda bu semainin tamamı mevcuttur. Ancak her üç oyunun semaisinde farklılıklar görülür. İki Kıskanç Hemşireler Yahut Biçare Delikanlı isimli oyunda nakarat kısmından sonraki kısımlar yoktur. Kanlı Nigar ve Sahte Esirci oyunlarının semailerinde ise nakarat kısmından sonra değişiklik yapılmıştır.

• Perde Gazeli

Oyunda perde gazeline “Hay Hak” hitap cümlecığı ile başlanmıştır. Oyunun perde gazeli şudur:

*“Şem’-i bahtım gösterir zill-i cazip perdede
Seyreden görsün hayalât-ı acayip perdede
Hazreti Şeyh Küşteri’nin sanatını göstermeye”*

Görüldüğü gibi perde gazelinin tamamı mevcut değildir. Mısralar beyit beyit ayrılmamıştır.

Ünver Oral bu oyunun perde gazeli ile ilgili kitabında şöyle bir yoruma yer vermiştir:

“Asya Kütüphanesi tarafından yayınlanan tek formalık ‘Karagöz Kitabı’ dizisinin ‘İki Kıskanç Hemşireler’ isimli oyun metninde perde gazeli vardır. Fakat yukarıda görüleceği gibi, yine metni sayfalara sığdırabilmek için şiirin iki beyti değil de üç mısra alınmıştır.”⁸⁵

Bu perde gazelinin tamamı Ünver Oral’ın *Karagöz Perde Gazelleri* isimli kitabının ‘Eski Perde Gazelleri’ başlığı altında yer almaktadır.

1.1.2.1.2. Muhavere (Söyleşme)

Oyunda gel geç muhaveresi yer almaktadır. Hacivat gelip bir cümle söyler akabinde Karagöz gelip Hacivat’ın söylediklerine kafiye bakımından uygun ancak anlamsız bir cümle söyler. Örneğin:

*“Hacivat – Rakibin göz süziüp geçmeleri
Karagöz – Ne çeker acemi sakalar elinden asufiye çeşmeleri”*

Muhavere bu şekilde devam eder. Muhavereyi Karagöz,

“Yumruk yiyeceksin Hacivat beyninin ortasına” diyerek sonlandırır.

⁸⁵ Oral, s.135.

1.1.2.1.3. Fasil (Asıl Konu)

Oyunun fasıl bölümü ‘birinci perde’ olarak adlandırılmıştır. Bu oyunun “birinci perde” olarak adlandırılan fasıl bölümü Cevdet Kudret’in Karagöz isimli kitabının ikinci cildinde yer alan Kanlı Nigar oyununun fasıl bölümüyle benzerlik gösterir.

Oyunda (İki Kıskaç Hemşireler Yahut Biçare Delikanlı) hafifmeşrep özellikler gösteren zenne, kadın parasıyla geçinen Bey ile karşılaşır ve Bey’in kendisiyle ilgilenmemesinden duyduğu üzüntüyü dile getirir. Konuşmaya Karagöz de katılır. Ardından diğer zenne gelir ve bundan sonra işler karışır. Her iki zenne de Bey’i giydirdiklerini, tüm paralarını Ona yedirdiklerini söyler.

Kanlı Nigar oyununda da zennelerin karşılaşması söz konusudur. Ancak onlar Bey’e paralarını yedirdiklerini söyledikten sonra hakeme başvururlar. İki Kıskaç Hemşireler Yahut Biçare Delikanlı isimli oyunda böyle bir durum yoktur.

Her iki oyunda da zenneler Bey’e ceza verir. Onun kıyafetini alarak dışarı bırakırlar. Oyun, Bey’i bu halde gören –Karagöz başta olmak üzere- kişilerin onu bu durumdan kurtarmak istemeleri ancak kendilerinin de aynı duruma düşmeleriyle devam eder. Karagöz, bu halde bile içinde bulunduğu durumla dalga geçmeyi bilir.

Oyunların fasıl bölümü olay örgüsü bakımından benzerlik gösterse de Kanlı Nigar oyununda fasıldaki kişi sayısının fazlalığı nedeniyle diyaloglar daha uzundur.

1.1.2.1.4. Bitiş

Oyunun fasıl bölümü ile bitiş bölümü bir arada verilmiştir. Bitiş bölümünü belirtmek için ayrı bir başlık yoktur. Fasil bölümünün sonlanmasıyla Hacivat ve Karagöz arasında geçen konuşmanın bitiminde “son” yazmaktadır.

1.1.2.2. Tipler

Oyunda Karagöz ve Hacivat’tan başka Bey, zenneler ve Matiz bulunur. Zenneler düşük ahlaklı olarak gösterilmektedir. Her ikisi de Bey’e sevdalıdır ve bütün paralarını Bey’e yedirdiklerini bildirirler. Birbirleri için kötü söz söylemekten çekinmezler. Örneğin “Zenne – O karşiki musibet, mundar, şıllık, şırpıntık kariyi tanıyorsun da bir de benimle alay ediyorsun. Seni burada rezil edeyim de sen de gör.”

Bey’in oyundaki ismi Rezaki’dır. Kadın parasıyla geçinmekten çekinmeyen biri olarak tanıtılır. Kadınlardan maddi fayda sağladığı sürece onların yanında bulunmuş

daha sonra da tanıdığı halde tanımazlıktan gelmiştir. Bütün bu olumsuz özellikleri yanında hal ve davranışıyla çitkırıldım özellikler gösterir. Matiz ise oyun sonunda ortaya çıkmış ve karışıklığı çözmüştür.

1.1.3. Tahir ile Zühre

1.1.3.1. Bölümleri

1.1.3.1.1. Mukaddime (Giriş)

•Semai

Tahir ile Zühre oyununda Hacivat'ın okuduğu semai “Hacivat ile Şarkı” başlığı altında verilmiştir. Bu semai Şarkılı Kantolu Karagöz Oyunlarının 10. cüzünde yer alan Karagöz'ün Yazıcılığı Yahut Dilenciliği oyunundaki semai ile aynıdır. Yalnızca Karagöz'ün Yazıcılığı Yahut Dilenciliği oyunundaki “derman” kelimesi yerine Tahir ile Zühre oyununda “merhem” kelimesi kullanılmıştır.

•Perde Gazeli

Tahir ile Zühre isimli oyunda yer alan perde gazeli Karagöz'ün Yazıcılığı Yahut Dilenciliği ve Cevdet Kudret'in Karagöz isimli kitabının ikinci cildinde yer alan Mandıra isimli oyunun perde gazeliyle benzerlik gösterir.

Tahir ile Zühre oyununda perde gazelinin tamamına yer verilmemiştir.

Gazelin kalıbı Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilâtün'dür.

1.1.3.1.2. Muhavere (Söyleşme)

Tahir ile Zühre oyununun muhaveresinde öncelikle Hacivat Karagöz'ün çeşitli konulardaki bilgisini sınar. Ardından Karagöz'e kendisini kimin doğurduğunu sorar. Bunun üzerine Karagöz, kendisini komşunun kedisinin doğurduğunu söyler ve annesi, babası, kardeşi başta olmak üzere tüm aile bireylerine bir sebze adı verir. Örneğin babasının ismi lahana, kardeşinin ismi kerevizdir.

Bu muhavere konu bakımından belli bir konu türüne girmemektedir. Aynı zamanda muhavere konu bakımından fasılla ilintili değildir.

1.1.3.1.3. Fasil (Asıl Konu)⁸⁶

Tahir ile Zühre hikâyesi, Şarkılı Kantolu Karagöz Oyunlarının 4. cüzünde yer alan Tahir ile Zühre oyununa farklı bir şekilde yansımıştır. Oyunun fasıl bölümünde hikâyenin bazı epizotları değiştirilmiş bazılarına da yer verilmemiştir.

Örneğin oyunda kahramanların (Tahir ile Zühre) doğumları hakkında bilgi yoktur. Hikâyede kahramanların mucizevî bir şekilde dünyaya geldiği belirtilmiştir. Tahir ile Zühre'nin adının konulması ile ilgili bilgiye de oyunda yer verilmemiştir.

Tahir ile Zühre hikâyesinde Tahir'in babası sosyal statü yönüyle Zühre'nin babasından daha düşük seviyede gösterilirken oyunda, Tahir'in babasının kim olduğundan bahsedilmez. Yalnızca Tahir ile Zühre'nin evlendirilmesini vasiyet ettiği belirtilir.

Hikâyede âşıkların evlenmesini engelleyen kişiler vardır. Tahir ile Zühre adlı oyunda bu iki kahramanın evlenmesini engelleyecek biri yoktur. Zühre'nin annesi önce bu duruma karşı çıksa da Tahir ile Zühre'nin evlenmesini engellemek için herhangi bir kötülükte bulunmaz.

Hikâyede yer alan kahramanların doğumu ve âşık olmaları, Tahir'in sürgüne gönderilmesi, rakibin akıbeti vb. konulara oyunda yer verilmemiştir.

Hikâye genellikle hüzünlü bir sonla biterken oyunda mutlu bir son vardır. Oyunun mutlu bir sonla bitmesi Karagöz oyunlarının yapısında bulunan güldürü ögesi ve izleyicinin bu doğrultudaki beklentisi ile açıklanabilir.

Görüldüğü gibi oyunun fasıl bölümünde hikâye kısaltılmış ve hikâyede bazı değişiklikler yapılmıştır.

1.1.3.1.4. Bitiş

Oyunun bitiş bölümü ayrı bir başlık altında belirtilmemiştir. Perde iner ifadesinden sonra Hacivat ile Karagöz arasında kısa bir konuşma geçer. Oyun bu şekilde sonlanır.

⁸⁶ Metinde oyunun fasıl bölümü yerine perde ifadesi vardır. Tahir ile Zühre oyununun fasıl bölümü incelenirken Fikret Türkmen'in Tahir ile Zühre isimli kitabından yararlanılmıştır.

1.1.3.2. Tipler

Oyunda görülen tipler oldukça azdır. Oyundaki tiplerin özellikleri ile ilgili bilgileri konuşma sırasında birbirleri için söyledikleri sözlerden öğreniyoruz. Oyunda Hacivat, efendiye (Zühre'nin babası) Karagöz'ü şu şekilde tanıtır:

“Hacivat – Efendinin birisi benden bir adam istedi ben de seni söyledim hem gayetle udhûke tuhaf ahlaklıdır dedim.”

Efendinin bilgi sahibi olduğundan da Karagöz söz eder:

“Karagöz – Korkmaya başladım Hacivat, herif yine lügatten bahsederse.”

Zühre'nin annesi de Tahir'i miskin olarak nitelendirmektedir:

“Hanım – Ben kızımı veremem öyle miskine.”

Oyunda Karagöz kişilerinden farklı olarak Tahir, Zühre, Zühre'nin babası ve annesi bulunur. Bu tipler yalnızca bu oyuna özgüdür. Anne ve Zühre'nin Karagöz tipleri arasındaki karşılığı zennedir. Ancak Tahir ve babasının karagöz tipleri içinde karşılığı yoktur.

1.1.4. Müthiş İntikam Yahut Fedakâr Komşu

1.1.4.1. Bölümleri

1.1.4.1.1. Mukaddime (Giriş)

• Semai

Oyunda yer alan semai, Cevdet Kudret'in Karagöz isimli kitabının üçüncü cildindeki Sünnet oyununun semaisi ile aynıdır.

Ancak Müthiş İntikam Yahut Fedakâr Komşu oyununda semainin tamamına yer verilmemiştir.

• Perde Gazeli

“Nakş-ı sun'ı remz eder hüsnünde rü'yet perdesi” mısrasıyla başlayan bu gazel, Ünver Oral'ın *Karagöz Perde Gazelleri* isimli kitabında bulunmaktadır. Oyunda gazelin tamamına yer verilmemiştir. Ayrıca beyitler birbirinden ayrılmamıştır, dörtlük şeklindedir. Gazelin kalıbı: Fâilâtün/ fâilâtün/ fâilâtün/ fâilün'dür.

Gazel içerik olarak tasavvufla ilgilidir.

1.1.4.1.2. Muhavere (Söyleşme)

Oyunun muhavere bölümü “muhavere” başlığı ile belirtilmiştir. Muhavere, Karagöz’ün söylediği tekerleme ile başlar. Ardından Hacivat ile Karagöz arasında konuşma geçer.

Karagöz, Hacivat’ın “Aklın nerede?” diye sorması üzerine aklını kedinin kaptığını kendisinin de bitpazarından akıl aldığını anlatır. Muhaverenin devamında Hacivat, Karagöz’e bilmece sorar. Ancak Karagöz bilmecenin cevabını bilemez, Hacivat’a vurur. Hacivat gider ve muhavere bu şekilde sonlanır.

Bu muhavere bilmece ve akıl isimli muhavere iç içedir.

1.1.4.1.3. Fasil

Oyunda fasıl başlığı yerine perde tabiri vardır. Cevdet Kudret’in Karagöz isimli kitabında yer alan Hain Kâhya isimli oyun ile Şarkılı Kantolu Karagöz Oyunları serisinin beşinci cüzündeki Müthiş İntikam Yahut Fedakâr Komşu adlı oyun fasıllarının olay örgüsü bakımından benzerdir.

Müthiş İntikam Yahut Fedakâr Komşu isimli oyunda Dursun, Hain Kâhya isimli oyunda ise Haydar, Bey’in kızını sever. Karagöz, âşıkların buluşup konuşmasına yardım eden kişi olarak tanıtılır. Ancak Karagöz, oyunların sonunda gerçeğin ortaya çıkmasını sağlar.

İki âşığın kavuşmasına engel olan Müthiş İntikam’da Kasım, Hain Kâhya’da Enver isimli kişiler vardır.

Oyunlardaki benzerliklerle birlikte birtakım farklılıklar da mevcuttur. Hain Kâhya oyununda Bey, kızı Nazife ile Haydar’ı konuşurlarken görür. Bunun üzerine ikisine de ceza verir. Müthiş İntikam Yahut Fedakâr Komşu’da böyle bir durum yoktur. Yalnızca Dursun’a ceza verilir. Hain Kâhya isimli oyunda Enver Ağa Karagöz’ü, Nazife ve Haydar’ı hapsedip onları kontrol etmekle görevlendirir. Ancak Müthiş İntikam Yahut Fedakâr Komşu adlı oyunda Karagöz’ün böyle bir görevi yoktur.

Oyunların sonunda kötülerin cezalandırılışlarında da farklılık vardır.

1.1.4.1.4. Bitiş

Oyunun bitiş bölümü ayrı bir başlık altında verilmemiştir. Aynı zamanda bitiş bölümünde görülen ve Hacivat ile Karagöz arasındaki oyunun bitişini ifade eden konuşma yoktur.

1.1.4.2. Tipler

Müthiş İntikam Yahut Fedakâr Komşu isimli oyunda yer alan tipler arasında Karagöz ve Hacivat dışında Bey, Bey'in kızı, Kasım ve Dursun bulunur. Bey'in kızı Karagöz kişileri arasındaki zenne tipini karşılar. Ancak diğer kişilerin Karagöz oyunlarındaki karşılığı yoktur. Bu kişilerden Kasım, olumsuz özelliklere sahip bir kişi olarak tanıtılır. Efendisinin kızına âşıktır ve efendisini öldürerek kızıyla evlenmeyi planlar. Dursun, Kasım'ın zıddı bir tiptir. Bey'in kızına âşıktır. Çektiği cefalara rağmen aşkından vazgeçmez.

Görüldüğü gibi oyunda yer alan bu iki tip (Kasım, Dursun) gerçek hayatta karşımıza çıkabilecek özelliklere sahip kişilerdendir. Oyunun sonunda Kasım gibi ihanette bulunan, kötülük edenlerin yaptıklarının karşılıksız kalmayacağı elbet cezalarını bulacakları mesajı Karagöz tarafından verilir.

1.1.5. Karagöz'ün Evlenmesi Yahut Bedava Dayak Yemesi

1.1.5.1. Bölümleri

1.1.5.1.1. Mukaddime (Giriş)

•Semai

Klasik bir Karagöz oyununda bulunan semai Şarkılı Kantolu Karagöz Oyunları serisinin 6. cüzünde yer alan Karagöz'ün Evlenmesi Yahut Bedava Dayak Yemesi isimli oyunda bulunmamaktadır.

•Perde Gazeli

Elimizdeki oyunda perde gazeli yoktur.

1.1.5.1.2. Muhavere (Söyleşme)

Karagöz'ün Evlenmesi Yahut Bedava Dayak Yemesi isimli oyunda muhavere bölümüne yer verilmemiştir.

1.1.5.1.3. Fasıl (Asıl Konu)

Karagöz'ün Evlenmesi Yahut Bedava Dayak Yemesi isimli oyunda fasıl bölümü belirtilmemiştir. Ancak bir olayın varlığı ve oyunun diğer kişilerinin de bu kısımda yer alması (Zenne, Efendi, Tiryaki vb.) bu bölümü fasıl olarak değerlendirmemizi sağlamıştır.

Oyunun fasıl olarak adlandırdığımız bu bölümünün konusu Karagöz'ün evliliği üzerine gelişen olaylarla ilgilidir.

Cevdet Kudret'teki Büyük Evlenme oyunu da konu bakımından Karagöz'ün evlenmesi ile ilgilidir. Ancak bu oyun çeşitli yönlerden Karagöz'ün Evlenmesi Yahut Bedava Dayak Yemesi oyunundan farklılık gösterir. Örneğin, Büyük Evlenme oyununda Karagöz karısının evi terk etmesi üzerine yeniden evlenmeye karar verir. Karagöz'ün Evlenmesi Yahut Bedava Dayak Yemesi adlı oyunda ise böyle bir durum söz konusu değildir. Büyük Evlenme oyununda erkek tarafı (Hacivat) kızı görüp söz kesmeye giderken Karagöz'ün Evlenmesi Yahut Bedava Dayak Yemesi isimli oyunda zenneler Karagöz'ü görmeye gelirler. Büyük Evlenme oyununda Karagöz düğün öncesi çeyiz takımı gönderir. Bizde mevcut bulunan oyunda Karagöz'ün gönderdiği çeyiz takımı yoktur. Aynı zamanda her iki oyunda fasılın sonlanması farklılık gösterir.

İki oyunun fasıl bölümünde çeşitli farklılıklar olsa da görüldüğü gibi her iki oyunda evlilik ve evlilik öncesi yapılan uygulamalar mevcuttur. Oyunlarda görücü gitme, kız isteme, yüz görümlüğü verme gibi halk kültürünü yansıtan unsurlara yer verilmiştir.

1.1.5.1.4. Bitiş

Karagöz'ün Evlenmesi Yahut Bedava Dayak Yemesi isimli oyunda bitiş bölümü ayrı bir başlık altında verilmemiştir. Fasıl olarak değerlendirdiğimiz bölümün sonunda “hitam” yazısı vardır.

1.1.5.2. Tipler

Karagöz'ün Evlenmesi Yahut Bedava Dayak Yemesi adlı oyundaki kişi sayısı oldukça azdır. Bu durumun nedeni, Şarkılı Kantolu Karagöz oyunlarının yazıldığı 20.yüzyılın başlarında toplumda görülen değişim olarak değerlendirilebilir. Bu konu hakkında Aslıhan Ünlü şunları söylemektedir:

“ Zaten Karagöz’ün ve yeni yeni olgunlaşmış ortaoyununun sonunu getiren Batı etkisindeki tiyatronun tanınıp sevmeye başlaması kadar, milliyetçilik hareketleri ve Balkanlar’daki karışıklıklarla birlikte toplumsal çeşitliliğin artık üzerine mizah yapılacak bir halinin kalmamasıdır. Cumhuriyet ile birlikte gelen, kimilerine göre millet bilincinin gerçekleşmesi için zorunlu, kimilerine göre ise bir dayatma olan tek kimlilik bu süreci tamamlar.”⁸⁷

Oyunda kişilerin tanıtılmasını sağlayan giyimleri hakkında bilgi yoktur. Ancak zenne konuşmasında Karagöz’ün başında bir ibik olduğunu söyler. Zennenin ibiğe benzettiği bu şey, Karagöz’ün başına taktığı ışırlak adı verilen serpuş olmalıdır. Bu durum güldürünün sağlanması için kullanılmıştır.

Oyunda Hacivat’ın aracı olup Karagöz’ü evlendirmek için uğraştığını görürüz. Oyunlarda Hacivat’ın Karagöz’e yardım etmesi onun karakteristik özelliklerindedir. Hacivat, Karagöz’ün iş bulmasını, evlenmesini, zor durumdan kurtulmasını sağlar.

Hafifmeşrep olarak tanıtılan zennelerin oyunda bu özelliğine yer verilmemiştir.

1.1.6. Karagöz’ün Doktorluğu

1.1.6.1. Bölümleri

1.1.6.1.1. Mukaddime⁸⁸

•Semai

Karagöz’ün Doktorluğu isimli oyunda semaiye yer verilmemiştir.

•Perde Gazeli

Bu oyunda yer alan perde gazeli eski perde gazelleri arasındadır. Oyundaki perde gazelinin tamamı Ünver Oral’ın Karagöz Perde Gazelleri isimli kitabında yer almaktadır.

Oyunda bu gazelin iki beytine yer verilmiştir. Aruz vezni ile yazılmıştır. Gazelin kalıbı: Fâilâtün/ fâilâtün/ fâilâtün/fâilün’dür.

⁸⁷ Aslıhan Ünlü, *Şiddete Gülmek: Geleneksel Türk Tiyatrosunda Şiddet ve Mizah, Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, Cilt No Yok, 24, 2007, 33, Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2012, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/13/905/11572>.

⁸⁸ Oyunda mukaddime başlığı yoktur. Ancak perde gazelinin olması bu bölümü mukaddime olarak değerlendirmemizi sağlamıştır.

1.1.6.1.2. Muhavere (Söyleşme)

Oyunda muhavere başlığı bulunmaktadır. Karagöz'ün Doktorluğu adlı oyunun muhaveresi, Selim Nüzhet Gerçek'in bildirdiği muhavere isimlerinden "İsim Değiştirme" olarak adlandırılabilir.⁸⁹

Bu muhaverede Karagöz ile Hacivat birbirlerine farklı isimler verirler. Muhavere Karagöz'ün Hacivat'a vurmasından sonra "Varayım ben gideyim köşe-i inzivaya. Bakalım ayine-i devran ne suret gösterir." demesiyle sonlanır.

1.1.6.1.3. Fasıl (Asıl Konu)

Karagöz'ün Doktorluğu ve Kudret'in Karagöz kitabında yer alan Eczane isimli oyunlar fasıllarının konusu bakımından benzerdir. Her iki oyunda da Hacivat, Karagöz'e çeşitli ilaç isimlerini, nasıl doktorluk yapılabileceğini gösterir. Ancak Karagöz bu işten anlamaz. Hastalara farklı teşhisler koyar, onların söylediklerini farklı şekilde yorumlar. Dolayısıyla gelen hastaları tedavi edemez.

İki oyunda da Zenne ve Çelebi Karagöz'ün doktor olmadığını anlar, Karagöz ile eğlenirler. Her iki oyunda da fasıl bölümleri benzer şekilde biter.

Oyunlar, fasıllarının konusu bakımından benzer olmalarına rağmen birtakım farklılıklar da mevcuttur. Örneğin Karagöz'ün Doktorluğu oyununda Hacivat, Karagöz'e doktorluk ile ilgili sorular sorup saçma cevaplar alsa da Karagöz'ün bu işi bildiğini düşünür, eczaneyi Karagöz'e emanet eder. Oysa Eczane isimli oyunda Hacivat, öncelikle Karagöz'ün doktorlukla ilgili bilgisini sınar. Karagöz'ün bu işten anlamadığına karar verince, ona gelen hastaları karşılama, hastalığının ne olduğunu öğrenme gibi görevler verir. Karagöz, Hacivat gelmediği için gelen hastalara doktormuş gibi davranır.

Her iki oyunun fasıl bölümü "perde" başlığı altında verilmiştir.

1.1.6.1.4. Bitiş

Karagöz'ün Doktorluğu oyununun bitiş bölümü, bitiş başlığı altında verilmemiştir. Perde adı verilen fasıl bölümünün sonunda Hacivat gelir. Hacivat ile Karagöz arasında kısa bir konuşma geçer. Karagöz gelecek oyunun adını söyleyerek oyunu sonlandırır.

---

⁸⁹ Gerçek, s. 84.

Konuşmanın sonunda “Hitam” yazmaktadır.

1.1.6.2. Tipler

Karagöz’ün Doktorluğu oyununda görülen tipler oldukça azdır. Oyunda Karagöz ve Hacivat dışında Bey, Zenne ve Matiz görülür.

Bey’in, Karagöz tiplerindeki karşılığı Çelebi’dir. Karagöz’ü “Bonsuvar Mösyö” diyerek karşılar. Alafranga yaşama özenen bir tip olarak tanıtılan Çelebi oyunda konuşmasıyla da bu özelliğini yansıtır.

Zenne, bu oyunda düşkün, kötü ahlaklı olarak gösterilmez. Matiz ise hemen her oyunda olduğu gibi bu oyunda da oyunun sonunda ortaya çıkarak olayın çözüme kavuşmasını sağlar.

1.1.7. Karagöz’ün Rüyası

1.1.7.1. Bölümleri

1.1.7.1.1. Mukaddime⁹⁰

• Semai

Karagöz’ün Rüyası isimli oyunda yer alan ve “Her güzel böyle canım nazlı mı olur” mısrasıyla başlayan semai, Cevdet Kudret’in Karagöz isimli kitabının birinci cildinde yer alan Bursalı Leyla oyununda mevcuttur. Ancak Karagöz’ün Rüyası oyununda semainin tamamına yer verilmemiştir. Semai şöyledir:

“ Her güzel böyle nazlı mı olur

Sürmeli ela gözlü mü olur

Dilberi sevmek gizli mi olur

(Nakarat)

Ömrümün varı gel sarıl bari

Dilberin dudağı âb-ı Kevser mi

Dişleri inci lâ’li gevher mi

Rahmı yok zalim kalbi mermer mi

⁹⁰ Oyunda mukaddime başlığı yoktur. Oyunun bölümleri 1. Meclis, 2.Meclis gibi başlıklar altında geçmektedir.

Ömrümün varı gel sarıl bari

Kandesin güzel kande varayım

Hâl ü hâtırın kime sorayım

Ayda bir kere yüzün göreyim

Ömrümün varı gel sarıl bari”⁹¹

Karagöz’ün Rüyası isimli oyunda ise semai şu şekilde yer almaktadır:

“Her güzel böyle canım nazlı mı olur

Sürmeli ela gözlü mü olur

Güzeli sevmek canım gizli mi olur

Ömrüm leyli gülüm yalelli

Gel sarıl bari”⁹²

1.1.7.1.2. Muhavere+Fasıl

Oyunda “muhavere” ve “fasıl” başlığı yoktur. Bunun yerine Birinci Meclis, İkinci Meclis gibi ifadeler yer verilmiştir.

Bu oyun, bizde mevcut bulunan Şarkılı Kantolu Karagöz Oyunları serisindeki sekiz oyundan farklılık göstermektedir.

Oyunun başlangıcından itibaren bir konu anlatılır. İlerleyen bölümlerde konuya yeni kişiler katılırlar. Bölümler, birbirinin devamı niteliğindedir. Konu bütünlüğü bakımından birbirini tamamlamaktadır.

Oyundaki Karagöz ile Hacivat arasında geçen söyleşme yani muhavere bölümü Birinci Meclis başlığı altındadır. Ancak bu başlık altında mukaddime bölümü de vardır.

Oyunun muhavere bölümünün Karagöz’ün söylediği şu tekerlemeden sonra olduğunu söyleyebiliriz:

⁹¹ Kudret, I, 215.

⁹² İhsan Rahim, *Karagöz’ün Rüyası*, Asya Kütüphanesi Hürriyet Mütalahanesi, İstanbul 1909, s.2.

“ **Karagöz** – Of aman küp kapaklarım, ay ortalarında bayram haftalar. Aman aman. Of o gümüş kaplattığım kafam amanın beyin tasımdan ateş zıplıyor. Oof.”

Karagöz’ün söylediği bu tekerlemeden sonra Hacivat perdeye gelir, Karagöz ile kavga ederler. Hacivat yine gelerek Karagöz’ü bu kadar sinirlendiren şeyin ne olduğunu anlamaya çalışsa da bir sonuç alamaz ve ikisi arasında bir konuşma başlar. Konuşmanın konusu Karagöz’ün Hacivat’a bulduğu iş ile ilgilidir. Hacivat, Karagöz’ün bulduğu bu işi beğenmeyerek o işi kendisinin yapmasını söyler. Bunun üzerine Karagöz, kendisinin bir işi olduğunu gördüğü bir rüya sonucu hasta bir kişinin üzerine okuduğunda onun hemen iyileşeceğini anlatır. Hacivat, Karagöz’e hasta bulup getirmek üzere Karagöz’ün yanından ayrılır.

Hacivat ile Karagöz arasındaki bu konuşma devamında oyuna Dursun (Tosun) ve Hacivat’ın kızı da katılır. Olaylar birbiriyle bağlantılı şekilde devam eder ve sonlanır.

Karagöz’ün Rüyası isimli oyun Cevdet Kudret’in Karagöz isimli kitabında yer alan Cincilik oyunundan aktarılmıştır diyebiliriz. Ancak diyaloglarda küçük farklılıklar vardır. Örneğin Cincilik oyununda Karagöz Hacivat’a gördüğü rüyada kulağına bir şey okuduklarını ondan sonra hasta, deli her kimin üstüne okursa onun iyileşeceğini söylerken Karagöz’ün Rüyası isimli oyunda ise Karagöz rüyasında ağzına tükürdüklerini ondan sonra hastaları iyileştirebildiğini söyler.

1.1.7.1.3. Bitiş

Oyunun bitişi farklıdır. Oyunun sonunda Karagöz,

“Haydi öyleyse düğüne mübaşeret eyleyiniz. Ben elbisemi değiştireyim de geleyim. Haydi siz gidin. (Giderler) Sallan koca oğlan lodos esti de bizim dolap kapak döndü” diyerek oyunu bitirir.

Oyunda “Bitiş” başlığı altında ayrı bir bitiş bölümü yoktur.

1.1.7.2. Tipler

Karagöz’ün Rüyası isimli oyunun kişi kadrosu sınırlıdır. Karagöz ve Hacivat dışında Hacivat’ın kızı ve Dursun (Tosun) bulunur. Oyunda Dursun Bey’in ismi sonradan Tosun olarak değiştirilmiştir.

Hacivat’ın kızının Karagöz tipleri arasındaki karşılığı Zenne’dir. Dursun’u sever ancak düşük ahlaklı olarak gösterilmez.

Dursun ise Çelebi olarak değerlendirilebilir. Parası yoktur ama evlenebilmek için Hacivat'ın parasını düzenle almaya kalkar.

Oyunda aynı zamanda olağanüstü varlıklardan 'cin'e de yer verilmiştir. Bu durumun nedeni halk inanışlarına yer vermek olarak değerlendirilebilir. Hacivat kızını Tosun'a vermek istemese de Karagöz "cin" paralarının elinden gideceğini söylüyor deyince ona inanır.

Tiplerin tanıtıcı türküleri ve kıyafetleri hakkında bilgi yoktur.

1.1.8. Ferhat ile Şirin Yahut Hain Valide

1.1.8.1. Bölümleri

1.1.8.1.1. Mukaddime (Giriş)

• Semai (Hacivat'ın Şarkısı)

Ferhat ile Şirin Yahut Hain Valide isimli oyunda Hacivat'ın okuduğu semai şudur:

*“Sana dil vereli cana
Derunum yanmada hala
Derunum yanmada hala
Yine benden sana şekva”*

Bu semai Cevdet Kudret'in Karagöz kitabının üçüncü cildinde yer alan Ters Evlenme ve ikinci cildinde yer alan Mandıra isimli oyunların semaisi ile benzerdir. Ters Evlenme ve Mandıra adlı oyunlarda semai şu şekilde yer alır:

Semai Ferahnâk
*“Sana dil vereli cana
Derunum yanmada hala
Kime ben eyleyem şekva?
(Nakarat)
Aman naz etme ey zalim
Diğer-gûn olmada halim

Gelince bezme şermende
Edersin naz ile hande
Bu haletler nedir sende*

*Aman naz etme ey zalim
Diğer-gun olmada halim*

*Olup ağyar ile hem-dem
Dökersin sū-be-sū perçem
Nasıl sabr eyleyem bilmem*

*Aman naz etme ey zalim
Diğer-gun olmada halim”*

Aynı zamanda Reşat Oğuz, Karagöz’de Halk Türküleri ve Halk Hikâyeleri isimli kitabında bu semainin Ritter’in Karagöz Sahte Gelin isimli oyununda olduğunu belirtir.⁹³ Oğuz’un eserinde verdiği bu semai Mandıra ve Ters Evlenme oyunlarında bulunan semainin aynısıdır.

Görüldüğü gibi Ferhat ile Şirin Yahut Hain Valide isimli oyunda semainin tamamına yer verilmemiştir. Bu semaide bir takım değişiklikler de mevcuttur. Semaide yer alan “Derunum yanmada hala” mısrası iki kez tekrarlanmıştır. Cevdet Kudret neşrinde bulunan “Kime ben eyleyem şekva” mısrası “Yine benden sana şekva” şeklinde değiştirilmiştir.

•Perde Gazeli

Ferhat ile Şirin Yahut Hain Valide oyununda perde gazeline yer verilmemiştir.

1.1.8.1.2. Muhavere (Söyleşme)

Oyunun muhavere bölümünde öncelikle Karagöz ile Hacivat arasında Karagöz’ün hastalığı ile ilgili kısa bir konuşma geçer. Konuşmanın sonunda Karagöz, Hacivat’a vurur Hacivat gider. Karagöz de “Varayım gideyim köşeye bakalım ayine-i devran ne suret gösterir”⁹⁴ diyerek perdeden ayrılır.

Ardından “iki perdelik komedi” başlığı altında “Ham Hum Şaralop” ara muhaveresine yer verilmiştir. Bu ara muhaverenin konusu Karagöz’ün, Hacivat aracılığıyla Bey’den paraları emaneten alması ve Bey’in paraları geri istemesi üzerine

⁹³ Reşat Oğuz, *Karagöz’de Halk Türküleri ve Halk Hikâyeleri*, Erciyes Matbaası, Kayseri 1946, s.51.

⁹⁴ Bu beytin aslı şu şekildedir:

“İdgehte varalım dulaba dilber seyrine
Görelim ayine-i devran ne suret gösterir.”

söylenen her söze “ham hum şaralop” diyerek kendisini delirmiş gibi göstermesi ile ilgilidir. Bu sayede Karagöz, Bey’in paralarına sahip olur. Hacivat’a verdiği sözü de tutmayarak paraları ikisi arasında pay etmekten vazgeçer.

“Ham Hum Şaralop” ara muhaveresi Cevdet Kudret’in Karagöz isimli kitabının ikinci cildinde yer almaktadır. Bu ara muhavere Ferhat ile Şirin Yahut Hain Valide isimli oyundakiyle aynıdır.

Oyundaki bu muhaverenin fasılla ilintisi yoktur.

1.1.8.1.3. Fasil (Asıl Konu)

Oyunda fasıl bölümünü gösteren “Birinci Perde” başlığı vardır. Fasilin konusu Ferhat ile Şirin hikâyesi ile ilgilidir. Ancak aslında hüznün hâkim olduğu bu hikâye, oyuna daha eğlenceli, komik unsurların yer aldığı şekilde yansımıştır. Bu duruma Reşat Oğuz’un yaklaşımı şu şekildedir:

“Yukarıda vasıflarını saydığımız bir halk hikâyesini ıstırap havası içinde okuyan her hangi bir kimsenin, Karagöz perdesinde seyrettiği ve dinlediği aynı hikâyeyi tebessüm ve kahkaha ile karşılayacağına şüphe yoktur. Çünkü birinde masalın ciddiyeti ve romantik duygusu, diğerinde ise Karagöz’ün zihniyeti ve istihzası hâkimdir.”⁹⁵

Ferhat ile Şirin Yahut Hain Valide isimli oyunun “Birinci Perde” adı verilen fasıl bölümünde de bu durum söz konusudur. Bu bölüm Karagöz’ün tarafına bir dağ Hacivat’ın tarafına ise bir köşk kurulması ile başlar. Ardından Karagöz perdede görünür ve dağı moloza benzetir. Kendi tarafında neden bu molozların olduğunu öğrenmek üzere Hacivat’ı çağırır. Hacivat, Karagöz’e Ferhat ile Şirin hikâyesini anlatsa da Karagöz Hacivat’ın konuşmasını bölerek anlamsız ancak Hacivat’ın söylediklerine kafiye bakımından uygun kelimeler söyler. Karagöz bu şekilde içerisinde hüznü barındıran Ferhat ile Şirin hikâyesini komik bir hale getirir.

Ferhat ile Şirin Yahut Hain Valide isimli oyun Ferhat ile Şirin Yahut Hain Valide isimli oyun Ferhat ile Şirin hikâyesinden Hacivat’ın Ferhat’a Şirin’i istemesi, Karagöz’ün Ferhat’a dağı delmesi için yardım etmesi gibi özellikleri nedeniyle farklıdır. Aynı zamanda hikâye trajik bir biçimde sonlanırken Ferhat ile Şirin Yahut Hain Valide’de mutlu bir son vardır. Oyunun sonunda kötüler cezasını bulur.

⁹⁵ Oğuz, s.84.

1.1.8.1.4. Bitiş

Ferhat ile Şirin Yahut Hain Valide isimli oyunun bitiş bölümü klasik bir Karagöz oyununun bitiş bölümüyle benzerlik gösterir. Ancak “Hitam” başlığı altında Karagöz ve Hacivat’ın konuşmalarına yer verilmemiştir. Hitam yazısı konuşmanın sonunda bulunur.

1.1.8.2. Tipler

Hacivat ve Karagöz dışındaki kişiler oyunda yardımcı kişiler olarak yer alırlar. Oyunda kişilerin tanıtıcı şarkılarına yer verilmemiştir. Yalnızca, Bey’in perdeye gazel okuyarak geldiği belirtilir. Ancak bu gazel de yoktur.

Ferhat ile Şirin’in bu oyunda yer alması halk anlatılarında yer alan kahramanların Karagöz oyunlarında da görülebileceğini göstermesi bakımından önemlidir. Halk tarafından sevilen hikâye kahramanları Karagöz’de de yardımcı kişiler olarak yer almış, oyunu zenginleştirmişlerdir.

Ferhat ile Şirin Yahut Hain Valide isimli oyunda gerçeküstü varlıklardan cadıya da yer verilmiştir. Bunun nedeni kötü özelliklere sahip olanları karşılayacak tipin halk arasında cadı olarak tasavvur edilmesi olarak değerlendirilebilir.

1.1.9. Karagöz’ün Yazıcılığı Yahut Dilenciliği

1.1.9.1. Bölümleri

1.1.9.1.1. Mukaddime (Giriş)

•Semai

Karagöz’ün Yazıcılığı Yahut Dilenciliği isimli oyunda Hacivat’ın okuduğu şarkının tamamına yer verilmemiştir. Şarkı şu şekildedir:

“Gittikçe daha afet-i devran olacaksın

Bu sine-i mecruha derman olacaksın”⁹⁶

•Perde Gazeli

Karagöz’ün Yazıcılığı Yahut Dilenciliği isimli oyunun perde gazeli Cevdet Kudret’teki Mandıra oyununda⁹⁷ yer alan gazelin bir kısmından oluşmaktadır. Ancak Karagöz’ün Yazıcılığı Yahut Dilenciliği oyununun perde gazelinde çeşitli eksiklikler ve

⁹⁶ (Ey Sevgili!) Gittikçe daha güzel olacaksın, bu yaralı gönle çare olacaksın.

⁹⁷ Kudret, II, 706.

kusurlar vardır. Örneğin gazelin aslında mevcut olan bir mısraya⁹⁸ yer verilmemiş ve gazelin beyitleri ayrılmamıştır. Hece sayısı bakımından da bozukluk görülür. Birinci ve üçüncü mısra 15 heceden oluşmasına rağmen ikinci mısraın hece sayısı 14'tür.

Perde gazeline geçişin başlangıcı sayılan⁹⁹ “Hay Hak!” sözü Karagöz’ün Yazıcılığı Yahut Dilenciliği adlı oyunda mevcut değildir.

Gazelin kalıbı “Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün”dür

1.1.9.1.2. Muhavere (Söyleşme)

Karagöz’ün Yazıcılığı Yahut Dilenciliği adlı oyunun muhavere bölümü konu bakımından “fasılla ilintisi olmayan” muhavereleler arasındadır. Turşu adı verilen¹⁰⁰ bu muhaverede Hacivat kendi karısını överken Karagöz’ün karısının kötü özelliklerini sıralar. Karagöz ve Hacivat’ın karısı hamama gider. Muhavere, hamamda yenilen turşu üzerine yapılan söyleşmeden oluşur.

Bu muhavere Cevdet Kudret’in Karagöz kitabı birinci cildinde yer alan Abdal Bekçi oyununun muhaveresi ile konu bakımından benzerdir. Ancak muhaverenin başlangıcında ve bitişinde farklılıklar görülür.

1.1.9.1.3. Fasil (Asıl Konu)

Karagöz’ün Yazıcılığı Yahut Dilenciliği adlı oyunun fasıl bölümü “Birinci Perde” adı altında geçmektedir.

Cevdet Kudret’teki Yazıcı oyunuyla elimizdeki oyunun fasıl bölümleri olay örgüsü bakımından benzerlik gösterse de birtakım farklılıklar mevcuttur.

Yazıcı adlı oyunda Karagöz’ün karısı bir iş bulamazsa Karagöz’ü eve almayacağını söyler. Bunun üzerine Karagöz, iş bulma konusunda Hacivat’tan yardım ister ve Hacivat ile Karagöz ortak olurlar. Karagöz’ün Yazıcılığı Yahut Dilenciliği oyununda bir zorunluluktan dolayı Karagöz’ün iş aramaya başlaması söz konusu değildir. Bu oyunda (Karagöz’ün Yazıcılığı Yahut Dilenciliği) Hacivat, Karagöz’e bu şekilde boş oturmaması gerektiğini söyler ve ona bir iş teklif eder.

⁹⁸ Gazelde “Hikmet-i üstad-ı pirden pür- safadır perdemiz” mısrası yoktur.

⁹⁹ Oral, s.55.

¹⁰⁰ And, s.160.

Yazıcı oyununun fasıl bölümünde iki zannenin söylediği şarkılar dışında diğer kişilerin söyledikleri şarkı metinlerine yer verilmiştir. Karagöz'ün Yazıcılığı Yahut Dilenciliği oyununun birinci perde adı verilen fasıl bölümünde kişilerin şarkıları yoktur.

Yazıcı oyununda Karagöz gelen müşterilerin çoğundan yazdıklarının karşılığı olarak para alır. Ancak Karagöz'ün Yazıcılığı Yahut Dilenciliği adlı oyunda Karagöz, müşterilerin söylediklerini anlamaz onların söylediklerinden farklı şeyler yazar. Dolayısıyla hiçbir müşteriden para alamaz.

Yazıcı oyununun sonunda cin gözüdür ve Karagöz dua okurken Karagöz'ün kafasına vurur. Elimizdeki oyunda ise böyle bir durum söz konusu değildir.

1.1.9.1.4. Bitiş

Karagöz'ün Yazıcılığı Yahut Dilenciliği oyununda hitam bölümü bulunmamaktadır. Birinci perde adı verilen fasıl bölümünün sonunda hitam yazısı mevcuttur.

1.1.9.2. Tipler

Karagöz'ün Yazıcılığı Yahut Dilenciliği isimli oyunun kişi kadrosunda Karagöz ve Hacivat dışında, Zenneler (Hacivat'ın karısı ve kızı, Karagöz'ün karısı), Rum, Abdal, Matiz, Bey bulunur.

Muhavere bölümünde Hacivat ve Karagöz görülürken, fasıl bölümünde Hacivat ve Karagöz dışındaki diğer kişiler de görülür. Bu kişiler birer tiptir. Yani kalıplaşmış davranışlar sergilerler. Olaylar karşısında beklenen tepkileri gösterirler.

Oyunda kişileri tanıtıcı türkülere yer verilmemiştir. Yalnızca “şarkı ile zenne gelir” ifadesi vardır. Ancak bu şarkının ne olduğu da bilinmemektedir.

Bunun yanı sıra kişileri tanıtıcı nesnelere de görülmez. (Çelebi'nin gülü, Tiryaki'nin afyon çubuğu vb.)

1.2. OYUNLARDA ADI GEÇEN GÜFTE VE BESTE SAHİPLERİ

1.2.1. Asım Bey

“Giriftzen Asım Bey, 1852'de Teselya Yenişehir'de doğdu. ... 13 yaşında iken Şeyh Nazif Efendi'nin dikkatini çekti. Bu zattan Farsça öğrendi ve Mesnevi okudu. Bir

yandan da musikiye çalışıyordu. Yusuf Paşa'nın talebesi Hasan Efendi'den ney öğrendi ve Mevlevihane'de çalmaya başladı.

...Salim Bey başta olmak üzere Arif Bey, Yusuf Paşa, Rif'at Bey, Zekai Dede, Ali Efendi, Aziz Efendi, Nuri Bey gibi üstatlardan faydalanan Asım Bey, Tanbûri Cemil Bey'le beraber bir musiki cemiyeti kurdu; fakat bu iş yürümedi.

...Asım Bey, iyi bir şarkı ve saz eserleri bestekâridir. Rast Peşrevi, eserlerinin en meşhurdur; yurt içinde ve dışında çok tanınmıştır. 5 Peşrev, 5 saz semaisi, 29 şarkı ve bir marşının notaları görülmüştür.¹⁰¹

Asım Bey'in güftelerinden bir tanesi Müthiş İntikam Yahut Fedakâr Komşu isimli oyunun sonunda yer almaktadır.

1.2.2. Tanbûri Ali Efendi

"19. yüzyılda Türk musikisinin en büyük bestekârlarından ve tamburilerinden biridir. 1836 yılında Midilli adasının Midilli şehrinde doğdu.

...Musikimizin klasik kural ve gelenekleri içinde yetişmiş ve ölmez eserleri ile samimi bir lirizmin heyecanlarını, coşkunluklarını ses haline getirmiş bu içli ve kudretli bestekârimiz, oldukça verimliydi. Oğlu Aziz Mahmut Bey ve Manisalı Hafız Sâlis Efendilerin birlikte notaya aldıkları külliyyatı İstanbul'da Aksaray yangınında yanıp kül olmuşsa da zamanımıza 84 kadarının notası ulaşabilmiştir.

Ali Efendi'nin tespit edilen eser sayısı 147'dir. Belirlenen eserleri içinde, şarkı formunda en çok Uşşak makamını ve Aksak usulünü kullanmıştır.¹⁰²

Karagöz'ün Yazıcılığı Yahut Dilenciliği isimli oyunda Tanbûri Ali Efendi'nin ağır evfer ve devr-i hindi usulünde iki eseri bulunmaktadır.

1.2.3. İsmail Hakkı Bey

" İsmail Hakkı Bey özellikle bestekârlığı hocalığı ile tanınmıştır. Saz semâisi, peşrev, longa, oyun havası, zeybek, kâr, kâr-nâtık, beste, semâi, şarkı, köçekçe, marş, tevşîh, durak, ilâhi, şuşul, nefes gibi Türk mûsikisinin hemen her formda eser vermiş nadir sanatkârlarındandır. Çok kolay beste yaptığı, ders verirken bir taraftan da eser bestelediği söylenir. Canlı, yumuşak ve lirik bir üslûbun hâkim olduğu eserlerinde

¹⁰¹ Yılmaz, Öztuna, *Türk Bestecileri Ansiklopedisi-renkli resimleri ve besteledikleri şarkularıyla-*, Hayat Yayınları, İstanbul 1963, s. 130.

¹⁰² Sadün, Aksüt, *Türk Musikisinin 100 Bestekâri*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1993, s. 198- 199.

zengin ifade gücünden doğan melodik yapının yanında geniş bir ufuk gözlenir. Yılmaz Öztuna'nın listesini verdiği toplam 940 eserin yarısından fazlası şarkı formundadır. Eserleri arasında, 'Seni hükm-i ezel âşub-i devrân etmek istermiş' mısraıyla başlayan nihâvend şarkılarıyla, 'Dü cihânın mefhari mısraıyla başlayan uşşak ve 'Kullarında yok sana lâyıık metâ' mısraıyla başlayan eviç ramazan ilahisi günümüzde okunan eserlerinden birkaçıdır. Mehmet Akif Ersoy'un İstiklal Marşı'nı rast makamında besteleyen (1922) İsmail Hakkı Bey'in aynı makamda bestelediği, 'Ordumuz etti yemin' mısraıyla başlayan Ordu Marşı ve 'Ey şanlı ordu ey şanlı asker' mısraıyla başlayan Tekbir ve Cenk Marşı ile mâhur makamındaki, 'Gafil ne bilir neşve-i pür- şevk-i vegayı' mısraıyla başlayan Mehterhane-i Hâkânî Marşı da günümüze çok az eserle intikal etmiş mehter repertuarının sevilen örnekleri arasındadır."¹⁰³

İsmail Hakkı Bey'in Abdal Bekçi oyununda bestelediği Hürriyet Marşı yer alır.

1.2.4. Nigâr Hanım

"Nigâr Hanım, yazı hayatına on dört yaşında iken erkek kardeşi Ali'nin ölümü üzerine söylediği bir mersiye ile başlamıştır. Son eseri de Âtıfpaşazâde Rauf Bey'in ölümü için yazdığı mersiye dir. İlk şiir ve sanat zevkini, hafızasında birçok beyit bulunan annesi ile beste yapabilecek derecede mûsikiye vâkıf babasından aldığı düşünülebilir. Batı'dan Victor Hugo, Alphonse de Lamartine ve Alfred de Musset başta olmak üzere Fransız romantiklerinin etkisi altında kaldı. Fuzûli, Nedim ve Şeyh Galip gibi divan şairleriyle çağdaşlarından Recâizâde Mahmud Ekrem ve Abdülhak Hamid'i beğendiğini ve Leyla Hanım, Fıtnat Hanım, Esad Muhlis Paşa divanlarını çok okuduğunu kaydeder. Ailece görüştükları Ahmed Midhat Efendi'den teşvik ve takdir görmüştür. Cenab Şahabeddin'i takdir ettiğini söylemekle beraber Aks-i Sedâ'da yer alanların bir kısmı dışında şiirleri Servet-i Fünûn özellikleri taşımaz. Bu bakımdan Tanzimat ve Servet-i Fünûn edebiyatları arasında bir 'ara nesil' sanatçısı olarak düşünölmelidir."¹⁰⁴

¹⁰³ Nuri, Özcan, "İsmail Hakkı Bey", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İstanbul 2001, (XXIII, 101.)

¹⁰⁴ Nazan, Bekiroğlu, "Nigâr Hanım", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İstanbul 2007, (XXXIII, 83- 84.)

Müthiş İntikam Yahut Fedakâr Komşu isimli oyunun sonunda Nigar Hanım'ın Sultan 5. Mehmet'e askerliğin şerefini belirtmek için sunduğu bir tavsifname bulunur.

1.2.5. Ali Bey

“Hânende Enderûnî Kadıköylü Kel Ali Bey (veya Efendi) ...İmmiye ailesinden ve sesinin pek güzel olması sebepleriyle Enderun Mektebi'ne alındı. Delalzadenin talebesi oldu. 13 yaşından itibaren huzur fasıllarında hanendelik yapacak derecede istidat gösterdi. Sultan Mecid'in (1839- 1861) alâka ve takdirini kazandı. Padişah, Ali Bey'e 'insan şeklinde bülbül' diyordu. İhsanlar aldı. Keman çalmasını da öğrendi. 1869'da Dellalzade'nin ölümü üzerine saray fasıl heyetinden ayrıldı. 39 yaşlarındaydı. Prenses Zeynep Hanım'ın konağında musiki hocası ve fasıl heyeti şefi oldu. Bu göreve 25 yıl devam etti. Hıdîv İsmail Paşanın takdirini kazandı. Onun davetiyle Kahire Sarayı'na gitti. Kısa müddet kaldı. İstanbul'a döndü. Israrlı davetler üzerine tekrar gitti.

İstanbul'a dönünce devrinin en ünlü hanenesi olarak itibar gördü. 67 yaşlarında Kadıköy'ünde Kuşdili'ndeki evinde öldü.”¹⁰⁵

Karagöz'ün Yazıcılığı Yahut Dilenciliği Oyun'un sonunda Ali Bey'in sengin semai usulünde Hicaz şarkısı yer almaktadır.

1.3. OYUNLARDA YER ALAN ŞARKI, KANTO VE MARŞLAR

1.3.1. Şarkılar

Rauf Yekta Bey'in: Millî Şarkısı¹⁰⁶

Rast

Doğru özlü erleriz meydandır ef'âlimiz
Fikr-i istibdadı mahva münhasır akvâlimiz
Ye'se dûçar olmayız elbet gelir ikbâlimiz

Nakarat

Avdet-i şan-ı vatandır akdem-i âmâlimiz

¹⁰⁵ Aksüt, s. 158.

¹⁰⁶ Türk müziğinde milli şarkı diye bir tür yoktur. Ancak metinde milli şarkı olarak geçmektedir.

Mahvolur mu zulümle hubb-i vatan ey gafilan
 Gönümüzde mihr-i hürriyet tutarken aşıyan
 Azmimizden dönmeyiz beyhudedir tehdid-i can

Nakarat

Avdet-i şan-ı vatandır akdem-i âmâlimiz

Şan ile ölmek saadettir bugün ahrâr için
 Korku yoktur hür olan, Hak'tan olan insan için
 Şüphesiz ânı bizim mazimizi i'mâr için

Nakarat

Avdet-i şan-ı vatandır akdem-i âmâlimiz

***

Şarkı Nihavent

Beste: Devr-i Hindi Usulünde

Sadrettin Şükrü Bey

Ben hayalinle dîl-i şan eylerim
 Hep geçen hoş demleri yâd eylerim
 Gönlüme yâd gele imdat eylerim

Nakarat

Hep geçen hoş demleri yâd eylerim

Öyle tesir etti ki firkat bana

Gitti aklım bir yana ben bir yana
Olmasa yâdın ölürdüm mutlaka

Nakarat

Hep geçen hoş demleri yâd eylerim.

***

Milli Şarkı

Güfte: Hamdullah Suphi Bey

Beste: Kâzım Bey

Ey mader elimizde ey yâr-ı aşına
Payana erdi o hicran zamanları

Aç sine-i visalini evlâd-ı zârına
Sık kalbin üstüne mehcûr olanları

Yetsin o eski yaşların sil böyle kalmasın
Maziye bakma gözlerin âlâma dalmasın

**

Milli Şarkı

Güfte: Hamdullah Suphi Bey

Beste: Kâzım Bey

Hakk'a karşı yüzlerimiz ak bizim
İstedğimiz Hakk'a ulaşmak bizim
Bak bu seste hangi kuvvettir öten
Sor bizi tarihlere insanlara

Sevgimizle, sevdiğimiz Hak bizim
Var mı korku çehremizde bak bizim

Bak bu közde hangi ateştir tüten
Sor bizi Balkanlara ummanlara

Milli Şarkı

Güfte: Tevfik Fikret Bey

Beste: Kâzım Bey

Küçük asker elinde silah
Kahramanca ilerliyor
Karşısında bütün belde
Kahramanım yaşa diyor

Küçük asker küçük asker
Vatan senden hizmet bekler

Vatan senden hayat umar
Sen yaşarsan o canlanır
Vatan için ölmek de var
Fakat borcun yaşamaktır

Küçük asker küçük asker
Vatan senden gayret ister

Mini mini omuzların
Taşımaya yarın tüfek
Tüfek değil vatan yarın
O omuza yüklenecek

Küçük asker küçük asker
Vatan senden kuvvet ister

Küçük asker dinle bunu
Sakın boşa silah atma
Kılıcını kurşununu
Haksızlığa karşı sakla

Küçük asker küçük asker
Hak da senden himmet ister

Milli Şarkı

Güfte: Tevfik Fikret Bey
Beste: Bedi Cera Bey

Bir fedaî milletiz, mert oğlu mert Osmanlıyız
 Burc-ı istibdadı yıktık, kahramanız şanlıyız
 Bir vatan bir Hak tanır ahrârız, aslan canlıyız
 Canla şanla ey vatan, te'âdine peymanlıyız

Canda sen, tende sen hepsi sensin yaşa
 Ey vatan ey mübarek vatan bin yaşa

Toprağın cevher, suyun kevser, baharın bî-hazan
 İşte dünya: Bir eşin bir benzerin yoktur inan
 Müşfik evladın bulur koynunda her gün her zaman

Başka kuvvet, başka nimet, başka kuvvet, başka can

Canda sen
 Ey vatan

**

Milli Şarkı

Güfte: Tevfik Fikret Bey
Beste: Kazım Bey

Ne paşayız biz ne beyiz
 İlm-i aşka talibiz
 Ayrı gayrı ne bilmeyiz
 Farkımız yok biriz eşiz

Hep mektepli hep kardeşiz

Beşîğimiz bu topraktır
 Bayrağımız bu yapraktır
 Ayrılık bizden ıraktır
 Farkımız yok biriz eşiz

Hep Osmanlı hep kardeşiz

Yaratmış bizi Yaradan
 Bir anadan bir babadan
 Aynı toprak aynı vatan
 Farkımız yok biriz eşiz

Hep Osmanlı hep kardeşiz

**

Şarkı: Hicazkâr

Güfte: Osman Tevfik Bey

Padişahım olsun efzun ömr ü şan-ı satvetin
 Kıldı tenvir âlemi nur-ı ziya-ı ta'latin
 Payidar olsun cihan durdukça taht-ı devletin

Nakarat

Gülîstan-ı reşk bahar etti dehri şevketin
 Âleme verdi cûlusun bir hayat-ı câvidân
 Dediler rûşen dedi birbirine hep bendegân
 Bir murat oldu bu eyyam-ı meserretle cihan

Eyzan

**Şarkı: Ferahnâk
Güfte-i Asım Bey**

Çok yaşa iclâl ile ey şah-ı Faruk-ı eda
Kevkeb ikbalimiz buldu senin ile incila
Bu duadır milletin bu vird-i zebanı daima

Nakarat

Neşeyi etsin Huda daim karin itila
Geldi tesir cülûsunla dile bir başka hâl
Nura gark oldu olup idare kayd-ı melâl
Eyliyor asımım şu yolda best makâl

Nakarat

Neşeyi etsin Huda daim karin itila

**

Şarkı Sultani

Ta ki cülûs etti hükümrânımız
Şad û şen oldu dil-i viranımız
Hep geçiyor zevk ile devranımız

Sensin eyâ şah-ı mezalim-şiken
Bizlere hürriyeti temin eden
Şimdi hükümdarını buldu vatan
Bin yaşa.....

Saltanatın mihr-i dırahşânısın
Kişver-i adlin şeh-i zi-şanınsın
Sen bize Mevlamızın ihsanınsın
Bin yaşa ey sevgili sultanımız

**(Udî Mehmet Ekrem Bey'in Devr-i Hindi Usulünde)
Kürdili Hicaz Şarkısı**

Gönlümü başka a'mâllerle avutsaydım
Ne olurdu seni bir lahza unutsaydım
Ruhumu bir gece hülyasız uyutsaydım

Nakarat

Ne olurdu seni bir lahza unutsaydım
Pak û masum muhabbetle hayalimden
Geçen alâyiş ümidimi bir bilsen
Kalacaksa emelim böyle uzak senden

Nakarat

Ne olurdu seni bir lahza unutsaydım

**(Udi Ekrem Bey'in Evfer Usûlünde Dil-keş)
[...] Makamında Şarkısı)**

Dil şûrîde hayfa yâre yâr ağyara maildir
Bilinmez hükmünü bülbül güle gül hara maildir
Olursun pür-gazap ben arz-ı hâl ettikçe sen ama

Nakarat

Cefa [...] mizacın çare ne ağyara maildir

**(Müezzin Hafız İbrahim Efendi'nin Devr-i Hindi Usûlünde)
(Hüzzam Makamında Şarkısı)**

Ruz û şeb feryadıma sensin sebep
Merhamet etmez misin zalim acep

Hüzün ile geçmekte ömrüm ruz û şeb

Nakarat

Merhamet etmez misin zalim acep

Şarkı

Şâd olalım ehl-i vatan hürriyet oldu yârimiz
 Takdisine yoktur sahn-ı askerdir silahkârımız
 Ol kahramanlardır kıran zincir kahr-ı zilleti
 Ol şîrlerdir kurtaran hayat-ı mülk-i milleti
 Muzaffer eyle orduları Hudâ!
 Mehmet Han-ı hâmis şevketinle çok yaşa
 Ey ra'îş-i Osmâniyân sensin şîâr fahriyemiz
 Ufk-ı vatanda parlayan sulh û selamet mihrimiz
 Bir kardeşiz sayende hep aşkınla hem dildeyiz
 Râh-ı vatanda rûz û şeb can vermeye âmâdeyiz
 Muzaffer eyle orduları Hudâ!
 Mehmet-i hâmis şevketinle çok yaşa
 Bayrak seni bu milletin kanlı ruhu kucaklar
 Yavrusunu bırakmayan ana gibi hep saklar
 Osmanlının hayatısın bize necât verensin
 Sarılırsak eğer sana kurtuluruz ölümden
 Melâlinle semalara kadar yüksel hiç korkma
 Sana düşmek reva değil ayaklar altına
 Fakat bütün bu milleti âğuşa al da çık
 Her mevcinle düşmanların kuvvetini devir yık.

***

**Uđi Ekrem Bey'in Ağır [...] Usulünde
Hüzzam Makamından Şarkısı**

Söyle ey bana talih (tâli‘) ne lütfu var bana cevretmenin
Genç iken güldürmedin artık ne hükmün var senin
Bi-asıl bi-neşe bitti ruh-ı mahrum tenin

Nakarat

Genç iken güldürmedin artık ne hükmün var senin
Ben ki gülmek bahtiyar olmak dilerken her zaman
Gam yolunda çok sürüklendi bu cism-i nâ-tüvan
En nihayet köşe-i harman içinde söndü can

Nakarat

El aman ey talihim cellad-ı ömrüm el aman

Hicaz Şarkı

Dûyek Usulünde: Ali Bey'in
Ciğerde nar-ı hasret açtı dağlar
Firakınla gözüm gönlüm kan ağlar
Dayanmaz nale-i cân-gâhıma dağlar

Nakarat

Firakınla gözüm gönlüm kan ağlar

**

Hicaz

Kel Ali Bey

Sengin (semai) Usulünde

Derdimi arz etmeye ol şuha bir dem bulmadım
 Halime hiç rahm eder alemde hem dem bulmadım
 Ketmeder raz-ı derunum yar-i mahrem bulmadım

Nakarat

Yâre açtım yâreme ammâ ki merhem bulmadım
 Hasılı ben bu âlemi ben eski âlem bulmadım

**

Sûzinak

Tanburi Ali Efendi

Ağır Evfer

Âşık oldum sana ey gonca dehen
 Sönmez ateşlere yaktın beni sen
 Ne olaydı görmeyeydim seni ben

Nakarat

Sönmez ateşlere yaktın beni sen

**

Ferahnâk

Devr-i Hindi Usulünde

Tir-i müjgânınla deldin bağrım ey kaşı keman
 Girmedi hiç gûşüne ah ettiğim zâr u figan
 Sinem üzre yareler çün gül gibi oldu ayan

Nakarat

Bağban gelsin âşk oldum ey merd-i devran

Şarkı

Sevdim pek dilbersin
Niçin beni ha üzersin

Benim ah figanımdan
İstifade mi edersin

Nakarat

İnkisar ederim sana
Yanar senin de [can tekahın]

Yaktın beni ah nihayet
Etme aşktan sen şikayet

Eyzan

Bu ne hicran bu ne azap
Tutuştı ah biçare kalp

Eyzan

Asker Şarkısı

Biz askeriz Osmanlılar şîr vegayız
Serhatte ser-düşmana şemşîr-i kazayız
İhya-yı vatan uğruna her lahza fedayız
Kurşun yağıyorken solumuzdan sağımızdan
Enver-i şecaat açılır sancağımızda

1.3.2. Kantolar

Yeni Kanto

Hasret-i cânân ile ah ah şule feşânım
 Etse terehhüm ne olur ah ah nazlı civanım
 Neylesin âvâre gönlüm ah ile geçmekte ömrüm
 Ben de bilmem nedir cürmüm bî-ihtiyar aşka düştüm.

Yeni Kanto

Var mıdır? sinem gibi bir dağdar
 Gözlerim giryân olur leyl ü nehar
 Bülbülü nalân eder bu ah u zar
 Eyliyor hicran ile ömrüm güzâr

Yeni Kanto

Bir gözleri ahuya düştü gönül ne çare
 Sine-i mecruhuma açtı binlerce yâre
 Sevdâzedeyim gamze-i fitne-engiz her çi bân- â-bân
 Beni ateşlere sal deyiverdi
 Sine-i mecruhuma yâr deyiverdi

Beni böyle yakacaksan yak deyiverdi
 Bir canım var istersen al deyiverdi

Yeni Kanto

Nale-i cangâhı canan duymuyor
 Neyleyim tedbire takdir uymuyor
 Derd-i mihnet tende rahat koymuyor
 Neyleyim tedbire takdir uymuyor.

Çok tabibe ettim arz u ihtiyaç
 Bulmadım derd ü aşka hiçbir ihtiyaç
 Etmedi bahtım felekle imtizaç

Neyleyim tevbire takdir uymuyor

Yeni Kanto

Çık derim cana çıkmaz benimden
 Kan ağlıyorum kan derd ü serimden
 Beyhude inler ah ah ah inler
 Bıktım usandım ah ah u eninden

Ölmeden eyvah girdim mezara
 Kurban oldu dil bir sitemkâra
 Beyhude inler ah ah ah inler
 Bıktım usandım ah ah ah u eninden

Acem Kantosu

Gözyaşlarım seyl oldu nev-nihale karşı
 Şebnemler rizân bâlâm [bir verd] âlâ karşı

Ah canan henüz uyanmış mahmurdur hâb u işve
 Sisler altında kalmış balam nûr helale karşı

Canan güler dem a dem ben ağlarım kederden
 Zevk-i sefayı sirayet bâlâm [mezt] melâle karşı

Kanto

Düştü gönlüm yandı nâre
 Başladı feryat ü zare

“Mükerrer”

Söz geçmiyor nazlı yâre ah
 Oldu cismin pare pare

“Mükerrer”

Aşk u sevda çeken bilir ah
 Bulamadım çaresini şu gönlümün yâresi

“Mükerrer”

Gönlümde yoktur kararım
Güldürmez baht-ı siyahım

“Mükerrer”

1.3.3. Marşlar

Mebusan Marşı

Güfte: Sâmiî Bey
Beste: Zati Bey
Osmanlılar oldu bugün muzaffer
Fethetti vatani yeniden asker

Açtı mebusanlara yolu süngüler
Yaşasın Niyazi, yaşasın Enver

Al bayraklar bulutları sarıyor
Şenliğimiz âsmâna varıyor

Mazlumlara zalimler yalvarıyor
Hey Allah'ım! Bu nasıl rûz-ı mahşer?

Gün yüzünde şühedanın hayali
Alkışlıyor sanki ruh kemali

Ah ölmeden gömüleydi bu hâli
O kıymetli, muhterem vatanperver

Uyan Mithat, uyan geldi zamanın
Tutsun dünyayı şöhret ve şanın

Sen bulun önünde şu mebusanın
Yaşa artık evladınla beraber

Hürriyet Marşı

Güfte: Şevket Avni Bey

Beste: İsmail Hakkı Bey

Ey Millet-i Osmaniyan
Ey kavim-i ulviyet-i nişan
Şâdân olun artık heman¹⁰⁷
Osmanlılık oldu âyan

Hürriyeti ihraz edip
Yükseklere pervaz edip
Bu mülkü enbâz edip
Osmanlılık oldu âyan

Osmanlı namı muhteşem
Olmuş ezelden muhterem
Gazi şehit olmak ne gam
Osmanlılık oldu âyan

Hıfız vatan hasletleri
Uğruna kurban her biri
Hep ma'delet [...]
Osmanlılık oldu âyan

Ey sevgili millet yaşa
Ey şanlı kavmiyet yaşa

---

¹⁰⁷ Hemen

Ey yekvücut ümmet yaşa
Osmanlılık oldu âyan

Milli Marş

Güfte: Tevfik Fikret Bey

Beste: Hüseyin Refik Bey

Çiğnetti yeter varlığımız cehil ile kahra
Doğrandı mübarek vatanın bağı sebepsiz
Birlikte bugün bulmalıyız derdine çare:
Can kardeşi, kan kardeşi, şan kardeşiyiz biz.
Millet yoludur, Hak yoludur tuttuğumuz yol;
Ey Hak yaşa, ey sevgili millet yaşa, var ol;
Gel kardeşim, annen sana muhtaç. Ona koşmak
Koşmak ona, kurtarmak onu, bahtı vazifen.
Kardeşin de göğüs bağı açık, ölgün bakıyor, bak:
Onsuz yaşamaktansa beraber ölüş ehven.
Her an o güzel sineyi hançerliyor iller
İmdatına koşmazsak onun mahvı mukarrer!
Zulmün topu var, gölgesi var, kalesi varsa
Hakkın da bükülmez kolu, dönmez yüzü vardır.
Göz yumma Güneş'ten ne kadar nuru kararsa.
Sönmez idi her gecenin, gündüzü vardır.
Millet yoludur....
Ey Hak yaşa....

**

Fahr-i Osmanî Marşı**Güftesi, bestesi:** Nabi Şevket Avni Bey'indir.**11 Temmuz'a İthaf**

Osmanlıyız cihanda biz şanlıyız

Bir milletiz bülent ünvanlıyız

Âkilleriz velî delikanlıyız biz

Osmanlıyız cihanda biz şanlıyız

Askeriz hürüz vatanperveriz

Namus için feda-ı can eyleriz

Er oğlu kahramanlarız, erleriz

Osmanlıyız cihanda biz şanlıyız

Kardeşliğe vatanda ahdetmişiz

Şeh-râh-ı adle böylece gitmişiz

Bed-hâh sanmasın bizi bitmişiz

Osmanlıyız cihanda biz şanlıyız

Alî vatan münezzeh-i müstebat

Pîrâyemiz uhuvvet û adl û cid

Her cüz'ü ferdimizde dil methet

Osmanlıyız cihanda biz şanlıyız

Bayrağımız ki dehrde namus

Yüksek hilalimiz gibi bahtsız

On bir Temmuz ey [...] [...]

Osmanlıyız cihandayız şanlıyız.

Marş-ı Sultani**Beste: Miralay Zati Bey**

İftihar etse sezadır Millet-i Osmaniyan
 Verdi revnak tahta şimdi padişah-ı nam-dar
 Hak mübarek eylesin zatın bu mülk ü millete
 Her işinde hamî olsun hazret-i Perverdigar
 Geldi ilham-ı Hüda tarih-i cevher nazıma
 Müjdeler millet-i mehmed-i hamîs oldu şehriyar

***

Marş**Güfte: Musiki-i Hümayûn'da Kâtip Bahaeddin Efendi**

Bârekallâh şehriyar ü tâcdâr-ı hürriyet
 Görmemişti milletin hiç böyle devr-i mes'adet
 Padişahım Hak firâvân eylesin iclâlini
 Mukaddeminle buldu el-Hakk mülk ü millet ve makderet
 Hür (Mehmet) Han-ı hâmis tahta verdin izz ü fer
 Mülkümüzde doğdu şimdi mihr-i şefkat âtıfet

***

Marş-ı İnkılab**Seyfettin Efendi tarafından tertip edilmiştir.**

Tarumar etti bugün hep zalımanı ittifak
 Müjde ey ehl-i vatan kalk gayrı mahvoldu nifak
 Var olun siz ey cemiyet ey bahadır şanlılar
 Zail oldu zulm ü rüşvet şad olun Osmanlılar

Oldu ervah-ı şehidan sayenizde müsterih
 Vah edip efgan eden evlad-ı mazlum münferih

Nail-i adl oldu artık kahraman Osmanlılar
Var olun siz ey cemiyet ey bahadır şanlılar

Ordu Marşı

Ordumuz etti yemin
Titredi hâk û zemin
Milleti ettik emin
Açıldı râh-ı evin

“ Mükerrer”

Sancağımız şanımız
Osmanlı ünvanımız
Vatan bizim canımız
Feda olsun kanımız

1.3.4. Kanto ve Türk Gölge Oyunu Karagöz’de Kantonun Varlığı

Batılılaşma etkisinin görüldüğü 19.yüzyılda tiyatro, müzik gibi hemen her alanda yenilikler yapılmıştır. Bu yenilikler arasında sayabileceğimiz ilk tiyatro binasının kurulması oldukça önemlidir. İstanbul’da ilk tiyatro binası 1848 yılında Naum Tiyatrosu adıyla açılmıştır.

Tiyatro alanındaki yenilikler bununla sınırlı değildir. Bir yandan saray çevresi için tiyatrolar yapılırken diğer yandan halk için de tiyatrolar yapılmıştır. Halk için yapılan tiyatroya örnek olarak Karabet Papazyan’ın Şark Tiyatrosunu örnek gösterebiliriz. Bu tiyatrodaki 1857’de Riyakâr ve Müseyyip adlı oyunlar Türkçeye çevrilerek basılmıştır. Bu oyunların gördüğü ilgi üzerine 1870 yılında Güllü Agop tarafından Osmanlı Tiyatro Topluluğu oluşturulmuştur. Güllü Agop’a verilen suflörle Türkçe oyun oynama yetkisi diğer tiyatroları olumsuz yönde etkilemiştir. Çünkü Güllü Agop’a verilen bu imtiyaz diğer tiyatroların Türkçe oyun oynamasını engellemiştir. Böylece Refik Ahmet Sevengil’infadesiyle:

“Eski ortaoyunu perde, dekor ve benzerleri gibi Batı tiyatrosu araçlarını almış, fakat bir yandan düzenli ve belirli tekerlemelerin sınırını alabildiğine genişletmiş, aynı

zamanda eski Lâz, Kürt, Çerkez ve Arap taklitlerinden yararlanmayı sürdürmüş, ortaya yeni bir tür tiyatro çıkmıştır: İşte Tulûatçılık.”¹⁰⁸

Sahnede dans ederek söylenen özel şarkılar olarak tanımlanan kantolar¹⁰⁹ tulûat tiyatrolarının olmazsa olmazları arasındadır.

Refik Ahmet Sevengil, kantonun tulûat tiyatrolarındaki yerini şu sözlerle anlatır:

“Tulûat tiyatrolarında oyun ve konu önemszenmezdi. Önemli olan halkın bir buçuk iki saat ilgisini çekebilmektir. Bu nedenle çeşitlilik sağlamak için asıl oyun dışında kantolar söylenir, perde çoğu zaman bozuk düzen bir orkestranın gümbürtüleri, zırlıtları içinde açılır, sahnenin bir köşesinden kantocu kızlardan biri çıplak denilecek bir biçimde tüller içinde hoplayıp zıplayarak ortaya gelir, göbek kıvrır, şarkı söylerdi. Hiçbir estetik değeri olmayan bir beste, güfte ve dans: İşte bu kantodur.”¹¹⁰

Kantolar, altın çağı olarak değerlendirebileceğimiz tulûat tiyatroları döneminde estetikten yoksun, yalnızca görselliğe dayalıdır. Seyirciyi oyuna çekmek amacındadır. Kadının toplum içerisinde etkin biçimde yer almadığı bu dönemde kadının özellikle de bedeninin ön plana çıkması oldukça ilgi çekmiş dolayısıyla bu ilk dönemde kantolar amacına ulaşmıştır.

Kanto, Karagöz oyunlarında da görülmüştür. Kantolar Karagöz oyunlarına Kâtip Salih vasıtasıyla girmiştir. Karagöz oyunlarına kantoların girmesi ise yenileşme, gösterilere olan ilgiyi artırma çabalarının bir sonucudur.

Tezimize adını veren İhsan Rahim’in Şarkılı Kantolu Karagöz Oyunları serisinde bulunan Karagöz’ün Doktorluğu isimli oyunun sonunda da kantolara yer verilmiştir. Bu kantolar “Acem Kantosu”, “Yeni Kanto”, “Kanto” gibi başlıklar altındadır. Oyunda yer alan kantoların konusu genel itibariyle sevgiliye duyulan aşk, özlem ile ilgilidir.

¹⁰⁸ Refik Ahmet Sevengil, *İstanbul Nasıl Eğleniyordu?-1453’ten 1927’ye kadar-*, (Haz. Sami Önal), İletişim Yayınları, İstanbul 1998, s. 142.

¹⁰⁹ Ahmet Say, *Müzik Ansiklopedisi*, Sanem Matbaası, Ankara 1985, III, s. 692.

¹¹⁰ Sevengil, s. 143.

İKİNCİ BÖLÜM

METİNLER

Şarkılı Kantolu Karagöz Kitabı

İkinci Cüz

Karagöz'ün Şairliği

İş bu Şarkılı Kantolu Karagöz Kitabı 30 hikâyeden ibaret olacaktır. Her on beş günde bir hikâye neşrolacağı ilan olunur. İkincisi Ters Bekçi Muhaveresi.

Sahip ve Naşiri İhsan Rahim

Mahall-i Tevzii: Divan yolunda çarşı kapısında Asya Kütüphanesi ve Hürriyet Mütalâahanesi .

Tavuk Pazarında Hürriyet Matbaasında tab‘ olunmuştur.

1325

Hacivat – Maşallah hanım kızım sefa geldiniz.

Zenne – Allah’a emanet olun Hacivat Çelebi. Acaba aramızdan kara kedi mi geçti ki çoktan beridir gözükmediniz.

Hacivat – Ne münasebet efendim. Malum ya hem serde ihtiyarlık var hem de benim afyonu olduğumu bilmiyorsunuz.

Zenne – Güzel ama efendim hiç olmazsa arada sırada teşrif eder de bir acı kahvemizi içerdiniz.

Hacivat – Artık efendim bu bapta olan kusurumu ihtiyarlığıma veriniz de affediniz. Her ne hâl ise böyle bağteten teşrifinizden bir şey anlayamıyorum.

Zenne – Ah Hacivat Çelebi, başıma gelenleri hiç sormayın.

Hacivat – Hayrola efendim ne gibi bakayım?

Zenne – Efendim malum ya şimdiye kadar oturmakta olduğumuz hanenin havası pek fena olduğundan gerek ben ve gerekse cariye hiç hastalıktan baş alamadık.

Hacivat – Vah vah hanım kızım.

Karagöz – Yine aşağıda ördek vah vahlara yine başladı.

Zenne – Derken Hacivat Çelebi baktım ki orada oturdukça rutubet münasebetiyle hiçbir gün başımızı doğrultamayacağız. Ben de düşündüm taşındım. Kız Cemalifer bari

bizim Hacivat Çelebi eski dostumuzdur. Elbette bizim bir çaremize bakar diyerek geldik.

Hacivat – Pek âlâ etmişsiniz efendim.

Hacivat (Cariyeye): Sen nasılsın bakalım Cemalifer kız?

Kız – Eteklerinizi öperim duada kusurum yok.

Hacivat – Efendim tamam zamanında teşrif ettiniz. Şimdiki halde benim de elimin altında iki üç odalı kutu gibi bir ev var hatta matbah levazımına varıncaya kadar içinde mevcut olduğundan bulunduğunuz evden eşya ve öteberi getirmeye lüzum yoktur.

Zenne – Teşekkür ederim Hacivat Çelebi.

Hacivat – Estağfurullah efendim. Malûm ya siz benim küçükten beri elimde büyüdünüz.

Zenne – Eksik olmayın efendim, fakat evi bir kere görebilir miyiz?

Hacivat – Hay hay efendim buyurun da hanenize bir miktar teneffüs ediniz de ondan haneyi size gezdireyim.

Zenne – Tacizlik olmasın Hacivat Çelebi hemen şimdi evi görsek.

Hacivat – Tacizlik ne demek efendim. Mademki haneyi görmek istiyorsunuz buyurunuz da sizi gezdireyim. (Giderler)

Hacivat – İşte efendim şurası matbah, şurası da tavuk kümesi. Alt kat da mermer ile döşelidir.

Zenne – Pek âlâ efendim pek güzel.

Hacivat – İşte efendim burada bir de bahçe kapısı vardır.

Zenne – Pek âlâ efendim.

Hacivat – İşte efendim yukarıda üç oda olup döşemesi vesair lazım olan şeyleri mevcuttur.

Zenne – Pekâlâ Hacivat Çelebi bunun acaba mahiyesi kaç kuruştur?

Hacivat – Canım efendim bu hanenin mahiyesi ne kadar olacağı bilmez değilsiniz ya. Hemen Allah safâ-yı hatır versin. Siz şimdiki halde güzel güzel oturun da sizinle edecek değilim ya on[un] değeri her ne ise onu siz eda ve tesviye edersiniz. Hemen Allah rahatlık versin.

Zenne – Peki efendim biz de bize düşeni icra ederiz.

(Matiz Gelir)

Hey gidi koca felek hey yine kalaysız tencerede yüreğimi kavur kavur kavurdun.

Karagöz – Aşağıda yine bir ses var. Hele dur bakayım gider o (bakar).

Karagöz – O bu rakı tellalı imiş be!!!

Matiz – Lakin pencereden de hiç çoban köpeğinin baktığını görmemiştim. Gel kuçu kuçu.

Karagöz – Köpek babandır.

Matiz – Vay sen adam mısın be!!

Karagöz – Hayır efendim¹¹¹ bostan korkuluğu.

Matiz – Aşağı gel bakalım kafadar.

Karagöz (Gelerek) – Geldim aşağı bakalım kafası bol.

Matiz – Senin şahsına bakılınca kulağı işlek bir adam olmalısın.

Karagöz – Öyle efendim her gün zıvana teli ile ayıklarlar.

Vay koca oğlan vay.

Matiz – Beni dinle gözüm.

Karagöz – Söyle bakalım kulağı tozum.

Matiz – Haydi seninle geçelim Galata'ya bir işkembe çorbası içelim. Hem köprü parası da benden.

Karagöz – Hesaba bakılırsa işkembe çorbası bizden çıkacak gibi anlarım.

Matiz – Ne düşündün?

Karagöz – Vazgeç vazgeç. Ben arkadaşla yola gidemem.

Matiz – Neden o?

Karagöz – Canım adam arkadaşı için on köprü parası verir mi? Bahusus on para bu on para!!!

Matiz – Yo benim canım işkembe çorbası istiyor.

Karagöz – Şimdilik iştahım yok.

Matiz – Öyle ise kafadar sen yemedikten sonra ben de yemem.

Karagöz – Derdimi ye köpek oğlu.

Matiz – Şimdi senin adın nedir bakayım.

Karagöz – Benim adım Karagöz.

Matiz – Karga göz mü?

Karagöz – Hayır martı göz.

---

¹¹¹ Metinde efebdim olarak geçmektedir. Ancak bu şekilde anlamsız olacağı için efendim olarak değiştirilmiştir.

Matiz – Anladım senin adın martı göz öyle mi?

Karagöz – Değil ulan be Karagöz.

Matiz – Pekâlâ Karagöz. Fakat sen benim adımı sormadın.

Karagöz – Orası doğru. Ey senin adın nedir bakayım?

Matiz – Bana adla sanla Deli Tuzsuz derler.

Karagöz – Zaten senin tatsız tuzsuz olduğunu yukarıdan gördüğüm gibi anladım ya!

Matiz – Şimdi bak sana bir şey söyleyeceğim.

Karagöz – Varıver bakalım.

Matiz – Şimdi sen beni dinle de çok bakayım şuraya. Ve bir de cebinde olan mendili de boğazına bağla.

Karagöz – O neden o!!!

Matiz – Kafan yere düştüğü vakit çamur ve toz olmasın.

Karagöz – Hay inayetinle yerin dibine yat. Baksana ben bu işten vazgeçtim.

Matiz – Baksana kafadar. Eğer benim kestiğim kafayı beğenmezsen isen köşe başında dikici vardır. Yirmi para verirsen diktirirsin kafanı.

Karagöz – Baksana bana. Ey bu kafa yerinden çıktıktan sonra kimseye faydası olmayacağı gibi hele bana hiç faydası olmaz.

Karagöz – Söyle bakalım mısır buğdayı lakin şu dayak ne âlâ şeydir herifi balmumuya çevirdim be.

Matiz – Sen ne iştesin bakayım?

Karagöz – Boş gezenin boş kalfası.

Matiz – Demek sen bir işte değilsin öyle mi?

Karagöz – Ah! Efendim fukaralık ayıp değil ya.

Matiz – Vâkı'an, lafın doğru fakat it sürü de para kazan demişler onu bilmiyor musun?

Karagöz – Bari ben de seni sürüyeyim de para kazanayım.

Matiz – Ben bu akşam rüyada babamı gördüm. Ey! Oğlum şimdiye kadar 999 kanın vardır. Bu akşam önüne bir orta boylu kara sakallı esmerce bir herif çıkacak. Anında işini bitir de senden razı olayım demesin mi?

Karagöz – Vay köpekoğlu bu edna¹¹² benim şeklimi tarif ediyor. Baksana tatsız tuzsuz ağa bana kalırsa o rüya şeytanidir. Sakın ona uyma.

Matiz – Ne demek ona uyma. Ben pederimin vasiyetini meydana koymalıyım.

Karagöz – Güzel ama vasiyetname meydanda a! imanım.

Matiz – Canım sen de işi amma uzatıyorsun. Adam bir babayığitten bir çürük kafayı esirger mi?

Karagöz – Vay köpekoğlu köpek bu laflarla beni sözüm yabana mahcup edecek sanki.

Matiz – Hem bak seni kaç tane aletten kurtaracağım. Diş ağrısı, baş ağrısı, kulak ağrısı, çene ağrısı, boğaz ağrısı daha bilmem ne ağrısı. Hele muhannetlik etme de otur şuraya bakayım. Seni ilk posta ile ahirete göndereyim.

Karagöz – Pir ol be! Ya benim gönlüm uçucu posta ile gitmesini arzu ederse...

Matiz – Şimdi bana bak. Sana gördüreceğim hizmet, buraya iki karı gelmiş onların biraz suyu kaçıkçadır.

Karagöz – Mart oldu mu ya!

Karagöz – Matiz o neden?

Karagöz – Çünkü portakalların suyu o vakit kaçır da onun için.

Matiz – Şimdi sana ayda beş yüz kuruş aylık vereceğim. Şu evdeki karıları arka kapıdan gözetmeli şayet paran biterse gelip beni çiftlikte görmeli.

Karagöz – Orası kolay ama beş yüzün yarısı peşin olmalı.

Matiz – (Al) Verir.

Matiz – İşte ben gidiyorum göreyim seni ha!

Karagöz – Gör beni ha!

Matiz – Az daha unutacaktım. Git sen de kıyafetini tebdil et. Onlar seni tanımasın.

Karagöz – Orası kolay (Giderler)

Karagöz – Baksana bana a bela.

Karı – Ne var herif?

Karagöz – Şu benim bir sopa var idi. Evvela onu bana ver ikincisi

Karı – Ay herif böyle ne olacaksın?

Karagöz – Mahalle bekçisi olacağım ulan.

---

¹¹² Metinde bu kelimenin başında bir ayın harfi var.

Karı – Ay bu suratla mı bekçi olacaksın?

Karagöz – Hayır öteki evdeki suratla.

Karı – Vay! senin öteki evinde mi var? Seni külhani.

Karagöz – Seni (döver) yalan yalan ulan elini dayağa alıştırma. Sonra elin alışır da aramızda muarefe çıkar.

Karı – Doğru söyle herif ne olacaksın bakayım.

Karagöz – (İşi anla da)

Karı – Öyle ise haydi git de kapının önünü iyice bekle.

Karagöz – İşte ben gidiyorum. (Gelir)

Ya herifin dediği gibi karıların suyu kaçıkça ise. Hani demek isterim ki âcizane ve mehcûrane ve mehmûzane benim de o eve girmekliğim lazım değil midir ya! Efendim elbette lazımdır. Evet efendim girerim ya. Şimdi buraları bırakalım da biraz da bekçi bulunduğumuz için [...] bağırmasını ve aylık toplamasını talim edeyim. Yangın var. Turşu fiçisinde tahta boştan çamaşırları kaldırın ha! (Mükerrer) Ay. İyi hatırıma geldi. Gideyim Hacivat'tan bekçi aylığı isteyeyim.

(Gelir) Kapıyı çalar.

Hacivat – Efendim kimdir o? Dikkat-ı bab edin

Karagöz – Hay kerata hay kimdir kuru köfteyi kebab eden diyor görmüyor musun işi bir kere?

Karagöz – Bekçi geldi, aylık istiyor.

Hacivat – Canım biz daha üç gün oldu aylığı vereli.

Karagöz – Bak ben orayı hesap edemedim. Her ne hâl ise varayım köşe-i penceresinde oturayım da bakalım gelen giden var mı?

(Gider)

(Çelebi gelir)

Bey – Acaba sevdiğimi nerede bulayım? Kimlere sorayım? (Zenne gelir)

Zenne – Vay beyim efendim nerede kaldınız bakayım?

Bey – Efendim nerede kalacağım, öteki oturduğunuz mahalleyi aradım. Oradan çıktığınızı haber aldım ama nereye gittiğinize dair kimseden bir malumat alamadım.

Zenne – Canım efendim biz çıkarken köşe [...] ¹¹³ tütüncüye bir kâğıt bırakmış idik.

---

¹¹³ Metinde bu kısım siliktir.

Bey – Ben de gerek öyle bir kâğıttan malumat yok.

(Karagöz yukarıdan bakar)

Karagöz – Vay aşağıya pazar kurulmuş be. Fakat gideyim de kulak misafiri olayım. Bakalım laf ne yolda olacak? (Gider)

Bey – Nasıl efendim inşallah. Buradaki hanenin havasından memnun musunuz?

Zenne – Pek güzel beyim. Öteki ev gibi makbûh¹¹⁴ değil.

Bey – Orası güzel ama efendim şu girip çıkmada bir güçlük var mı acaba?

Zenne – Ne münasebet efendim. Zaten evi bize bulan Hacivat Çelebi'dir. Malûm ya kendisi de hem afyon tiryakisi pişkince bir adamdır.

Karagöz – Kulakların çınlasın Hacivat, yine aşağıda methin oluyor.

Bey – Pekâlâ efendim, daha bir mâni⁶ var mı acaba?

Zenne – Canım ben deminden evdeki pencereden işi işi biraz anlar gibi oldum.

Bey – Ne gibi bakayım efendim.

Zenne – Bizim deli Dursun bu evi tuttuğumuzu haber almış. Öyle vakitli vakitsiz kimse girmesin diyerek bir abdal bekçi tutmuş.

Karagöz – Galiba aşağıda zikr-i cemiyetimiz sirkat olunuyor.

Bey – Bari dediğiniz adam öyle korkulu birisi mi?

Zenne – Ne münasebet efendim, inem coşun birisi

Karagöz – O iyi anlayamadım.

Bey – Deseniz a kendisi urdumduymaz bir şey.

Karagöz – Bakalım urdumduymaz mı yoksa içeriye adam koymaz mı?

Zenne – Evet efendim, onun gibi bir şey. Bu bapta siz hiç merak etmeyin. Haydi efendim buyurun gidelim.

Çelebi – Güzel ama efendim daha vakit erken. Bendeniz biraz dolaşayım da öyle geleyim.

Zenne – Siz bilirsiniz efendim.

Çelebi – Fakat efendim geldiğim zaman kapının açılması için bir parola lazım değil mi ya?

¹¹⁴ Metinde kelime makbû olarak geçmektedir. Ancak kelime, bu hâliyle anlamsız olacağı için makbûh olarak değiştirilmiştir.

Zenne – Güzel mütalâa ettiniz ettiniz beyim. Onun için geldiğiniz zaman kapıyı çalarsınız ben de size kimsiniz derim. Size de parola olmak üzere lopça çivisi dersiniz ben de kapıyı açarım.

Karagöz – Ulan aşağıda bir çivi lafı oldu ama ne çivisi olduğunu anlayamadım.

Çelebi – Öyle ise efendim şimdilik size yahu.

Zenne – Yamen hu efendim.

(Giderler)

Karagöz Gelir

Karagöz – Ulan bir çivi dedi ama ne çivisi olduğunu anlamadım ki. Hay aksi şeytan hay. Ulan nasıl gelirse gelsin. Şu kapıyı çalarım çivileri sayarım elbette birisi rast gelir. Efendim. Münasip değil mi ya.

Karagöz – (Kapıyı çalar) (İçeriden)

Zenne – Kimdir o!

Karagöz – Benim ha! Benim olacak değil sahil, az daha işi falso edecektik. Efendim çivi.

Zenne – Ne çivisi?

Karagöz – Canına yandıgım ne çivisi olduğunu anlamadım ki. Şimdi bizimkisi rast gele, efendim çivi.

Zenne – Canım ne çivisi?

Karagöz – Tokmak çivisi, karçıpe nalın natır tavan Bağdadi divanhane nalbant senin kanadı şinanay kaplama çivisi, mandal, temel çivisi, can çivisi, çivilerin çivisi, mutlaka çivilerden birisi, bizim beyin çivisi, kalmadı çivilerin birisi, şimdi oğlan gelirse keyfiyet anlaşılır ama sonra fena olur işin gerisi.

Zenne – A, ayol sen orada ne sayıklayıp duruyorsun bakayım?

Karagöz – Çivilerden dolayı, çivilerin irisi.

Zenne – A, ayol mademki sen çivi satıyormuşsun arkadaki sokakta bir iki tane kapuver, var git de saydığın çivileri dülgerlere göster.

Karagöz – Döngerlerden evvel gelecek bey ile size göstermek hepsinden iyisi

Zenne – Ay haydi ayol defol kapının önünden inayet ola git başka kapıya.

Karagöz – Demek bizim laflar dilenci duası yerine geçti öyle mi? Öyle [...] ziyade. Hele ben köşe-i penceresinde oturayım da elbette deminki züppe gelecek onun arkasından ben de içeriye. Haydi uğurlar ola.

(Karagöz gider) (Bey gelir, Karagöz arkasında)

Çelebi – Zannedersem vaktinde geldim. Meydanda da kimseler yok. (Kapıyı çalar)

Zenne – Efendim kim o?

Çelebi – Çivi.

Zenne – Ne çivisi?

Çelebi – Lopça çivisi

Karagöz – Tu! Allah müstahakını versin. Saymadığım çivi kalmadı. Şu lopça çivisi aklıma gelmedi.

Çelebi – Hemen efendim geldim mi?

Zenne – Hay hay etrafınıza bakınız da geliniz.

Karagöz – Gitsene ulan anayı

Çelebi – Efendim kime diyorsunuz anayı diye.

Karagöz – Lakin sahih oğlan eşek oğlu eşek?

Çelebi – Affedersiniz hanımefendi hem adamı çağırıyorsunuz hem de birtakım yolsuz laflar söylüyorsunuz.

Zenne – Estağfurullah efendim cariyeniz o gibi kelamda bulunmadım. Hemen siz içeriye teşrif ediniz.

Karagöz – Gitsene ulan puşt.

Çelebi – Yo! Hanımefendi siz adeta namusa ait laflara başladınız.

Zenne – Canım efendim size kimsenin bir dediği yok.

Çelebi – Nasıl dediği yok. Kulağıma mı inanayım yoksa size mi inanayım?

Karagöz – Lakin oğlan en keş zamparaymış ha!

Çelebi – Efendim keş kim?

Zenne – Estağfurullah efendim öyle bir laf olmadı.

Karagöz – Vay anapı katır vay.

Çelebi – Hakikat pek ayıp ediyorsunuz hanımefendi. Artık siz ulu orta yürümeye başladınız. Bilmiş olaydım gelmezdim.

Zenne – Canım beyefendi size bu gece bir hal olmuş.

Çelebi – Hayır efendim ne hâl olacak işitmekte olduğum laflar meydanda.

Karagöz – Şaka bir tar[afa] ama oğlan pek aşağı tayincilerden imiş.

Bey – Ne demek efendim mutlak sizinle kozumu pay etmeliyim. Benim tayinciliğimi nerede gördünüz bakayım?

Zenne – Estağfurullah efendim o nasıl lakırdı?

Çelebi – Canım söylediğiniz lafı bilmiyorsunuz.

Zenne – Efendim hiçbir şey söylediğim yok. Hemen siz etrafınıza bakın da bahçe kapısından buyurun.

Karagöz – Ben de bari biraz Eminönü’nde gezineyim.

Çelebi – Demek başka dostunuzu bulmak için öyle mi?

Zenne – Canım beyefendi ne söylüyorsunuz. Gül üstüne gül koklayanın gül kadar ömrü olsun. Hele siz içeriye buyurun bakayım.

Çelebi – Acayip bu akşam benim kulaklarıma bir olmuş işte ben geliyorum.

(Gider)

(Karagöz de arkasından gider)

Karagöz – Ben bari şimdilik matbaha gireyim.

Zenne – Efendim şud¹¹⁵ ile yukarı ki odaya buyurun.

Çelebi – Pekâlâ efendim ama şu söylediğiniz lakırdıları hiç sizin nezaketinize veremedim.

Zenne – Estağfurullah efendim ben size hiçbir şey söylemedim. Mutlak size bir hâl olmuş.

Çelebi – Efendim bana ne hâl olacak?

Zenne – Canım siz buraya gelirken arkanıza baktınız mı?

Çelebi – Evet, baktım. Kuyruksuz bir köpek vardı.

Karagöz – Babandır köpek, eşek oğlu

Cariye – Aman hanımefendi aşağıda kocaman kocaman bir köpeğim var.

Zenne – A, kız nerede bakayım?

Cariye – Matbahnın içinde. Ben girmeye korkuyorum aslanım

Zenne – Acaba her gün ekmek¹¹⁶ verdiğimiz köpek olmasın?

Karagöz – Ekmeğiniz kısmet olursa bu akşam yiyeceğiz.

Cariye – Hayır efendim bu kocaman kara bir köpek.

Zenne – Haydi kız korkma. Eline bir değnek al da mutfağa gir.

¹¹⁵ Metinde kelime dal yerine ze ile yazılmıştır.

¹¹⁶ Metinde kelimenin aslı olan “etmek” şeklindedir.

Cariye – Aman hanımefendi ben yalnız matbaha girmeye korkarım aslanım. Ya üstüme doğru havlarsa (Karagöz havlar)

Cariye – Aman hanımefendi ne de fena fena havlıyor. Ben yalnız matbaha girmeye korkarım.

Zenne – Dur bakayım kız sen de. Bari ben de geleyim.

Çelebi – Ne o hanım! Bendeniz girerken köpek mi girmiş?

Zenne – Zannedersen öyle olmalı efendim.

Çelebi – Öyle ise beraber aşağı inelim. (İnerler)

Karagöz – Hav hav hav

Zenne – Hay külhani hay. Sakın korkmayın bizim abdal bekçi imiş. Ben de bir şey zannettim. A, ayol haydi gel yürü de bizim beyle biraz eğlen.

Karagöz – Zaten benim de fikrim o değil mi?

Çelebi – Aman baba sen tuhaf bir adama benziyorsun. Buyurun muhabbet edelim.

Karagöz – Baksana çivi hanım dişe dokunacak bir şey yok mu? Çünkü malum ya pisboğazım.

Zenne – Efendim her şey var. Ne istersiniz bakayım?

Karagöz – Ne var bakayım söyle.

Zenne – Efendim fındık var fıstık var tuzlu badem var. Yaş meyvelerden elma var armut var.

Karagöz – Desene ulan yemiş iskelesinde bir şey kalmamış, hepsi burada.

Çelebi – Nasıl baba efendi bu yemişlere diyecek yok ya.

Karagöz – Evet yemiş. Hayır. Efendim nasıl yemiş?

Karagöz – İkimizden biri yemiş ama hangimiz yemiş bilmedim.

Zenne – İçkilerden ne içersin bakayım?

Çelebi – Efendim bendeniz hani ya mastika olmazsa düz içerim.

Karagöz – Ben de icabına göre yokuşta bile olsa içerim.

Çelebi – Canım baba efendi ne kadar nekre mizaçsınız.

Karagöz – Affedersiniz beyefendi öyle gelir gelmez gözü açtır diye yürüme.

Çelebi – Hayır efendim o demek değil muradım.

Zenne – Mevcut içkiler de sana söyleyeyim de hangisini istersiniz cariye ondan getirsin.

Karagöz – Söyle bakayım.

Zenne – Efendim düz var mastika var konyak var.

Karagöz – Aman o konyaktan¹¹⁷ beyefendiye bir tane verseniz. Vay canına be Beyoğlu'ndaki Abram Pani'nin dükkânı buraya gelmiş de benim haberim yok. Her ne ise hepsinden iyisi ben mastika içerim. Beyefendi siz?

Çelebi – Madem ki baba efendi mastika içiyorlarmış ben de mastika içerim.

Karagöz – Haydi bakalım sen de çivi hanım o deminki saydığın mezelerle şu mastika şişesini al gel bakalım.

(Çelebi bir mani söyler)

Çelebi – Şimdi baba efendi mani nöbeti sizin.

Karagöz – Ya ben mani filan bilmezsem?

Zenne – Sen de nazlanmasana ya.

Karagöz – Durun bakayım yapabilecek miyim? Adam aman.

Zenne – Yaşa.

Karagöz – Ayağınızı öpeyim eğlenmeyiniz. Adam amanın arkası gelirse size mani söylerim. Eğer iştahım gelirse. Biz muhabbet ederken o sarhoş herif gelirse.

Çelebi – Lakin şaka hoş ama şimdi deli Tuzsuz gelirse?

Karagöz – Akıllı tatsız bile gelse bence vızdır.

(Bu aralık şarkı ile sarhoş gelir)

Karagöz – Vay! İşıtilen sese bakılırsa galiba herif neşf etti.

Matiz – Kapıyı çalar içeride telaş malûm.

Karagöz – Hakkınız yoktur efendim çünkü nöbette adam vardır.

Matiz – (Tekrar çalar) (Bey yüke Karagöz de tavuk kümesine girer.)

Karagöz – Ben kuluçka olmadım ama! Ne para galiba bu akşam zorla kuluçka olacağız.

Matiz – Ulan açın kapıyı. Şimdi kanadını kilidini rahtını ve tokmaklarından başlarım ha!

Karagöz – (Kümeşte) Acele ile herif anahtar dilini unuttu.

Matiz – (Nihayet kapı açılır içeri girer)

Matiz – Canım kapıyı bana niçin bu kadar geç açtınız be!

Zenne – Efendim size içki sofrası hazırlıyorduk da onun için biraz geciktik.

---

¹¹⁷ Metinde yanlış yazılmış.

Karagöz – (Kümeſte) Acaba sarhoſ bu dubarayı yuttu mu dersin! Bana kalırsa pul saklıyor.

(Bu aralık kümeſte horoz öter)

Karagöz – (Kümeſte) Sus ulan bu cenabet de horozların.

Matiz – Vay kümeſte horoz ötüyor. Böyle vakitsiz öten horozun başını kesmeli. Verin bakayım nâzenînim ſu bıçağı.

Zenne – Canım gece vakti vazgeçiniz zaten duracak haliniz yok.

Matiz – Nasıl vazgeç? Gece yarısında öten horozun başını kesmeli diyerek pederin vasiyeti vardır.

Karagöz – (Kümeſte) Yine vasiyetname lafı meydana çıktı. Ah köpekoğlu horoz ah! Senin narına ſimdi ben de yanacağım. Gördün mü ettiğın işi. (Tekrar öter) Sus ulan be! Belki herif seni kesmeyi unutmuſtur. Tekrar hatırına getirdin.

Matiz – Hele verin bana ſu bıçağı siz bakayım.

Karagöz – (Kümeſte) Gördün mü ettiğın işi köpekoğlu (Tekrar öter) Artık istediğın kadar öt.

Matiz – ſu mumu da bana tutun bakayım. Vay kümeſte sansar var.

Karagöz – (Kümeſte) Galiba herif bizim yüzecek.

Matiz – Bunun böyle homurdanmasına bakılırsa bu mutlak çoban köpeğı olmalı.

Karagöz – Köpek babandır eſekoğlu.

Matiz – Vay bu köpek lakırdı söylüyor ſu mumu buraya getirin bakayım. Vay abdal bekçi!

Karagöz – Söyle bakalım budala eſekçi.

Matiz – Ulan ben sana böyle mi tembih ettim söyle bakayım.

Karagöz – Hayır efendim böyle tembih etmediniz ama nasılsa zamparalık damarlarım mağlup-ı galeyana başlayarak buraya terfi ettim.

Matiz – Ulan ben bundan bir ſey anlamadım. Buraya nasıl geldin onu söyle.

Karagöz – Efendim ſey oldu da o ſey olduğı için ben de ſey ettim. Sonra ſeyden dolayı ſey olacağın mülahaza ettiğım cihetle ſey ile beraber burada bulundum.

Matiz – Ben bundan bir ſey anlamadım. Haydi çık dışarıya bakayım. (Döner)
(Karagöz dışarıda)

Karagöz – Öyle ya! Mart içeriye pire dışarıya. Vah kahpe oğlu felek vay. Bize bir tavuk kümesini bile çok gördü. Her ne ise ben de herife bahusus yükte bulunan zübbeye rahat vermem ya?

Bekçi Muhaveresi

Hacivat – Efendim eğer dinlerseniz size mufassal bir şey nakledeceğim.

Karagöz – Saatçi dükkânında fasulye mi yedireceksin?

Hacivat – Değil efendim yani tuhaf-âmîz bir nükte.

Karagöz – Taratorlu kuru köfte mi?

Hacivat – Yok birader, sen adeta istihza ediyorsun.

Karagöz – Ben senin ile Hacivat hiçbir vakit istibra etmem.

Hacivat – Bak efendim bu lakırdıdan adeta istihza çıkar.

Karagöz – Akıllı adam olursa iki senede vâkıâ cezası çıkar.

Hacivat – Allah layığını versin. Canım birader size bir şey söyleyeceğim.

Karagöz – Bunu böyle söyleyen!!!

Hacivat – Efendim geçen gün evde otururken hatıra bir şey hutûr etti.

Karagöz – Boza içerken genzine tarçın mı gitti?

Hacivat – Değil efendim lakırdıyı ne kadar ters anlıyorsun.

Karagöz – Ulan kimin yüzüne havlıyorsun?

Hacivat – Ha ha ha! Aman Karagöz ne kadar nekre mizaçsın.

Karagöz – Kim halt etmiş?

Hacivat – Efendim ne gibi?

Karagöz – Benim için gözü açtır diye.

Hacivat – Yok birader bu kadar laf söylüyorsun sen yine ters anlıyorsun! Vefa'da bârgîr¹¹⁸ mi kişniyor?

Karagöz – Hayır Zirin yokuşunda eşek zırlıyor.

Hacivat – Canım birader dünyaya eşek gelmişsin eşek gidiyorsun.

Karagöz – Ya! Sen katır geldin de hayvan mı gideceksin?

Hacivat – Ulan ne eşekli ümmetsin.

Karagöz – Sensin eşekçi be kerata.

Hacivat – Canım sen hele beni dinle. Derken birader can sıkıntısıyla evden çıkarak ver elini Zirin.

---

¹¹⁸ Bargir: Telaffuzu beygir.

Karagöz – Derken Hacivat ver ayağını Unkapanı.

Hacivat – O ne demek?

Karagöz – Ya Zirin elini verir de Unkapanı ayağını vermez mi?

Hacivat – Değil efendim yani Zir'dene vararak bir süknâ-yı kebire tesadüf ettim.

Karagöz – Onda pekiyi etmişsin.

Hacivat – Ne gibi?

Karagöz – Sütünenin oğlu Bekir'e tasadduk ettiğimden dolayı.

Hacivat – Hayır efendim süknâ-yı kebir.

Karagöz – Şamdancı Bekir kim ulan?

Hacivat – Efendim kabahat bendedir ki senin gibi herifle laf ediyorum.

Karagöz – Şimdi atmaca gibi yüzüne yapışırım ha! Ey sonra?

Hacivat – Sonrası efendim bu haneden eskiden beri bendenizi tanıdıkları cihetle beni içeriye alarak birkaç tane şarkı filan söyleterek giderden dahi biraz akçe verdiler.

Karagöz – Ne vardı içinde Hacivat?

Hacivat – Efendim neyin?

Karagöz – O verdikleri bohçanın.

Hacivat – Değil efendim yani para verdiler.

Karagöz – Yani mangır. Ey sonra?

Hacivat – Sonra efendim. Aman Hacivat Çelebi yolun bir daha düşerse yine teşrif edin diyerek ziyadesiyle rica ettiler. Onun üzerine ben de benim bir refikim Karagöz vardır. Bir daha geldiğim zaman beraberce geliriz. Zira kendisi tuhaf tuhaf şeyler söyler diyerek sizi vasf ettim.

Karagöz – Ulan benim neyimi fasıl ettin?

Hacivat – Değil efendim yani hoş tabiatlıdır dedim.

Karagöz – Hoşaf budalası mıdır dedin?

Hacivat – İlahi Karagöz ne diyeyim sana yani zat-ı âlînizi

Karagöz – Hangi saatçi Ali'yi?

Hacivat – Değil efendim yani hüsnühâlini söyledim.

Karagöz – Hüseyin'i Ali'ye mi söyledin?

Hacivat – Karagöz uzun ediyorsun ama!

Karagöz – Ne darılıyorsun bunun uzununu kısası var mı? Adam gibi laf söyle de anlayım.

Hacivat – Şimdi lafin hülâsası zannedersen sende para yok.

Karagöz – Ay nasıl biliyorsun Hacivat? Tırılıktan pek fena uçuyorum.

Hacivat – Hani ya senin evde bir zurnan vardır. Sen git onu al gel. Ben de eve haber vereyim.

(Giderler) **Karagöz** evden zurnayı alıp gelir. **Hacivat** dahi gelir. Vay **Karagöz** zurna.

Hacivat – Buyurun efendim gidelim çünkü mesafe ba‘îddir

Karagöz – Hangi deftere kayıttır **Hacivat**?

Hacivat – Değil efendim yani gideceğimiz yer uzaktır.

(Başlarlar sıçramaya) (Bazı laflar) (**Karagöz** oturur)

Hacivat – Aman efendim baya mesafe kat ettik.

Karagöz – Kılıç Ali’den Kadırga’ya mı indik?

Hacivat – Değil efendim bir kere Fatih’ten taş kasabı bulmak.

Karagöz – Fatih’teki kör kasapta mı bizimle gidecek?

Hacivat – Yani o semti bulsak yolumuz pek kolaylaşır. (Sıçrarlar) İşte birader geldik. Sakın bu karıya bakma belki harem bakar mahcup olurum.

Karagöz – Harem bakmaz da ya Salacak bakarsa?

Hanım – Kız Zarafet baksana kapının önüne iki tane bekçi gelmiş.

Karagöz – Bak **Hacivat** ne diyor?

Hacivat – Ne diyorlar efendim?

Karagöz – Kapının önüne odun kapısından iki tane eşekçi gelmiş diyorlar. Bari onlar belaya çıkarmamak için sen biraz havla da ben çüş filan diyeyim.

Hacivat – Halt etmişsin külhani.

Hanım – Kız bak gelenler kaç kişidir.

Arap – Gelenler iki kişidir.

Karagöz – Bak **Hacivat** diyorlar ki gelenler Silivri Kapısında eşekçidir.

Hanım – Sefa geldiniz bekçi babalar.

Hacivat – Sefada daim olunuz efendim.

Karagöz – Vefa’da dayım olun efendim.

Hacivat – Vefa’da dayınız mı öldü?

Karagöz – Hayır Zirinde teyzem öldü.

Hacivat – Çok oldu mu irtihâl-i dâr-ı bekâ edeli?

Karagöz – Evet efendim birkaç gün oldu Edirne'ye gideli.

Hacivat – Efendim Edirne'de mi irtihâl etti?

Karagöz – Evet Edirne'de kumar oynadığı için parası bitti.

Hacivat – Aman Karagöz yüreğime indireceksin. Öyle münasebetsizlik etme de elindeki zurna ile bir Taksim'e git.

Karagöz – Ulan ben Taksim'e gidersem sen de banka altına mı gireceksin?

Hanım – Vah bekçi babalar. Teşrîfiniz pek memnun oldum.

Hacivat – Efendim o sizin hüsn-i nezaketinizdir. Daim baki olsun. Efendim Allah ömrünüzü müzdâd eylesin.

Karagöz – Ulan bu adeta dilenci duası ne verirsen elin ile o gider senin ile gibi bir şey.

Hacivat – Haydi uzun etme Karagöz, çal zurnayı!

(Karagöz zurna ile Çeribaşının Gelini şarkısını çalar)

Hacivat – Hay külhani hay Çeribaşının Gelini'ni çaldın öyle mi?

Karagöz – Güveysini bile çalarım.

Arap – Aman hanımefendi benim halimi acırsın şarkısını isterim.

Hacivat – Aman birader Arap ne dedi?

Karagöz – Halıcıoğlu iskelesinde bir enfîye çeker misin diyor.

Arap – Gel yüzünü seyredeyim can ile sevdim seni.

Karagöz – Bak Hacivat gel yüzüğümü düşürdüm gördünüz mü onu diyor. (Arap gelir)

Cariye – Ben zurna sesini pek severim, biraz yanıkçadır.

Karagöz – Bak Hacivat cariye diyor ki kavrulmuş tuzlu bademi pek severim. Biraz yanıkça olsun diyor.

Cariye – Aman hanımefendi bir şarkım vardır.

(Eşk ile temhir olunmuş ehl-i aşkın mayası) şarkısı söylesin.

Karagöz – Bak Hacivat cariye diyor ki ekşice bir turşu olmuş patlıcanın tanesi.

Hacivat – Yanlış anlıyorsun birader.

Cariye – Onu bilmezseniz, (ömrümü vakfeyledim canım sana.)

Karagöz – Koltukçu Süleyman çamaşır sepetini verdi mi sana?

Hanım – Canım bekçi babalar müessir bir şey olsun.

Hacivat – Peki efendim.

Karagöz – Ne dedi Hacivat?

Hanım – Müessir bir şey olsun diyor.

Karagöz – Müvesvis bir şey mi olsun diyor?

Hanım – Canım sizin hoş beytiniz yok mu? İşte onları söyleyin.

Hacivat – Baş üstüne efendim.

(Hacivat Beyit Söyler Karagöz Zurna Çalar)

Besmeleyle çıktım yola

Selam verdim sağa sola

Veli nimet efendim

Akşam-ı şerifler hayrola

Er mert almaya aşlandı

Bahçe tımara başlandı

Arkadaşım maskaradır

Çocukları bizden hoşlandı

Halayıklar halayıklar

Ocak başında sayıklar

Bekçinin sesin duyunca

Pirincin taşın ayıklar

Tavlamak ipi gevşek

İçindedir yorgan döşek

Arkadaşımı sorarsan

İki kulaklı bir eşek

Sepete koydum çileği

Tutamadım o feleği

Arkadaşımı sorarsan

Delik çingene eleği

Havaya attım fişengi¹¹⁹
 Döndü dolaştı köşeyi
 Arkadaşımı sorarsan
 İşkembecinin eşeği

Şekerim var ezilecek
 Tülbentlerden süzülecek
 Daha çok söylerim ama
 Çok kapım var gezilecek

Gökyüzünde uçan kuşlar
 Başımıza gelen işler
 Esef etme Karagöz'üm
 Geliyor bizim bahşişler

Hacivat bendeniz geldim
 Sizlere söyleyeyim derdim
 Teşrif eyle Karagöz'üm
 Senin içi halı serdim

Yelkovanlar daim uçar
 Sevdiğim benden kaçar
 Karagöz'üm hırsız olmuş
 Maymuncukla kapı açar

Elindeki peymânedir
 Yârim bana bigânedir
 Karagöz'ü sorarsanız
 Selâmsızlı çingenedir

---

¹¹⁹ Fişeng: Fişek

İki çifte bir piyade
 Zevkime gitti ziyade
 Karagöz'ü sorarsanız
 Terbiyesiz eşek-zade

Ne gezersin sayı gibi
 Kol atarsın dayı gibi
 Karagöz'üm homurdanma
 Hırızmalı¹²⁰ ayı gibi

Ben sana ah oldum mail
 Hakkıma olurum kail
 Karagöz'e dayak atın
 Arzuma olurum nail

Şeftali diktim bahçeye
 Gönderin bahşış bekçiye
 Karagöz kölemdir benim
 Onu aldım bir akçeye

Pireler geldi yanıma
 Bütün doldu yorganıma
 Bekçiler geldi gidiyor
 Malûmat verin hanıma

(Bahşış alır giderler)

---

¹²⁰ Hızma

Karın Kirame

“On beş günde bir en nadide marş, şarkılar neşrolunacağını vaat eylerim.”

Mebusan Marşı

Güfte: Sâmiî Bey

Bestesi: Zati Bey'indir.

Osmanlılar oldu bugün muzaffer

Fethetti vatani yeniden asker

Açtı mebusanlara yolu süngüler

Yaşasın Niyazi, yaşasın Enver

Al bayraklar bulutları sarıyor

Şenliğimiz âsmâna varıyor

Mazlumlara zalimler yalvarıyor

Hey Allah'ım! Bu nasıl rûz-ı mahşer?

Gün yüzünde şühedanın hayali

Alkışlıyor sanki ruh kemali

Ah ölmeden gömüleydi bu hâli

O kıymetli, muhterem vatanperver

Uyan Mithat, uyan geldi zamanın

Tutsun dünyayı şöhret ve şanın

Sen bulun önünde şu mebusanın

Yaşa artık evladınla beraber

Hürriyet Marşı**Güfte:** Şevket Avni Bey**Bestesi:** İsmail Hakkı Bey'in

Ey Millet-i Osmaniyan

Ey kavim-i ulviyet-i nişan

Şâdân olun artık heman¹²¹

Osmanlılık oldu âyan

Hürriyeti ihraz edip

Yükseklere pervaz edip

Bu mülkü enbâz edip

Osmanlılık oldu âyan

Osmanlı namı muhteşem

Olmuş ezelden muhterem

Gazi şehit olmak ne gam

Osmanlılık oldu âyan

Hıfz-ı vatan hasletleri

Uğruna kurban her biri

Hep ma'delet [...]

Osmanlılık oldu âyan

Ey sevgili millet yaşa

Ey şanlı kavmiyet yaşa

Ey yekvücut ümmet yaşa

Osmanlılık oldu âyan

---

¹²¹ Hemen

Milli Marş**Güfte:** Tevfik Fikret Bey'in**Bestesi:** Hüseyin Refik Bey'in

Çiğnetti yeter varlığımız cehil ile kahra
Doğrandı mübarek vatanın bağı sebepsiz
Birlikte bugün bulmalıyız derdine çare:
Can kardeşi, kan kardeşi, şan kardeşiyiz biz.
Millet yoludur, Hak yoludur tuttuğumuz yol;
Ey Hak yaşa, ey sevgili millet yaşa, var ol;
Gel kardeşim, annen sana muhtaç. Ona koşmak
Koşmak ona, kurtarmak onu, bahtı vazifen.
Kardeşin de göğüs bağı açık, ölgün bakıyor, bak:
Onsuz yaşamaktansa beraber ölüş ehven.
Her an o güzel sineyi hançerliyor eller
İmdatına koşmazsak onun mahvı mukarrer!
Zulmün topu var, gölgesi var, kalesi varsa
Hakkın da bükülmez kolu, dönmez yüzü vardır.
Göz yumma Güneş'ten ne kadar nuru kararsa.
Sönmez idi her gecenin, gündüzü vardır.
Millet yoludur....
Ey Hak yaşa....

Divan Yolu'nda arşı Kapısı'nda Asya kütüphanesi ve Hürriyet mütalâahanesini tesis ve küşat etmiş idim. Mebde-i tesisinden şimdiye kadar muhterem müşterilerimden gördüğüm rağbet-i fevkalade şevk ve gayretimiz izdiyâdını mucip olmuş olduğundan bir mukabele-i şükran üzere bu defa kütüphanemizin bir kat daha ikmal-i nevâkısına sa'y ve gayret edilerek cidden emsaline faik bir hale getirilmiştir. Mezkûr kütüphane ve mütalâahanede yalnız meşrubat icraatına mukabil her nevi yevmî haftalık cerâ'id ve meşâhîr müellifin-i Osmâniyâmızın asar-ı münteşiresi ve her nevi mütercim-i asar mütalâa edilecektir. Her nevi kitaplar, mektep kitapları, romanlar, tarihler muvakkaten mütalâa için mevcut olduğu gibi eski ve yeni kitaplar mübadele ve işтира olunur. Gayet gülünçlü ve eğlenceli olan iş bu hikâyenin mütalâasını muhterem müşterilerimize tavsiye ederiz.

Bir cüzü 10 para: Otuz cüzün abonesi 5 kuruştur. Aboneler Asya kütüphanesine kaydolunur.

İki Kıskanç Hemşireler Yahut Biçare Delikanlı

Birinci cilt ayrı ayrı 10 hikâyeden ibarettir.

Şarkılı Kantolu Karagöz Kitabı

Sahip ve Naşiri

Asya Kütüphanesi Sahibi İhsan Rahim

500 adedin müntehap yeni şarkılar ve kantoları havidir.

Mündericat:

1. Abdal Bekçi	6. Karagöz'ün Evlenmesi
2. Karagöz'ün Şairliği	7. Karagöz'ün Doktorluğu
3. Kıskanç Hemşireler	8. Karagöz'ün Rüyası
4. Tahir ile Zühre	9. Ferhat ile Şirin
5. Müthiş İntikam	10. Yazıcı

CÜZ 3

Şarkılı Kantolu Karagöz Kitabı

İki Kıskanç Hemşireler Yahut Biçare Delikanlı

Mündericat

Birinci Cüz: Abdal Bekçi

İkinci Cüz: Karagöz'ün Şairliği

Üçüncü Cüz: İki Kıskanç Hemşire

Gelecek dördüncü cüzde dahi ilk defa olarak (Tahir ile Zühre) neşredilecektir.

[Hürriyet Matbaası Numara 19]

Şarkılı Kantolu Karagöz Kitabı

Cüz 3

İki Kıskanç Hemşireler Yahut Biçare Delikanlı

Semaî

Gördün de beni bend ettin

Ne suçum gördün terk ettin

Agyar ile ülfet ettin

Perde Gazeli

- Hay Hak-

Şem'i bahtım gösterir bir zillî cazip perdede
Seyreden görsün hayalat-ı acaib perdede
Hazreti Şeyh Küşteri'nin sanatın göstermeye

Gel Geç Muhaveresi

Hacivat – Rakibin göz süzüp geçmeleri
Karagöz – Ne çeker acemi sakalar elinden asufiye çeşmeleri
Hacivat – Yâre yalvardım bizim tarafa atlasın
Karagöz – Beyninin ortasında kahve çömleği patlasın.
Hacivat – Bugün sevdiğim bana yan baktı
Karagöz – Mahallede yangın oldu kaynanam yorganı kaptı
Hacivat – Sevdiğimi elimden aldı rakip
Karagöz – İki katlı ekmek kadayıfı olsun ya nasip
Hacivat – İki satır yazı yazdım güzellik tahtasına
Karagöz – Yumruk yiyeceksin Hacivat beyninin ortasına

Birinci Perde

Zenne – Vay Maşallah Rezaki Bey pek acele gidiyorsunuz?
Bey – Evet tıraş olmak için perukara gidiyorum. Lakin benmeniz sizi tanıyamadım.
Zenne – Ben sizi pek çabuk tanıdım. Dikkat ediniz.
Bey – Her ne hal ise müsaade ediniz de ben gideceğim.
Zenne – Buyurun bir kahve içiniz ol vakit iyi tanırınız.
Bey – Bırakınız efendim! Zira acele işim vardır. Tıraş olacağım.
Zenne – Madem ki telaş ediyorsunuz. Benim iyi saç kestiğimi bilmiyorsunuz. Geliniz de tıraşınızla tuvaletinizi ben edeyim.
Karagöz – Bir kuruş vereyim de rica ederim sakalımın fazlasını aliver.
Zenne – Pencerenin önünde fino köpeği gibi hırlayıp durma.
Karagöz – Aşağı inerseniz de saldıracağım.

Bey – Lakin siz benimle istihza ediyorsunuz.

Zenne – Ya şimdi böyle mi oldu? Vah benim emeklerime. Baştan ayağa kadar giydirdim de beni tanıyamıyorsun.

Bey – Pek rica ederim bırakınız, işim var gideceğim.

Zenne – O karşiki musibet, mundar, şıllık, şırpıntık karıyı tanıyorsun da bir de benimle alay ediyorsun. Seni burada rezil edeyim sen de gör.

Bey – Bir kabahat mi ettim? Şaka söyledim efendim.

Zenne – Beni kandıracaksın öyle mi? Ben öyle fasulye piyazına gelmem.

Karagöz – Fasulye piyazına gelmezsen keskin sirkeli hıyar turşusuna buyurun.

Bey – Beni ziyadesiyle üzdünüz.

(Diğer Zen)

Benim arkamdan ne çekiştiriyorsunuz. Benim yüzüme karşı söyleyiniz.

Karagöz – O! Bizim sokakta tavuklar dövüşüyor.

Ulan ne tuhaf, birisi kuluçkadan kalkmış kart tavuk... Ortalarına almışlar bir tane mart pilicini gagalayıp duruyorlar.

Zenne – Ne istiyorsun hanım?

Diğer Zenne – Ne isteyeceğim? Bütün varımı yoğumu yedirdim.

Zenne – Ben ağırlığımca para yedirdim. Cebine yüz tane lira koyunca alır götürürüm.

Diğer Zenne – Benden iki yüz var.

Zenne – Benden üç yüz var.

Karagöz – Haraç haraç benimde peyimi kabul eder iseniz bin kuruş vereyim.

Zenne – Canım bendenize ve size böyle bir takım hâllerde bulunduğundan bunu soyalım, dövelim, çıplak sokağa atıverelim.

(Bu sırada Bey'i götürürler. Bey soyulmuş olduğu halde meydana gelir.)

Bey – Eyvahlar olsun donacağım, kimseler de yok. Kimse (kimseye) halimi anlatayım.

Karagöz – Gece yarısı çıplak ne işin var dışarıda?

Bey – Ah babacığım bilerek fırtınaya uğradım.

Karagöz – Fırtına çıkacağını biliyorsun da suyun akıntısıyla koya girip de niçin timur¹²² atmadın. Şimdi limon kabuğu gibi anaforda dolaş dur.

---

¹²² Timur: Demir

Bey – Haydi babacığım ben kendi yağım la kavruluyorum.

Karagöz – Kavrulmuşsun ama ateşin pek çok gelmiş, söğüşe dönmüşsün oğlum.

Bey – Kuzum babacığım ocağına düştüm sen bilirsin.

Karagöz – Ocağına düşen siyah olur. Sen kar kuyusuna düşmüşsün. Kim yaptı seni böyle?

Bey – Şurada iki kadınlar var, onlar yaptı. Sana çok rica ederim elbiselerimi aliver.

Karagöz – Senin elbiseleri alayım der iken benimkileri rehine bırakır isen.

Bey – Elbiselerimi alır isen yeleşimin cebindeki altından saat, beşi bir yerde senin olsun.

Karagöz – Ya alamadan soyulursam çaylak oluruz bir yerde.

Bey – Kuzum baba kırık ceviz gibi yuvalaksın.

Karagöz – Ceviz gibiyim ama vakitsiz aş örmüşler içirim koftur. Ya bunlar da kızılılık aşısı örüp de kökimi¹²³ kuruturlarsa? Mısır koçanı gibi haydi dışarıya:

Bey – Kuzum babacığım urbalarımı aliver.

(Karagöz – Eve gider.)

Karagöz – Ayıp değil mi? Mahalle arasında bu ne kepezelik.

Zenne – Çocuk uyuyor bağırp durma. Kaynar suyu yiyeceksin başından aşağı.

Karagöz – Ben bu işi yapamayacağım oğlum.

Bey – Bu hale ziyadesiyle kahrediyorum. Gençliğime doyamadan gideceğim.

Karagöz – Ben de şimdi karnımı doyurmadan kaynar su ile gidiyordum ya.

Bey – Kuzum babacığım rica ederim bir daha gidiver.

Karagöz –¹²⁴ Verin şu elbiseyi zira camı çerçeveyi kıracağım.

Zenne – Sen bizim kim olduğumuzu bilmiyorsun galiba!

Karagöz – Size kim derler?

Zenne – Bizlere Şâdân ile Teskar derler.

Karagöz – Sizlere şalgam ile enginar derler ise bana da tohuma kaçmış hıyar derler. Yazık değil mi canım turfanda sakız kabağını atmışsınız aşağıya. Verin şu elbiseleri.

Zenne – Buyurun matbahta hindi kızartıyoruz. Birlikte taam edelim.

¹²³ Kökin: Kökünden, temelinden, esasen.

¹²⁴ Metinde Karagöz yerine Bey yazmaktadır ancak konuşmanın akışına göre bu kişi Karagöz olmalıdır.

Bey – Hindinin budundan bana da getir baba.

Karagöz – Tepsiyi aşırılabirsem sana da getiririm oğlum.

Zenne – Yukarıya kadar zahmet etmeyin. Siz bana bir dilim ekmek ile bir baş soğan verin. Ben kapının önünde yerim.

Zenne – Buyurun buyurun bahçe üstündeki odaya.

Karagöz – Güzel havadar yer imiş.

Zenne – Kızlar kapının kol demirini vurun.

Karagöz – Ben gecelik kalmaya geldim.

(Bu sırada Karagöz'ü döverek çıplak olarak dışarıya atarlar.)

Karagöz – Vay babanın canına bir hindi dolması ki tadından yenmiyor.

Bey – Baba getirdin mi hindinin budunu?

Karagöz – Haydi oradan meşe odunu.

Bey – Seni de mi soydular baba?

Karagöz – Hindi dolmasını acele ile çok yedim. Elbiselerim dar geldi onun için çıkardım.

Bey – Üşüyor musun baba?

Karagöz – Şimdi içtim kızılılık hoşafı, vücudum ateş gibi yanıyor. Hacivat gelirse iş fena.

(Derken Hacivat gelir.)

Hacivat – Acaib bunlar nedir?

Karagöz – Elinin körü

Hacivat – Bunları anladım sıcak havada kabuğundan çıkmış sümüklü böcek olmalı.

Karagöz – Evet, ben sümüklü böcek. Arkasındaki solucan.

Hacivat – Ulan Karagöz sen misin, bu ne hâl?

Karagöz – Şu bizim elbiselerimizi aliver şu kar[ş]ıki¹²⁵ evden.

Hacivat – Ben şimdi alır gelirim. Yarım saate kalmaz.

Karagöz – Sen oturayım desen bile onlar bırakmazlar ki. Beş dakikada balonla gelirsin.

Hacivat – Senin gibi korkak değilim. Elbiseleriniz hangi tarafta?

¹²⁵ Metinde şukarki olarak geçmektedir.

Karagöz – Bey’inki mavi bohçanın içerisinde, benimki de kapının yanında köpek yalağının dibinde duruyor.

Hacivat – Ayıp değil mi? Verin şu rubaları.

Zenne – Buyurun Hacivat Çelebi yukarıya bahçe üstündeki odaya.

Karagöz – Oğlum, Hacivat da gitti ameliyat odasına. Ulan Hacivat’ın çıplaklığına bak, deve yavrusuna dönmüş.

Hacivat – Aman birader tir tir titriyorum. Şurada bakkalın yanında hamam var, onun duvarına sabah güneşi gelir. Haydi oraya çekilelim.

(Bu sırada Matiz gelir.)

Matiz – Ulan bunlar üç tane kısarak olmalı.

Karagöz – İçimizde bir hergele eksik idi, sen geldin tamam oldu.

Matiz – Ulan siz nesiniz?

Hacivat – Felaketzede-i üryanız.

Matiz – Feri Köy’ünde kurban mısınız?

Karagöz – Kurbanız.

Matiz – Biz Karaman cinsindeniz anın için¹²⁶ boynuzlarımız yok.

Matiz – Siz nesiniz doğru söyleyin.

Karagöz – Feleğin şirdeni gibi urganız.

Matiz – Kirli yorgan mısınız?

Karagöz – Evet yorganız.

Matiz – Ulan hanginiz yorgan hanginiz yastık?

Karagöz – Arkadaki küçük Bey beyaz yatak çarşafı. Benim arkamdaki ot minder. Kulunuz da elli numara metre tiresiyim.

Matiz – Bunlar pehlivan olmalı. Siz pehlivan mısınız?

Karagöz – Evet pehlivanız.

Matiz – Size ne pehlivanı derler?

Karagöz – Arkadakine sevdalı pehlivanı, önündekine afyon pehlivanı, bendeniz de baş suyuna pişmiş pilav pehlivanı.

Matiz – Bittikten sonra bahşiş ne verdiler?

Karagöz – Elli adet kızılılık fidanı verdiler.

Matiz – Düğün evinden ince saz takımı işitilmiyor.

---

¹²⁶ Onun için

Karagöz – İçeriye girmeyince ses işitilmez.

Matiz – Davul zurna var mı?

Karagöz – Bir kere düğün kapısından içeri girdin mi! O kadınların çalgı ile hop sedası, merdivenden paldır küldür hülasası, soyunurken çiftelme kızılılık sopası, bir depme¹²⁷. Kapıdan dışarıya titreme havası.

Hacivat – Rica ederiz. Burada düğün filan yok. Bizim şu rubalarımızı alıver.

Matiz – Ulan açın kapıyı. Camını, çerçevesini, sûresini, yükünü, dolabını, kilidini, menteşesini koparırım bire.

Karagöz – Herif acele ile anahtar deliğini unuttu.

Zenneler: Aman hemşire Tuzsuz gelmiş nasıl edelim?

Matiz – Ulan verin bakayım şu elbiseleri.

Matiz – Ulan Karagöz buraya gel. Haydi elbiselerinizi alınız. Bir daha sizi burada bu halde görmeyeyim.

Hacivat – Yıktım perdeyi eyledim viran. Varayım sahibine söyleyeyim heman.

Karagöz – Hata ettim ise lütfen affa mazhar eyleyin. Zira meramım şevkini celp eylemekti bizim irfanın.

Nice bin Karagöz rihlette hayalime pek müşabihtir [...] bu dünyanın.

İkinci Cüzden Mâ-ba'd

Rauf Yekta Bey'in: Millî Şarkısı

Rast

Doğru özlü erleriz meydandır ef'âlimiz
Fikr-i istibdadı mahva münhasır akvâlimiz
Yeise düçar olmayız elbet gelir ikbâlimiz
Nakarat
Avdet-i şan-ı vatandır akdem-i âmâlimiz

Mahvolur mu zulümle hubb-i vatan ey gafilan
Gönlümüzde mihr-i hürriyet tutarken aşıyan
Azmimizden dönmeyiz beyhudedir tehdit-i can
Nakarat

Avdet-i şan-ı vatandır akdem-i âmâlimiz

¹²⁷ Tepme: Hayvanın arka ayağıyla vurması.

Şan ile ölmek saadettir bugün ahrâr için
Korku yoktur hür olan, Hak'tan olan insan için
Şüphesiz ânı bizim mazimizi i'mâr için

Nakarat

Avdet-i şan-ı vatandır akdem-i âmâlimiz

Fahr-i Osmanî Marşı

Güftesi, bestesi: Nabi Şevket Avni Bey'indir.

11 Temmuz'a İthaf

Osmanlıyız cihanda biz şanlıyız
Bir milletiz bülent ünvanlıyız
Âkilleriz velî delikanlıyız biz
Osmanlıyız cihanda biz şanlıyız

Askeriz hürüz vatanperveriz
Namus için feda-ı can eyleriz
Er oğlu kahramanlarız, erleriz
Osmanlıyız cihanda biz şanlıyız

Kardeşliğe vatanda ahdetmişiz
Şeh-râh-ı adle böylece gitmişiz
Bed-hâh sanmasın bizi bitmişiz
Osmanlıyız cihanda biz şanlıyız

Alî vatan münezzeh-i müstebat
Pîrâyemiz uhuvvet û adl û cid
Her cüz'ü ferdimizde dil methet
Osmanlıyız cihanda biz şanlıyız

Bayrağımız ki dehrde namus
Yüksek hilalimiz gibi bahtsız
On bir Temmuz ey [...] [...]
Osmanlıyız cihandayız şanlıyız.

Şarkı Nihavent**Bestesi:** Devr-i Hindi Usulünde

Sadrettin Şükrü Beyindir.

Ben hayalinle dîl-i şan eylerim
 Hep geçen hoş demleri yâd eylerim
 Gönlüme yâd gele imdat eylerim

Nakarat

Hep geçen hoş demleri yâd eylerim

Öyle tesir etti ki firkat bana
 Gitti aklım bir yana ben bir yana
 Olmasa yâdın ölürdüm mutlaka

Nakarat

Hep geçen hoş demleri yâd eylerim.

Divan yolunda çarşı kapısında, Asya kütüphanesi ve Hürriyet mütalâahanesi tesis ve küşat etmiş idim. Mebde-i tesisinden şimdiye kadar muhterem müşterilerimden gördüğüm rağbet-i fevkalade şevk ve gayretim izdiyâdını mucip olmuş olduğundan bir mukabele-i şükran olmak üzere bu defa kütüphanemizin bir kat daha ikmal-i nevakısına sa'y ve gayret edilerek cidden emsaline faik bir hâle getirilmiştir. Mezkûr kütüphane ve mütalâahanede yalnız meşrûbat ücretine mûkabil her nevî yevmi haftalık ceraid ve meşâhîr-i müellifin-i Osmaniyâmızın âsâr-ı münteşiresi ve her nevi mütercim-i âsâr mütalâa edilmektedir. Her nevi kitaplar, mektep kitapları, romanlar, tarihler muvakkaten mütalâa için mevcut olduğu gibi eski ve yeni kitaplar mübadele ve iştirâ olunur. Gayet gülünçlü ve eğlenceli olan iş bu hikâyenin mütalâasını muhterem müşterilerimize tavsiye ederiz.

Birinci cüzü 10 para: otuz cüzü abonesine 5 kuruştur. Aboneler Asya kütüphanesine kaydolunur.

Cüz 4

Cüz 4

Tahir ile Zühre

*

İş bu Karagöz Kitabı 4. Cüzden İbaret Olup 15 günde bir neşrolunacaktır.

Sahip ve Naşiri:

Asya Kütüphanesi ve Hürriyet Mütalâhanesi Sahibi İhsan Rahim

Birinci Cüz: Abdal Bekçi

İkinci Cüz: Karagöz'ün Şairliği

Üçüncü Cüz: İki Kıskaç Hemşireler

Dördüncü Cüz: Tahir ile Zühre

Gelecek beşinci nüsha da gayet gülünçlü olarak Müthiş Cinayet Yahut Fedakâr Komşu neşredilecektir.

Şarkılı Kantolu Karagöz Kitabı

Cüz 4

Hacivat ile Şarkı

Gittikçe daha afet-i devrân olacaksın
Bu sine-i mecruhuma merhem olacaksın

Perde Gazeli

Gafilân açsın gözün görsün necâdır perdemiz
Hikmet-i üstad-ı pirden pür-sefadır perdemiz
Tahir'i seyr ü temaşadır velâkin baht
Dide-i ariflere ibret-nümâdır perdemiz

Muhavere

Hacivat – Vakt-i şerîfler hayrolsun

Karagöz – Ne gibi?

Hacivat – Hâk-ı payiniz

Karagöz – Hangi hâk-ı payi?

Hacivat – Yani zat-ı âlilerinize

Karagöz – O zat-ı âlilerinizden bana ne?

Hacivat – Bir insan bir ahbabına tesadüf ederse ne yolda muamele edersiniz?

Karagöz – Para isterim yok derse maraza çıkarırız.

Hacivat – Gördün mü yediğin naneyi. Kabahat sende değil peder ve maderin de seni mektebe göndermemiş cahil kalmışsın.

Karagöz – Ulan ben mektebe başladım.

Hacivat – Aman birader hangi mektebe başladın?

Karagöz – Ayasofya’daki taş mektebe.

Hacivat – Siz demek çok ders görmüşsünüz. Hîn-i sabâvetten bu ana kadar ders görmüşsünüz de ilerleyip de bir müzakereci olabildiniz mi?

Karagöz – Tecelli yardım etmedi Hacivat, Tecelli yardım etmedi.

Hacivat – Neden birader?

Karagöz – Önümde iki kişi var idi [...] [...] idi. Ben ırgat başı olacaktım.

Hacivat – Sen mektebin nesine gittin?

Karagöz – Mektep tamir oluyordu rençperliğe gittim.

Hacivat – Bu akşam seni bir yere götüreceğim beni mahcup etme.

Karagöz – Ben seni hep mahcup etmem yalnız kepaze ederim.

Hacivat – Kepaze ile mahcubiyet arasında bir fark var mı?

Karagöz – İmlâları ayırır da onun için büyük bir fark var.

Hacivat – Bak ben hangi cebime elimi koysam bir cebimde mecdiye diğer cebimde lira. Harçlığın yok ise sana harçlık vereyim.

Karagöz – Bana harçlık vereceğine bakkala otuz para borcun var onu ver.

Hacivat – Benim kimseye borcum yok.

Karagöz – Kuzum Hacivat, beni bu akşam bir yere götür.

Hacivat – Seni götüreyim ama oyunlardan hangisini bilirsin?

Karagöz – Hepsini bilirim.

Hacivat – Ne bilirsin?

Karagöz – Tavla.

Hacivat – Olmaz.

Karagöz – İskambil

Hacivat – O da kumara dair olmaz.

Karagöz – Bilardo.

Hacivat – Onu kaldır.

Karagöz – O yerinden bile kıyıdamaz.

Hacivat – Canım Karagöz musikîye aşına mısın?

Karagöz – Evet muslukçu Minas ile Tınası tanırım.

Hacivat – Musıkî bilen elbette bir ismi vardır.

Karagöz – Bende ne esir var ne ayvaz.

Hacivat – Birader senin adın nedir?

Karagöz – Atım vardı sattım.

Hacivat – Yani seni ne diye çağırırlar?

Karagöz – Gel buraya git şuraya.

Hacivat – Doğduğun zaman bir isim tesmiye etmediler mi?

Karagöz – Ben anamdan doğmadım.

Hacivat – Peki dünyaya nasıl geldin?

Karagöz – Şimendifer ile.

Hacivat – Demek senin baban da yok [...] ¹²⁸ seni kim doğurdu?

Karagöz – Beni komşunun kedisi doğurdu.

Hacivat – Hiç kedi insan doğurur mu be?

Karagöz – Doğrusu Hacivat ebe kadına anamın para vermeye vakti yokmuş ben de darda bulundum fırladım çıktım.

---

¹²⁸ Metinde bu kelime siliktir.

Hacivat – Peki seni tuzlamadılar mı?

Karagöz – Ben salamura fiçisi mıyım ulan?

Hacivat – Peki seni kundağa koydular babanın kucağına bıraktılar. Baban kulağına ne diye bağırdı?

Karagöz – Yangın var diye bağırdı.

Hacivat – Canım senin adın nedir?

Karagöz – Benim adım turptur.

Hacivat – Nebatattan isim olur mu be?

Karagöz – İşte şimdi sen gör.

Hacivat – Pederinizin ismi nedir?

Karagöz – Lahana.

Hacivat – Hemşirenin adı?

Karagöz – Kereviz

Hacivat – Kiremit mi dedin?

Karagöz – Hayır tuğla. Kereviz be herif.

Hacivat – Halanız?

Karagöz – Şalgam.

Hacivat – Çoluk çocuk var mı?

Karagöz – Elbet olmaz mı?

Hacivat – Onların isimleri nedir?

Karagöz – Dereotu, nane, maydanoz otları gibi ufak tefek şeyler.

Hacivat – Aman birader sizi aradıkları vakit nerede bulurlar?

Karagöz – Sebze ve otçu dükkânında.

Hacivat – Hepiniz bir yerde mi oturursunuz?

Karagöz – Hayır sınıf sınıf otururuz.

Hacivat – Oturduğunuz yer kadife mi döşeli lepiska mı döşeli?

Karagöz – Hayır. Kabaca tahta döşeli.

Hacivat – Şimdi anladım seni gidi tarla bozuntusu seni.

Karagöz – Seni gidi bostan korkuluğu seni (Tokadı atar Hacivat gider.)

Birinci Perde

(Hacivat Zühre'nin Pederi ile Konuşur)

Baba – Sizi taciz ettim Hacivat Çelebi.

Hacivat – Estağfurullah efendim.

Baba – Teşekkür ederim efendim.

Hacivat – Bu defaki seyahatiniz pek uzadı.

Baba – Evet uzadı lakin mükedderim.

Hacivat – Mükedder olmanızın esbapları?

Baba – Kırk senelik emektarım Kahraman Ağa'yı pek ra'nâ bilirsiniz.

Hacivat – Bilmez miyim hiç, hizmetinde sadık bir adam idi.

Baba – Esnâ-yı râhta füceten vefat etti.

Hacivat – Eyvah ciğerim parça parça oldu.

(Karagözden evden) Hacivat'a iğneli etmek¹²⁹ yedirmişler. Ciğerim parça parça oldu diyor.

Hacivat – Hacivat bağırarak öyle değil. Efendinin uşağı gelirken füceten vefat etmiş.

Karagöz – Amma yalan ha. Efendinin uşağı yolda gelirken muhammini alıp Vefa'ya gitmiş diyor.

Baba – Nihayet sizden Kahraman Ağa'nın yerine bir adam isterim. Eli ayağına çabuk kulakları kesik olmalı.

Hacivat – Size bir adam bulurum. Size tuhaf tuhaf lakırdılar söyler. Vaktinizi hoş geçirirsiniz.

---

¹²⁹ Ekmek

Baba – Memnun oldum.

Hacivat – Müsaade ediniz göndereyim tarafınıza.

Baba – Ben de çiftliğe kadar gidiyorum.

Yarım saate kadar köşke gönderin.

(Baba Gider)

Hacivat – Karagöz'e münasip bir iş buldum. Evde mi? Acaba kabul eder mi? Varayım gideyim.

(Hacivat ile Karagöz Gelir)

Hacivat – Karagöz mesrur ve handan olacaksın.

Karagöz – Vecadan mı öleceksin?

Hacivat – Seni yüksek bir yere kayıracığım.

Karagöz – Beni yüksek bir yerden mi kaydıracaksın? Suratımın hayrını gör.

Hacivat – Canım seni bir yere kapılandıracağım.

Karagöz – Ben yorgan çarşafı mıyım yer kuyulandıracaksın?

Hacivat – Of Karagöz kanımı kuruttun.

Karagöz – Dur bakalım daha makineye kıştırıp yağını çıkartacağım.

Hacivat – Efendinin birisi benden bir adam istedi ben de seni söyledim hem gayetle uhdûke ve tuhaf ahlaklıdır dedim.

Karagöz – Benim için mi arsız çaylaktır dedin herif beni yanına sokmaz gagalar diye oğlan.

Hacivat – Nihayet benden bir adam istedi eli ayağına çabuk, kulakları kesik olsun dedi ben de seni söyledim.

Karagöz – Eli ayağına çabuk, kulakları kesik avcı zâ'ir olur o.

Hacivat – Bu elbiseler olmaz haydi gidelim. Senin üstüne başına yapayım.

Karagöz – Ben senin üstüne başına yapacağım galiba.

Hacivat – İşte gözüken köşke git.

Karagöz – Korkmaya başladım Hacivat, herif yine lügatten bahsederse.

Hacivat – Ne gibi?

Karagöz – Mesela, mukaddema, siz kaç kilometre izah kelâm. Malayukatınız mesmû'ata nazaran mahdut mudur o vakit seninle konuşuruz.

Hacivat – Ben ağacın arkasındayım, sana lakırdı yetiştiririm.

(Efendinin köşküne doğru Karagöz gider)

Baba – Herif sen kimsin? Diyar-ı ahirden mi geldin?

Karagöz – Dermandaki ahırdan gelmedim.

Baba – Bîkes bî-vâye misin?

Karagöz – Evet herkesin bildiği divaneyim.

Hacivat – Bîkes değilim kulunuzum dedi, oğlan.

Karagöz – Efendim çingene değilim kılavuzum.

Baba – Kılavuz musun? Develeri bahçeme mi doldur[du]n herif?

Karagöz – (Kekeleyerek) Fa fa... kanda... değilim.

Baba – Kırkında değil misin be adam elliyi doldurmuşsun?

Karagöz – Dolduramadım, oluklar bozuktur yağmurlar boşa gitti.

Hacivat – İltifatınızın mahmulüyüm de.

Karagöz – Eskici Veli Ağa'nın mahdumuyum efendim.

Hacivat – Hacivat'ın gönderdiği adam benim de.

Baba – Vay şey sen misin?

Karagöz – Çüş eşekoğlu öteye beni korkuttu.

Baba – Haydi köşke git kerimem Zühre'yi çağır da gel.

Karagöz – Yok efendim.

(Karagöz köşke gider)

Baba – Hücresinde yok mu kızım?

Karagöz – Yok efendim.

Baba – Neden malûm?

Karagöz – Su testisinden rivayet.

Baba – Yavaşça odasına gidersen horozu kaldırırsın.

Karagöz – Horozu kaldırayım derken tavuk başıma çıkarsa?

Baba – Haydi, bey baban seni istiyor de.

(Karagöz gider. Zühre ile beraber gelir)

Baba – Kızım yakında düğünüze başlayacağım. Haydi, bana Tahir'i gönder.

(Tahir Gelir)

Baba – Senin pederin hayatta iken vasiyet etti bana. Tahir on, on beş yaşlarına kadem bastıkta bir duhter-i pakize ile akd-i izdivaç ettir dedi idi.

Karagöz – Evet Tahir'in babası attar dükkânında avuç avuç bulamaç yedi idi.

Baba – Haydi Tahir oğlum düğünüze mübaşeret ediyorum.

Tahir: Teşekkür ederim efendim.

(Tahir gider) (Karagöz mahzunane durur)

Baba – Karagöz Ağa mahzun mahzun ne duruyorsun?

Karagöz – Akşam pazarı bana da bir şey uyduruverin.

Baba – Rafta kurabiye var ama sana göre değil.

Karagöz – Raftaki kurabiyeden olmazsa zembildeki francaladan veriverin.

Baba – Düğün aralığında seni memnun ederim. Bizim Şetaret daha tazedir. Olsun olsun da seksen, doksan beş yaşında.

Karagöz – Onu bana vereceğine mezarıcı Kasım Ağa'ya ver daha iyi olur.

Baba – Bu işleri danışmak için hanımı çağırmağımız lazım geliyor. Haydi, hanımı çağır da gel bana.

(Hanım ile beraber Karagöz gelirler.)

Baba – Renginiz uçmuş görünüyor.

Hanım – Yolda gelirken üç delikanlı arkamıza düştü. Ben başımı çevirip de bakmadım. Değil mi Karagöz Ağa?

Karagöz – Ben hanıma dedim ki yüzünü delikanlılara gösterme. Eğer o cemal-i mekruhunu görecek olurlarsa yüzümüze doğru gaseyan ederler dedim.

Baba – Hanım Zühre’yi Tahir’e veriyorum, bugünden itibaren düğüne başlıyorum.

Hanım – Ben kızımı veremem. Öyle miskine.

Baba – Madem sen razı değilsin benim bileceğim bir iştir.

Ana (Hanım): Ne yaparsan yap işte ben gidiyorum.

Baba – Karagöz Ağa konak kapılarını aç, misafirlere riayet et, halayıklar gelsin, köçekleri çağır, bugünden itibaren düğüne mübaşeret ediyoruz.

Karagöz – Baş üstüne efendim. Aralıkta dede bizim işe himmet buyurunuz beyefendi.

Perde İner

_ Şükret sağlığa.

Karagöz – Bereket versin Kâğıthane’de biten sazlığa.

Hacivat – İnşallah Karagöz Ağa Müthiş İntikam’da senin düğününü ayrı olarak icra edeceğimi Karin-ı Kiram hazerâtına vaat ederim.

(Üçüncü Cüzden Mâ-ba’d)

Milli Şarkı

Güfte: Hamdullah Suphi Bey’in

Bestesi: Kâzım Bey’indir.

Ey mader elimizde ey yâr-ı aşına
Payana erdi o hicran zamanları

Aç sine-i visalini evlâd-ı zârına
Sık kalbin üstüne mehcûr olanları

Yetsin o eski yaşların sil böyle kalmasın
Maziye bakma gözlerin âlâma dalmasın

Milli Şarkı**Güfte:** Hamdullah Suphi Bey'in**Bestesi:** Kâzım Bey'indir.

Hakk'a karşı yüzlerimiz ak bizim
 İstedığımız Hakk'a ulaşmak bizim
 Bak bu seste hangi kuvvettir öten
 Sor bizi tarihlere insanlara

Sevgimizle, sevdiğimiz Hak bizim
 Var mı korku çehremizde bak bizim
 Bak bu közde hangi ateştir tüten
 Sor bizi Balkanlara ummanlara

Milli Şarkı**Güfte:** Tevfik Fikret Bey'in**Bestesi:** Kâzım Bey'indir.

Küçük asker elinde silah
 Kahramanca ilerliyor
 Karşısında bütün belde
 Kahramanım yaşa diyor

Küçük asker küçük asker
 Vatan senden hizmet bekler

Vatan senden hayat umar
 Sen yaşarsan o canlanır
 Vatan için ölmek de var
 Fakat borcun yaşamaktır

Küçük asker küçük asker
 Vatan senden gayret ister

Mini mini omuzların
 Taşıyacak yarın tüfek
 O omuza yüklenecek
 Tüfek değil vatan yarın

Küçük asker küçük asker
 Vatan senden kuvvet ister

Küçük asker dinle bunu
Sakin boşa silah atma
Kılıcını kurşununu
Haksızlığa karşı sakla

Küçük asker küçük asker
Hak da senden himmet ister

Milli Şarkı

Güfte: Tevfik Fikret Bey'in
Bestesi: Bedi Cera Bey'indir.

Bir fedaî milletiz, mert oğlu mert Osmanlıyız
Burc-ı istibdadı yıktık, kahramanız şanlıyız
Bir vatan bir Hak tanır ahrârız, aslan canlıyız
Canla şarla ey vatan, te'bîdine peymanlıyız

Canda sen, tende sen hepsi sensin yaşa
Ey vatan ey mübarek vatan bin yaşa

Toprağın cevher, suyun kevser, baharın bî-hazan
İşte dünya: Bir eşin bir benzerin yoktur inan
Müşfik evladın bulur koynunda her gün her zaman

Başka kuvvet, başka nimet, başka kuvvet, başka can

Canda sen
Ey vatan

Ahretlik

Güfte: Mehmet Emin Bey
Bestesi: Rauf Yekta Bey'indir.

Buyurunuz kahvenizi...
Baktım bir kız, köy kızı,
Yanağının çıkılığ, mini mini ağzı,
Her bir hali "Anadolu goncasıyım" demekte.
İç çekişi, titrek sesi, o kızarmış gözleri,
Melül melül bakışları, bükük boynu, her yeri
Bir çok şeyler okunuyor, bu sevimli çiçekte

–Kızım senin anan baban kimin kimsen var mı?

–Var!

–Neredeler?

–Onlar, bacım hepsi köyde kaldılar.

–Nerelisin?

–Boluluyum.

–Niçin geldin?

–Bunaldık.

–Tarla süremedik, yiyeceksiz aç kaldık.

–Peki, senin İstanbul'a gelmen ile ne olacak?

– Benim birkaç yıllığımla babam öküz alacak.

Ne acıklı bir haldir bu? Baba, evlat satıyor.
Bir çift öküz uğrunda, bir kız kurban oluyor.
Bari sizler dokunmayın, şu yuvasız kuşçuğa
Dokunmayın annemizdir, dokunmayın çocuğa.
Dokunmayın şimdi ağlar dokunmayın gönlüne.

Milli Şarkı

Güfte: Tevfik Fikret Bey'in

Bestesi: Kazım Bey'indir.

Ne paşayız biz ne beyiz
İlm-i aşka talibiz
Ayrı gayrı ne bilmeyiz
Farkımız yok biriz eşiz

Hep mektepli hep kardeşiz

Beşğimiz bu topraktır
Bayrağımız bu yapraktır
Ayrılık bizden ıraktır
Farkımız yok biriz eşiz

Hep Osmanlı hep kardeşiz

Yaratmış bizi Yaradan
Bir anadan bir babadan
Aynı toprak aynı vatan
Farkımız yok biriz eşiz

Hep Osmanlı hep kardeşiz

Cüz 5

Cüz 5

Müthiş İntikam Yahut Fedakâr Komşu**Şarkılı ve Kantolu Karagöz Kitabı****-Sahip ve Naşiri-****Asya Kütüphanesi ve Hürriyet Mütalâahanesi Sahibi:****İhsan Rahim****Mündericat:**

Birinci Cüz: Abdal Bekçi

İkinci Cüz: Karagöz'ün Şairliği

Üçüncü Cüz: İki Kıskanç Hemşireler

Dördüncü Cüz: Tahir ile Zühre

Beşinci Cüz: Müthiş İntikam

Altıncı Cüz: Karagöz'ün Evlenmesi

Şarkılı Kantolu Karagöz Kitabı**Müthiş İntikam****Yahut****Fedakâr Komşu****Semai-i Hacivat**

Dil mest olur huşyâr iken

Gaflet gelir bîdâr iken

Bu işve sende var iken

Perde Gazeli

Nakş-ı sun'ı remz eder hüsnünde rü'yet perdesi

Hace-i hükm-i ezelde hakikat perdesi

Sîreti surette mümkündür temaşa eylemek

Hail olmaz ayn-i irfana basiret perdesi

(Hacivat Karagöz ile mudarebeden sonra)

Muhavere

Karagöz – Amanın öldüm, bayıldım. Hasır gibi yerlere yayıldım. Of aman halim yaman. Bittim. Bu herifin elinden ortası kalın başı idare fitili kıyafetli herif.

Hacivat – Vay maşallah efendim.

Karagöz – Ağacın üstüne bin de kuş avla.

Hacivat – Bendeniz güzel güzel şarkılar okuyarak geldim. Sen birden bire gelir gelmez aklım başımdan gitti. (Karagöz Hacivat'ın başına bakar) Ne baktın başıma?

Karagöz – Böyle sipsivri yerde akıl durur mu?

Hacivat – Senin aklın nerede Karagöz?

Karagöz – Benim aklım tütün kesesinde duruyor.

Hacivat – Hiç tütün kesesinde akıl durur mu?

Karagöz – Geçen gün kesenin ağzı açık kalmış aklımı kedi kapmaz mı?

Hacivat – Aman birader sonra akılsız ne yaptın?

Karagöz – Gittim bitpazarına bir akıl aldım.

Hacivat – Hiç boşta akıl olur mu?

Karagöz – Divanelerin akli nereye gidiyor? Hepsi bitpazarında.

Hacivat – Alışverişçe, kullanışça bir şey mi bari?

Karagöz – Birkaç yerinde güve yeniği var ama kullanıp gidiyorum.

Hacivat – Karagöz terbiyesizlik istemez. Beni dinle! Boşboğaz olma ağzını sıkı tut.

Karagöz – Ağzımı ne kadar sıkı tutsam lakırdıyı söyledikçe laflar yine fırlar.

Hacivat – Canım lâubali meşrep olma derim.

Karagöz – Lalangaya şerbet olma mı dedin öyle ise muhallebiye pekmez olurum.

Hacivat – Canımı sıktın. Sözüme dikkat et. Bu akşam misafirlğe gideceğiz. Gittiğim yerde ben hikâye, şarkı, gazel ve bilmece söylerim. Sen de bilmece söyler misin?

Karagöz – Bir tanesine bin cevap.

Hacivat – Pekâlâ bir ufacık fuçucuk içi dolu turşucuk. Bunu bilmeli?

Karagöz – Bildim, o çocuk.

Hacivat – Canım değil.

Karagöz – Turşu fiçisi.

Hacivat – Sen eve gittiğin vakit sofrayı yaparlar. Ortaya dört ayaklı bir şeyi getirirler.

Karagöz – Dört ayaklı bizim sakanın eşeğini.

Hacivat – Dört ayaklı iskemle koyarlar. Sini koyarlar.

Karagöz – Beni koymazlar. Seni koyarlar.

Hacivat – Canım bakırdan sini koyarlar.

Karagöz – Evet bakırdan simit koyarlar.

Hacivat – Sonra ortasına çorba tası ve etrafına bir şey dizerler.

Karagöz – Etrafına adam dizerler.

Hacivat – Adamın ne işi var orada?

Karagöz – Ortadaki kaçmasın diye.

Hacivat – Çorbanın içine bir şey sıkırlar.

Karagöz – Kara bina.

Hacivat – Değil canım.

Karagöz – Rovelör

Hacivat – Olmaz.

Karagöz – Martin.

Hacivat – Peki niye sıkırlar?

Karagöz – Çünkü birkaç türlü pirinç olduğu için içeride kavga ziyadeleşir. Bir kere sıktın mı hepsi bir tarafa gider.

Hacivat – Söylediğim bilmece sarıca suluca.

Karagöz – Bildim sarıca suluca Aksaray hamamı.

Hacivat – Aksaray hamamı olur mu?

Karagöz – Neden olmaz içi sulu dışarı sarı.

Hacivat – Canım limon değil mi?

Karagöz – Ben biliyordum da mahsus söylemiyordum. Şimdi ben de sana söyleyeceğim. Yeraltında baban başı.

Hacivat – Onu kim bilmez lahana.

Karagöz – Azıcık hatır için düşündün beni ter içinde bıraktın.

(Tokadı atar Hacivat gider.)

Birinci Perde

(Baba ile Kasım Beraber Görüşürler)

Baba – Çiftlikte ne var ne yok?

Kasım – Her şey yerinde yalnız bendeniz çiftliğe gideceğim gün bizim Dursun bahçede köşkün penceresinde kerimenizle görüşüyorlardı. Beni görünce pencereden çekildi.

Baba – Bunların her ikisi de kardeş çocukları olduklarını biliyorsun. Şimdiye kadar yüz vermedin. Dursun’u takdir ettin mi?

Kasım – İstedim ama beni hiç dinlemedi.

Baba – Bu işe sebep veren kim?

Kasım – Karagöz olmalı.

Baba – Çağır da gelsin buraya.

(Karagöz Gelerek Baba ile Görüşür.)

Baba – Gel bakalım pişirici dayı gel gel.

Karagöz – Hamurgar ile kavga edeli pişiriciliği bıraktım.

Baba – Hâbgâhtan kaçta çıktın?

Karagöz – Efendim hâbgâhtan ikide çıkıp üçe çeyrek kala segâhta karar verdim.

Baba – Dün akşam altı raddelerinde bahçede bir fırıldak dönmüş.

Karagöz – Efendim o şimdi değil be vakitten beri dönüyor.

Baba – Rüzgârı senin tarafındanmış dediler.

Karagöz – Karayel eserse bizim taraftan olur.

Baba – Mercimeği sen vermişsin.

Karagöz – Evet ben verdim.

Baba – Nasıl verdin?

Karagöz – Vekilharç mercimek almış ben de tuttum fırına verdim.

Baba – Dün akşam iki kişi âşıkâne abayı yakmışlar.

Karagöz – Demek kokusunu duydunuz?

Baba – Nasıl oldu bakayım?

Karagöz – Mangal başında Kasım Ağa ile Dursun aşık oynarken bir kıvılcım sıçradı abayı yaktı.

Baba – Herif doğru söyle asabım lerze-nâk oluyor.

Karagöz – Bir şey değil efendim vücudunuza ihtimam eden mutlaka ıskarmozdur

Baba – İskarmoz mu dedin?

Karagöz – Evet öyle dedim.

Baba – Hay ıskarmozlar burnuna girsin.

Karagöz – Yarısı da sana girsin.

Baba – Konaktaki macerayı bilmiyor musun?

Karagöz – Bizim konakta muhacir Ahmet Ağa'yı bilmiyorum.

Baba – Saat altıda bahçe kapısına indin mi?

Karagöz – Hayır efendim yedi buçuk vardı Sirkeci'ye indim.

Baba – Kerimem ile Dursun âşıkane konuşurlarmış. Bu hale sebep veren sen imişsin.

Karagöz – Bilip de söylemiyorsam kerimenizin hayrını görmeyeyim.

Baba – Demek senin haberin yok.

Karagöz – Hayır yok efendim.

Baba – Haydi git bana Dursun’u çağır da gel.

(Karagöz Gider Dursun Gelir)

Baba – Sual edeceğim sözlere doğru cevap vermeli.

Dursun– Bir âşık yalan bilmez.

Baba – Demek sen âşıksın öyle mi?

Dursun– Evet âşığım hem de sadık âşığım.

Baba – Vazgeç Dursun diyorum.

Dursun– Mümkün değil efendim. Kerimeniz beni sever isterseniz bir kere sual edin.

(Karagöz ile Kerimesi Gelirler)

Baba – Bir takım sözler işittim aslı var mı?

Kız – Ne gibi babacığım?

Baba – Sen Dursun’u seviyor musun?

Kız – Ben kim sevmek kim o nasıl söz?

Baba – Haydi odaya çekil. (Kız gider)

Baba – İşte Dursun daha diyecek kalmadı.

Dursun– Siz aşk ne olduğunu bilmiyorsunuz.

Baba – Ben seni bu fikirden bak nasıl vazgeçiririm. Karagöz git Kasım Ağa’yı çağır da gel.

(Karagöz Gider Kasım Ağa Gelir)

Baba – Al bu habisi götür. Çiftlikte birkaç ay iş ile meşgul olsun aşk dersini o görsün.

(Baba Gider Dursun ile Kasım Ağa Kalır)

Dursun– Hain! Gammazlığını beğendin mi? Ziyanı yok nitekim “Alma mazlumun âhını çıkar aheste aheste” fehvasınca bir gün olup cezayı bulursun.

Kasım – Ziyadesiyle acıyorum Dursun sana.

Dursun– Senin gibi bir alçağın nasihatine ihtiyacım yok. Efendi ne söyledi ise onu icra et.

Kasım – Gel benimle beraber. (Giderler perde kapanır.)

İkinci Perde

(Kasım ile Kız Gelir)

Kasım – Pederinizin söylediği sözleri işittiniz ya?

Kız – İşittim ne olacak?

Kasım – Vazgeç Dursun’un sevdasından.

Kız – Asla vazgeçmem.

Kasım – Dursun’un neresi sevilir benim gibi yakışıklı olsa ne ise.

Karagöz – (Aralıktan:) Köpek Kasım Ağa nalıncı keseri gibi kendine yontuyor.

Kasım – Bir gün ağzından sizin adınızı işitmedim.

Kız – İşte hakiki muhabbet budur.

Kasım – Bu dünyada seveni sevmeli.

Kız – Ben de seveni severim.

Kasım – Sizi her saniye hatırından çıkarmayan başka birisi var.

Kız – O sevmiyorsa kim seviyor?

Kasım – İşte karşınızda duran.

Kız – Yıkıl oradan hain köpek.

Kasım – Gel benimle beraber sen de aşk dersini öğren.

(Giderler)

(Bu aralık Karagöz ve Kasım Ağalar Gelirler)

Karagöz – (Kasım Ağa'ya!) Canım Kasım Ağa sende bir hâl var ama anlayamıyorum.

Kasım – Bir şey yok efendinin kerimesine acıyorum.

Karagöz – Ne gibi?

Kasım – Karagöz sana söyleyeceğim söz çok ama seni iskandil edemedim.

Karagöz – Hacet yok ben çok derinimdir.

Kasım – İçin sırlı mıdır?

Karagöz – Bir şey mi boşaltacaksın?

Kasım – Efendinin kızını seviyorum buna çare senin muâvenetin olacaktır.

Karagöz – Ben ne yapacağım?

Kasım – Efendinin vücudunu, saniyen Dursun'u ortadan kaldırıp kerimesini kendime nikâh ve seni de kâhya yapacağım. Eğer bunları yapar isen sana çok para veririm.

Karagöz – Yaparım.

Kasım – Ben gideyim zehrin tedarikine bakayım. (Kasım gider)

Karagöz – (Yalnız) Hain alçak ekmek yiyip de sonra da ihanette bulunmak öyle mi? Beni de kendisine refik zannediyor. İnsan ekmek yediği yere asla ihanette bulunmaz. Çünkü bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır. (der gider)

Üçüncü Perde

(Efendi ile Karagöz)

Karagöz – Kasım dedikleri kim oluyor?

Baba – Kırk senelik sadık bir emektarım.

Karagöz – İşte efendim hamakat-ı âlînizi tahkik buyurdunuz.

Baba – Ne için Karagöz Ağa?

Karagöz – Sadık bildiğiniz Kasım Ağa hayat-ı mühlike namında bir su içirecektir.

Baba – Demek tehlike mi olacak?

Karagöz – Evet öyle şeyler olacak.

Baba – Kime içirecek?

Karagöz – Evvela siz nûş edeceksiniz tebşir ederim.

Baba – Eğer bu işin aslı varsa Kasım’a mücazat sana da mükâfat.

Karagöz – Yalnız sadakatimi göstermek isterim siz de şurada saklanın.

(Kasım Ağa Bu Aralık Gelir)

Karagöz – Hani ya bir şey getirecektin Kasım Ağa.

Kasım – Ne getirecektin canım?

Karagöz – Kuzum Kasım Ağa deli olacağım hani efendiye

Kasım – Efendi keyfini mi bozmuş?

Karagöz – Şimdi zihnimi bozacağım.

Kasım – Seni denemek için yaptım al şu testi.

Karagöz – Ver bakayım.

Kasım – Şimdi evvela bilirsin ya! Yapacağın işi.

Karagöz – Bir kere burada tecrübe yapayım. Bakalım yapabilecek miyim? Aç ağzını Kasım Ağa.

Kasım – Sakın ağzıma dökme.

Karagöz – Yok canım hem şöyle biçimli dur da ellerini kımıldatma.

(Kasım Ağa ağzını açar Karagöz birdenbire döker)

Karagöz – İşte doğruluk sayesinde efendinin hüsn ü teveccühünü kazandım. Sadakat insan için büyük bir hazinedir. Hoş olsun bir daha yakan elime geçerse.

(Köçekler ve Düğüne Mübaşeret Olunur)

Yeni Şarkılar

Geçen Nüshadan Mâ-ba'd

Sultan Mehmet Han-1 hâmis efendimiz hazretlerine askerliğin
Şan u şerefini ilan için iş bu tavsifname
Nigar hanımefendi tarafından takdim edilmiştir.

Ey şerefli ve şanlı askerler
Ey dilber ve şeci dilâverler
Var olun ey mefahir millet
Bahis-i inşirahımız erler

Şu vatan buldu tekrar necat
Sâ'îiniz oldu vaki-i mükâfat
Kahramanlar kalıp ümmette
Size raci bütün bu tahmîdan

Kaplamıştı gönülleri zulmet
Bize olmuştu giryeler âdet
Cehdiniz geldi birden imdada
Kurudu eşk-i dîde-i millet

Ey enîs-i cihan-1 hürriyet
Şan-1 Osmaniyan-1 hürriyet
Yaşa binler yaşa aziz û kerim
Yaşa ey yâr-1 han hürriyet

Nigâr Hanım

**

Şarkı: Hicazkâr
Güfte: Osman Tevfik Bey

Padişahım olsun efzun ömr ü şan-1 satvetin
Kıldı tenvir âlemi nur-1 ziya-1 ta'latin
Payidar olsun cihan durdukça taht-1 devletin

Nakarât

Gülistan-1 reşk bahar etti dehri şevketin
Âleme verdi cülusun bir hayat-1 câvidân
Dediler rûşen dedi birbirine hep bendegân
Bir murat oldu bu eyyam-1 meserretle cihan

Eyzan

Şarkı: Ferahnâk
Güfte-i Asım Bey

Çok yaşa iclâl ile ey şah-ı Faruk-ı eda
 Kevkeb ikbalimiz buldu senin ile incila
 Bu duadır milletin bu vird-i zebanı daima

Nakarat

Neşeyi etsin Huda daim karin itila

Geldi tesir cülûsunla dile bir başka hâl
 Nura gark oldu olup idare kayd-ı melâl
 Eyliyor asımım şu yolda best makâl

Nakarat

Neşeyi etsin Huda daim karin itila

İlan

Evvelce tesis etmiş olduğum Divan yolunda Çarşı kapısında Asya Kütüphanesi! Muhterem müşterilerimden görmüş olduğum rağbet-i fevkaladenin vermiş olduğu bir gayret ile bu defa bütün nevâkısı ikmal edilerek cidden ve hakikaten emsaline faik bir hale getirilmiştir. Mezkûr kütüphanede her nevi kitaplar ve fenni, edebi, millî romanlar mevcut olduğu gibi –eski ve yeni kitaplar- iştira ve mübadele olur. Kezalik kütüb-i mütenevvi‘a beray-ı mütalâa kira ile dahi verilir. Kitapların ücret-i leyliyyesi yirmi paraya verilip ve bir aylık abonesi yedi buçuk kuruştur. Gayet ehven ve enfes olmak üzere her nevi âlet edavat kırtasiye dahi tedarik edilmiştir. Teşrif buyuracak zevat-ı kiramın gerek ehveniyyet ve gerek nefaset nokta-i nazarından son derece de memnun kalacakları ilan; ve bu gibi alet ve edavat lazım olanlara; beray-ı tecrübe bir defa kütüphanemize teşrifleri rica olunur.

Marifet-i âcizanemizle cüz cüz neşredilmekte olan ve beher cüzü bir hikâye teşkil eyleyen gayet gülünçlü, kantolu, şarkılı karagöz kitabının şimdiye kadar altı cüzü neşredildiği gibi peyderpey diğerleri de neşredilecektir. Hepsi otuz cüz olacaktır. Beher cüzü on para hepsinin abonesi beş kuruştur.

Şarkılı Kantolu Karagöz Kitabı

Cüz 6

Cüz 6

Karagöz'ün Evlenmesi Yahut Bedava Dayak Yemesi

Sahip ve Naşiri
Asya Kütüphanesi Sahibi: İhsan Rahim

Birinci Cüz: Abdal Bekçi

İkinci Cüz: Karagöz'ün Şairliği

Üçüncü Cüz: İki Kıskanç Hemşireler

Dördüncü Cüz: Tahir ile Zühre

Beşinci Cüz: Müthiş İntikam

Altıncı Cüz: Karagöz'ün Evlenmesi

Gelecek Yedinci Cüz'de dahi **Karagöz'ün Doktorluğu** neşredilecektir.

Şarkılı Kantolu Karagöz Kitabı

Karagöz'ün Evlenmesi

Hacivat ile Karagöz Konuşurlar

Karagöz – Hani ya bizim efendi düğünü yapacaktı. Tamam şimdi sırası gelmişken şunu söyle
Hacivat.

Hacivat – Esasen ben vasita oldum senin için şimdi gider söylerim.

(Bu sırada Efendi Gelir)

Efendi: Oo. Sefa geldiniz Hacivat Çelebi.

Hacivat – Sefada daim olun efendim.

Karagöz – Vefada da benim dayım olun.

Hacivat – Sus Karagöz yüzümü yerlere düşürdün.

Karagöz – Kaldırayım öyle ise Hacivat.

Hacivat – Zevzekliği bırak sesini çıkarma.

Hacivat – (Efendi'ye): Efendim Karagöz'e vaat buyurdunuzdu ki düğün aralığında evlendirmek için tamam sırası.

Efendi: Ben de sözümde sebat ediyorum bugünden itibaren düğüne mübaşeret edelim.

Hacivat – Memnun oldum efendim.

(Karagöz ile Hacivat Meydanda)

Hacivat – Şimdi gidelim urbalarını değiştir de yeniden üstüne başına yapayım.

Karagöz – Ben senin üstüne yapayım.

Hacivat – Şimdi seni görmek için misafirler gelecekler sakın beni mahcup etme.

Karagöz – Ben seni mahcup etmeye gayret ederim.

Hacivat – Kuzum Karagöz ben gidiyorum. Ağzını burnunu topla kendine düzen çeki ver.

Karagöz – Ne? Kendimi sıkayım da patlayayım mı sonra?

Hacivat – Görücüler geldiği zaman güzel kelimde bulun.

(Karagöz başını aşağıya eğer. Görücüler gelir.)

Zenne – Kız bana bak!

Diğer Zenne – Ne imiş o hemşireciğim?

Zenne – Aman kendini sakın. Evinizde bir şey var ama anlayamadım. İn midir cin midir?

Karagöz – Cinim cin.

Zenne – Aman sakın bizi çarpma.

Karagöz – Çarpmaya meydan kalmadı ki. Sizi görür görmez ben çarpıldım.

Zenne – Kız, tıpkı horoza benziyor. Başında ibiği de var. Tıpkı horoz.

Karagöz – Evet horozum.

Zenne – Horoz lakırdı söyler mi?

Karagöz – Ben horozların geveze soyuyum.

Zenne – Niçin ötmüyorsun?

Karagöz – Kuyrukaltı oldum da onun için ötmüyorum.

Zenne – Doğru söyleyin siz nesiniz?

Karagöz – En doğrusu ben tavuğum.

Zenne – Kuzum yumurtlasan a!

Karagöz – Kuluçkadan yeni kalktım olmaz.

Zenne – Bize söylemiş oldukları damat bu olmasın. Kız pek mahcup olacağız.

Karagöz – Çorba olacak bir şey yok efendim.

Zenne – Rica ederiz yüzünüzü görelim.

Karagöz – Buyurun efendim.

Zenne – Tü tü tü... Kırk bir buçuk.

Karagöz – Çok tükürmeyin yüzüm yalama olur.

Zenne – Kaç yaşında varsınız?

Karagöz – Benim alacağım kadın kaç yaşındadır?

Zenne – Hayır hayır siz kaç yaşındasınız?

Karagöz – İlla ki benim alacağım kadın kaç yaşındadır?

Zenne – Olsun olsun da on bir.

Karagöz – Benimki de çeyrek geçe.

Zenne – Hiç çeyrek geçe yaş işitmedim.

Karagöz – Ne kadar kurulsam beş dakika geç kalıyorum.

Zenne – Pek memnun olduk sizden. Bize müsaade ediniz gidelim, düğün tedarikine bakalım.

(Görücüler Gider)

(Hacivat Gelir Karagöz'e Hitaben)

Hacivat – Aman birader birkaç ahbap toplanıp geliyorlar. Ben gidiyorum. Sakın beni mahcup etme.

(Hepsi ağızdan şarkı okuyarak gelirler)

Ne hoş olur Çamlıca'nın âb u hevâsı

Maltepe'de havadadır Beykoz'un akbabası

Bu kadar olur bizim gibi adamların okuması

Tiryaki- Haydi gidelim pilava kaşık atalım

(Der giderler)

(Karagöz ile Gelin Meydanda)

Karagöz – Vay anacığım aç yüzünü.

Kadın: Ah kocacığım utanıyorum.

Karagöz – Utanma yavrucuğum aç yüzünü.

(Kadın yüzünü açar)

Karagöz – Doğrusu utanacak suratmış ya. Ulan bu ne surat be... Haritası çizilmemiş yangın yerine benziyor. Ulan Hacivat buraya gel. Bu ne bu?

Hacivat – Familyan. Güle güle geçinin.

Karagöz – Al bunu mezarcı Mahmut Ağa'ya götür.

(Tokadı atar, Hacivat gider)

Karagöz – Ulan yazık masarifler be, zarar yok. Hacivat ben de sana elbette bir dubara yaparım.

Hitam

Güftesi Muallim Feyzi Efendi'nindir

Şarkı Sultani

Ta ki cülûs etti hükümrânımız
Şad û şen oldu dil-i virânımız
Hep geçiyor zevk ile devrânımız

Sensin eyâ şah-ı mezalim-şiken
Bizlere hürriyeti temin eden
Şimdi hükümdarını buldu vatan
Bin yaşa.....

Saltanatın mihr-i dirahşânısın
Kişver-i adlin şeh-i zi-şânısın
Sen bize Mevlamızın ihsanısın
Bin yaşa ey sevgili sultanımız

Marş-ı Sultani

Bestesi: Miralay Zati Bey'in

İftihar etse sezadır Millet-i Osmaniyan
Verdi revnak tahta şimdi padişah-ı nam-dar
Hak mübarek eylesin zatın bu mülk ü millete
Her işinde hamî olsun hazret-i Perverdigar
Geldi ilham-ı Hüda tarih-i cevher nazıma
Müjdeler millet-i mehmed-i hamîs oldu şehriyar

Marş

Güftesi: Musiki-i Hümayûn'da Kâtip Bahaeddin Efendi

Bârekallâh şehriyar ü tâcdâr-ı hürriyet
Görmemişti milletin hiç böyle devr-i mes'adet

Padişahım Hak firâvân eylesin iclâlini
 Mukaddeminle buldu el-Hakk mülk ü millet ve makderet
 Hür (Mehmet) Han-ı hâmis tahta verdin izz ü fer
 Mülkümüzde doğdu şimdi mihr-i şefkat âtîfet

Meclis-i meb'usana Henri Forlaine tarafından vatan-ı mukaddese vasıfname olarak takdim edilmiştir.

Vatan

Ey mader-i elemzede ey yara aşına
 Payana erdi artık o hicran zamanları

Aç sine-i visalini evlat zarına
 Sık kalb-i aşkın üstüne mehcûr olanları

Bitişen o eski yaşları sil böyle kalmasın
 Maziye bakma gözlerin âlâma dalmasın

Biz ruhumuzda yâdını bir an unutmadık
 Bedbaht idik er idik ama unutmadık

Tak leyl-i zülfün üstüne necm hilalini
 Göster cihana haşmet-i hüsn-i cemalini

Bak nameler ile yükseliyor tatlı bir seda
 Bak zemzemat-ı nur ediyor şimdi iptida

Ey mader-i elemzede ey kal-i mihr ü mah
 Kaldır ser-melalini bak başlıyor sabah

Osmanlı Ordusuna

-10 Temmuz münasebetiyle bir tuhfe-i naçiz-

Namınızla iftihar eyler bugün Osmaniyan
 Savlet-i şîraneniz hayret keza-yı ins ü can
 Ey sada-yı sadvet-i afakir-i asumane
 Namınızla iftihar eyler bütün Osmaniyan

Var olun ey kurretü'l-ayn vatan siz var olun

Suhfe-i tarih-i âlemde celil âsâr olun
 Ümmet-i merhûmeye hem hafız hem yar olun
 Namınızla iftihar eyler bütün Osmanıyan

Maksad-ı âlâ ile Osmanıyanın şânını
 Kahraman ordu! Nasıl bezl eyledik sen kanını
 Millet acizdir size arz etmeye şükranını
 Namınızla iftihar eyler bütün Osmanıyan

Recai Hafidi
Ercüment Ekrem

Marş-ı İnkılab

Seyfettin Efendi tarafından tertip edilmiştir.

Tarumar etti bugün hep zalımanı ittıfak
 Müjde ey ehl-i vatan kalk gayrı mahvoldu nıfak
 Var olun siz ey cemiyet ey bahadır şanlılar
 Zail oldu zulm ü rüşvet şad olun Osmanlılar

Oldu ervah-ı şehidan sayenizde müsterih
 Vah edip efgan eden evlad-ı mazlum münferih
 Nail-i adl oldu artık kahraman Osmanlılar
 Var olun siz ey cemiyet ey bahadır şanlılar

Şarkı

Şanlı ordu vatani milleti ihya eyledi
 Baş gösteren istıbdadı mahv eyledi
 Âsî asâkiri terbiye eyledi

Nakarat

Yaşasın Niyazi Enver yaşasın

Ey sadık-ı cefakar Osmanlılar
 Vatan uğruna Fedakârlar
 Gözlerimizden silindi kanlı yaşlar

Nakarat

Yaşasın kahraman ordu yaşasın
 Hürriyete canımızı kurban edelim
 Mazlumlara imdat edelim
 Casuslardan nefret edelim

Nakarat

Yaşasın şanlı asker yaşasın

Emin Ali Bey Kerimesi

Seniha

Cenge Giderken

Ben bir Türküm dinim, cinsim uludur
 Sinem, özüm ateş ile doludur
 İnsan olan vatanının kuludur
 Türk evladı evde durmaz; giderim.

Yaratanın kitabını kaldırtamam
 Osmancığın bayrağını aldırtamam
 Düşmanımı vatanıma saldırtamam
 Tanrı evi viran olmaz giderim!

Bu topraklar ecdadımın ocağı
 Evim, köyüm hep bu yerin bucağı
 İşte vatan, işte Tanrı kucağı!
 Ata yurdun evlat bulmaz giderim!

Tanrım şahit duracağım sözümde
 Milletimin sevgileri özümde
 Vatanımdan başka şey yoktur gözümde
 Yar yatağın düşman olmaz; giderim!
 Ak gömlekle gözyaşımı silerim
 Kara taşla bıçağımı bilerim
 Vatanım çün yücelikler dilerim
 Bu dünyada kimse kalmaz giderim!

Güftesi: Mûsikî- i Osmânî Cemiyeti Reisi İsmail Hakkı Bey

Ordu Marşı

Ordumuz etti yemin
 Titredi hâk û zemin
 Milleti ettik emin
 Açıldı râh-ı evin

“Mükerrer”

Sancağımız şanımız
 Osmanlı ünvanımız
 Vatan bizim canımız
 Feda olsun kanımız

Asker Şarkısı

Biz askeriz Osmanlılar şîr vegayız
 Serhatte ser-düşmana şemşîr-i kazayız
 İhya-yı vatan uğruna her lahza fedayız
 Kurşun yağırken solumuzdan sağımızdan
 Enver-i şecaat açılır sancağımızdan

Şarkı

İstibdatta mahzun idi gönlümüz
 Tulu' etti hürriyet açıldı gözümüz
 Vatandaşlar ah ne güzel günümüz

Nakarat

Kahrolsun vatan düşmanları
 Var olsun hürriyet kahramanları

Hürriyet ilan edildi
 İstibdat mahvedildi
 Millet handan edildi

Nakarat

Kahrolsun vatan düşmanları
 Var olsun hürriyet kahramanları

Hürriyeti tebrik edelim
 Aman yavaş incitmeyelim
 Kol kola verip gidelim

Nakarat

Kahrolsun vatan düşmanları
 Var olsun hürriyet kahramanları

Emin Ali Bey Kerimesi**Seniha****İlan**

Muhterem müşterilerimden görmüş olduğum rağbet-i fevkaladenin vermiş olduğu bir gayret ile bu defa bütün nevâkısı ikmal edilerek cidden ve hakikaten emsaline faik bir hale getirilmiştir. Mezkûr kütüphanede her nevi kitaplar fenni, edebi, milli romanlar mevcut olduğu gibi eski ve yeni kitaplar iştira ve mübadele olunur. Kezalik kütüb-i mütenevvvia beray- ı mütalaa kira ile dahi verilir.

Kitapların ücret-i leyliyesi yirmi paraya verilip ve bir aylık abonesi yedi buçuk kuruştur. Gayet ehven ve enfes olmak üzere her nevi âlet edavat kırtasiye dahi tedarik edilmiştir. Teşrif buyuracak zevat-ı kiramın gerek ehveniyet ve gerek nefaset nokta-i nazarından son derece memnun kalacakları ilan ve bu gibi âlât ve edevat lazım olanlara; beray-ı tecrübe Divan yolunda çarşı kapısında Asya Kütüphanesine teşrifleri rica olunur.

Marifet-i âcizanemizle cüz cüz neşredilmekte olan ve beher cüzü bir hikâye teşkil eyleyen gayet gülünçlü, kantolu, şarkılı Karagöz kitabının şimdiye kadar altı cüzü neşredildiği gibi peyderpey diğerleri de neşredilecektir. Hepsi otuz cüz olacaktır beher cüzü on paradır. Abonesi beş kuruştur.

Şarkılı

Kantolu

KARAGÖZ

Cüz:7

Cüz:7

Karagöz'ün Doktorluğu

Sahip ve Naşiri:
Asya Kütüphanesi Sahibi:
İhsan Rahim

Birinci Cüz: Abdal Bekçi

İkinci Cüz: Karagöz'ün Şairliği

Üçüncü Cüz: Karagöz'ün Şairliği

Dördüncü Cüz: Tahir ile Zühre

Beşinci Cüz: Müthiş İntikam

Altıncı Cüz: Karagöz'ün Evlenmesi

Yedinci Cüz: Karagöz'ün Doktorluğu

Sekizinci Cüz: Karagöz'ün Rüyası

Karagöz'ün Doktorluğu

(Hacivat âtîdeki gazeli okuyarak gelir)

Bak ne sûret görünür hüsn-i edâ-yı perdede

Buldular üftâdeler derde devayı perdede

Nerde kurulsa bütün ahbabı (eyler şâd kâm)

Aşınalar kesb eder zevk ü sefayı perdede

Muhavere

(Karagöz ile Hacivat kavgadan sonra gelirler)

Karagöz – Aman. Halim pek yaman. Bıktım usandım bu herifin elinden dilinden. Her akşam kapının önünde yar bana pancar amma pancar budalası herifmiş ha! Hatta geçen akşam evde orman ¹ mübtela ² ediyordum. Zihnimi çarşamba pazarına çevirdi. Geçende mahalle kahvesine çıktım, ayağa kalkarken şalvarımın yan tarafı yırtıldı. Eve geldim şunu dikeyim derken bu herifin gürültüsünden minder örtüsüyle çarşaflarını beraber dikmişim de haberim yok.

Hacivat (Gelerek) – Efendim sizi taciz ettim.

[1] Orman, roman [2] Mübtelâ, Mütalâa

Karagöz – Ne halt ettin?

Hacivat – Size aşinalık ediyordum.

Karagöz – O aşinalıktan bana ne?

Hacivat – Yani akşam-ı şerifler hayrolsun.

Karagöz – Rayiha-i kerîhe burnuna dolsun.

Hacivat – Aman Karagöz gevezeliği bırakalım, bu akşam sizinle bir yere gideceğiz. Seni tanırlar ve arsızlığını bilirler. Onun için isimlerimizi değiştirelim.

Karagöz – Peki güzel öyle yapalım.

Hacivat – Senin adın uyuz tazı benimki de baba hekim olsun.

Karagöz – Uyuz tazı senin, benim adım baba hekim.

Hacivat – Şimdi isimlerimizi bellemek için birkaç kere söyleyelim.

Karagöz – Haydi bakalım.

Hacivat – Baba hekim Karagöz.

Karagöz – Uyuz tazı hacı cav cav.

Hacivat – Baban kim Karagöz.

Karagöz – Uyuz tazı Hacı Cav Cav.

Hacivat – Anan kim Karagöz.

Karagöz – Uyuz tazı sensin hacı zırtlak.

(Tokadı atar Hacivat gider.)

Karagöz – Vay köpekoğlu vay kırk seneden sonra bana isim takmaya uğraşıyor.

Hacivat – (Gelerek): Ne vuruyorsun bu ismi beğenmedin mi?

Karagöz – Beğenmedim ya! Başkası olsun.

Hacivat – Benim adım Mersin. Zehir zakkum seninki.

Karagöz – Zehir zakkum senin olsun Mersin de benimki.

Hacivat – Öyle ise hadi belleyelim. Mersin Karagöz.

Karagöz – Zehir zakkum Hacı Cav Cav.

Hacivat – Ne yersin Karagöz?

Karagöz – Zehir zakkum Hacı Cav Cav.

Hacivat – Her akşam ne yersin Karagöz?

Karagöz – Zehir zakkumu sen ziftlen Hacı Cav Cav.

(Tokadı vurur. Hacivat gider.)

Varayım ben gideyim köşe-i inzivaya bakalım âyîne-i devran ne sûret gösterir.
(Gider)

Birinci Perde

(Hacivat ile Karagöz Konuşur)

Hacivat – Adam olmanın çaresine bak Karagöz. Bak ben okuryazarım. Min gayri had doktor sanatına da çalıştım.

Karagöz – Min gayri rutubetin ben de Terkos yolunda çalıştım.

Hacivat – Bendeniz Abese'ye kadar çıktım. Sen Karagöz?

Karagöz – Ben Odesa'yı geçtikten sonra Paris'e bile gittim.

Hacivat – Demek Fransızca'yı pratik ettin?

Karagöz – Fransa'da pilaki yedim ya!

Hacivat – Mu'âleceleri koleksiyon edip taksim ettin mi?

Karagöz – Acele ile kale kapısından Taksim'e gittim

Hacivat – Karagöz enjeksiyon dersini nerede gördün?

Karagöz – İncirci Simun'u terzi dükkânında gördüm.

Hacivat – Evvelce tımarcılık ettin mi?

Karagöz – Âlâsını!.

Hacivat – Nerede yaptın?

Karagöz – Tramvay ahırında.

Hacivat – Tırnova tarafında mı dedin?

Karagöz – Evet öyle olduydu.

Hacivat – Çok hasta gelir miydi?

Karagöz – Türlüsü, kalça yarası tırnak yarası.

Hacivat – Yaralara bakmaya cerrah var mıydı?

Karagöz – Birkaç tane sürücü vardı.

Hacivat – Birkaç tane sülükçü mü vardı?

Karagöz – Evet!..

Hacivat – Sülükçüden cerrah olur mu nasıl bakardı?

Karagöz – Gebre kaşığı ile.

Hacivat – Hastalardan hiç da-üs- sa'leb gelir miydi?

Karagöz – Hasan Ağa'dan hiç salep gelmedi hem sevmem.

Hacivat – Hakikat fena illettir hem sâridir.

Karagöz – Evet sarısını salebe ekerler.

Hacivat – Renc-i tayyar hiç gelir miydi?

Karagöz – Revanici Haydar hiç gelmedi.

Hacivat – Gelirse ne yaparsın?

Karagöz – Bol yumurta verir savarım.

Hacivat – Aferin Karagöz alkol ile yumurta sarısı bir miktar da kâfurî ile güzel bir sızı yağı olur.

Karagöz – (Kendi kendine): Ulan bizim kokniler boşuna gitmiyor.

Hacivat – Pekâlâ istiskâ‘-i batn gelir miydi?

Karagöz – O senin fırından gelmezdi hamamdan gelirdi.

Hacivat – Birader sende böyle sanat var da niçin yapmıyorsun?

Karagöz – Ne zannettin ya oldukça kondüktörüm.

Hacivat – Bir illet daha var ki kuvve-i bâsıra-i kalîle tedavisi biraz müşküldür.

Karagöz – O kolaydır Kule kapısında saka Halil,

Hacivat – Gelirse ne yaparsın?

Karagöz – Bir bardak taş delen suyu verir salarım.

Hacivat – Bak bu sanatta biraz maharetin var. Benim de senin gibi birisine ihtiyacım var. O halde küşat etmiş olduğum eczaneye gelirsiniz âla güzel bir katta alafranga elbise giyersin birkaç eczaları sana tarif ederim. Haydi şimdi eczaneye gidelim.

İkinci Perde

(Eczane gözükür. Karagöz pantolon giymiş olarak orada durur. Sonra Hacivat gelir.)

Hacivat – Aman Karagöz ne kadar tuhaf olmuşsun.

Karagöz – Ne olacak çengel kuyruklu kırlangıç azmanı gibi bir şey oldum.

Hacivat – Şimdi beni dinle.

Karagöz – Anlat bakalım.

Hacivat – Dikkat et bir insandaki hastalığı anlamak için yapılan şeye teşhis-i maraz derler.

Karagöz – Anladım Turşucu Minas.

Hacivat – Bir de konsulto vardır.

Karagöz – Komposto varsa getir yiyelim.

Hacivat – Gel eczaneye girelim. (Girerler) Yukarı ki rafta kapsül [...] yani müşhil içindir.

Karagöz – Miskinler için anladım.

Hacivat – Bu tarafta duran kutuda kol arat-ı potas var.

Karagöz – Burada mı kayıkçı Bedus?

Hacivat – Evet sarı şişenin içindeki de sülfatınkinindir.

Karagöz – Şişedeki sulak kara kinin midir?

Hacivat – Evet canım bir de bana bak Karagöz havana biraz klorad potas koy da dök.

Karagöz – Sonra herifle kavga ederiz.

Hacivat – Kiminle?

Karagöz – Kalaycı Bodos ile.

Hacivat – Nasıl Kalaycı Bodos canım? Şu beyaz parçayı döneceksin.

Karagöz – Olur dökerim.

Hacivat – İşte ben gidiyorum. (Gider)

Üçüncü Perde

(Karagöz biraz yalnız bekledikten sonra Zenne ile Bey gelir)

Karagöz – Oooo. Kupanın kızı ile urbanın birlisi geldi.

Bey – Bonsuvar mösyö doktor.

Karagöz – Evet efendim. (Kendi kendine) vay canına be bize bol soğanlı sulu doktor dedi galiba!!

Bey – Doktor efendi siz misiniz?

Karagöz – Evet efendim buyurun.

Bey – Sizin isminiz nedir?

Karagöz – Doktor şapul şupul.

Bey – Hiç işitmemiştim. Her daim burada mısınız?

Karagöz – Hayır efendim Pazartesi günleri çiçek pazarına giderim.

Bey – Pazartesi pazarında oturursunuz öyle mi?

Karagöz – Evet efendim. Hasta kim?

Bey – Hem hanım hem de ben. Çok doktora baktırdıksa da faydasını göremedik.

Karagöz – Her doktor para etmez. Benim gibi erbabına düşerseniz sıhhat bulursunuz. Hanımın hastalığı nedir?

Bey – Hanım pek nahif-ül mizaçtır ekser baygınlık gelir.

Karagöz – Hanımın karnı aç da onun için.

Zenne – Bey muayene olurken bendeniz de oldum. Hiç faydasını görmedim.

Karagöz – Ben pek güzel bakarım. Şimdi veriniz elinizi. Bey (elini verir) Ooo, beyim hastalığınız eskimiş.

Zenne – Bendeniz de beyin doktoruna gösterdim. Fal kul bilisiye dedi.

Karagöz – Kartal pırasası mı ye dedi? Fakat hazmı batıdır. Gel bakayım hanım ağzını aç (açar). Oo siz pek pisboğazmışsınız.

Bey – Bizim hanıma saatte bir nöbet bazı da ateş geliyor.

Karagöz – Kabahat sende ara sıra külleyip kapağını kapamalısınız.

Bey – Ben de seni bir doktor zannettim.

Karagöz – Ne var beğenemedin mi?

Bey – Deminden beri seninle eğleniyorum da haberin bile yok.

Karagöz – Ben de anladım ama vakit geçsin diye konuşuyorum.

Bey – Öyle ise Allahısmarladık miskin oyununu.

(diyerek giderler)

Dördüncü Perde

(Karagöz yalnız bekledikten sonra Matiz gelir. Karagöz ile konuşurlar.)

Matiz – Ey bana bak şuradan bir tek versene

Karagöz – Burası eczane a oğul

Matiz – Öyle ise ver beş paralık meze.

Karagöz – Efendim biz burada hastaya bakarız.

Matiz – Asma yaprağı mı satarsınız?

Karagöz – Hayır, şalgam.

Matiz – Ver ondan on paralık

Karagöz – Biz burada ilaç satarız.

Matiz – Ver ondan da beş paralık.

Karagöz – Efendim reçetesiz olmaz

Matiz – Çatalsız olsun.

Karagöz – Suratına şimdi keçeyi yapıştıracağım ha!

Matiz – Be herif söylediğinden ver diyorum sana.

Karagöz – Efendim ilaç satarız ilaç.

Matiz – Ver bakalım.

Karagöz – Sana bir ilaç vereyim de ilk posta ile öteki dünyaya gidersin.

Matiz – Ben postaya binmem.

Karagöz – Öyle ise seni arabaya bindireyim.

Matiz – Ulan sen burada nedin?

Karagöz – Doktorum doktor.

Matiz – Bana baksana bakayım.

Karagöz – Aç ağzını bakayım. (Ağzını açar)

Karagöz – Ooo. Senin ağzın pek kalabalık tahtaları çürümüştü. Şimdi sana lazım olan birkaç fiçı çimento. Sekiz adet süpürge ile güzelce temizlemelisin.

Matiz – Ulan benim ağzım matbah mı?

Karagöz – Ondan da beter olmuş.

Matiz – Ha! Anladım benimle eğleniyorsun şimdi seni ne yapacağım?

Karagöz – Hiçbir şey yapma, efendim.

Matiz – Ulan şimdi içine saman doldurayım da seni bir viraneliğe atayım mı?

Karagöz – (Kendi kendine) Herif beni leş kargalarına ziyafet yapıyor. (Aşikâr)

Rica ederim efendim benim kabahatim yok.

Matiz – Ne ise bir daha böyle bilmediğin şeye karışma.

Karagöz – Neme lazım karışmam vesselam.

Hacivat Gelir

Hacivat – Çok şükür sağlığa.

Karagöz – Bereket versin Kâğıthane'deki biten sazlığa (Tokadı vurur)

Hacivat – (Gelerek) Ulan ne vuruyorsun? Ellerin kırılısın.

Karagöz – İnletir. Kenetlenir yine döverim. (Vurur)

Hacivat – İnşallah gözlerin kör olsun.

Karagöz – Duvarları dolaşır arar yine döverim. (Vurur)

Hacivat – Yıktın perdeyi eyledin viran. Varayım gideyim perdenin sahibine haber vereyim.

Karagöz – Ulan bu akşam elimden ucuz kurtuldun inşallah (fırıldak) oyununda yakarı elime geçirirsem ben bilirim yapacağımı. Paydos efendim paydos. (Gider)

Hitam

Yeni Kanto

Hasret-i cânân ile ah ah şule feşânım
 Etse terehhüm ne olur ah ah nazlı civanım
 Neylesin âvâre gönlüm ah ile geçmekte ömrüm
 Ben de bilmem nedir cürmüm bî-ihtiyar aşka düştüm.

Yeni Kanto

Var mıdır? sinem gibi bir dağdar
 Gözlerim giryân olur leyl ü nehar
 Bülbülü nalân eder bu ah u zar
 Eyliyor hicran ile ömrüm güzâr

Yeni Kanto

Bir gözleri ahuya düştü gönül ne çare
 Sine-i mecruhuma açtı binlerce yâre
 Sevdâzedeyim gamze-i fitne-engiz her çi bâd- â-bâd
 Beni ateşlere sal deyiverdi
 Sine-i mecruhuma yâr deyiverdi

Beni böyle yakacaksan yak deyiverdi
 Bir canım var istersen al deyiverdi.

Yeni Kanto

Nale-i cangâhı cânân duymuyor
 Neyleyim tedbire takdir uymuyor
 Derd-i mihnet tende rahat koymuyor
 Neyleyim tedbire takdir uymuyor.
 Çok tabibe ettim arz u ihtiyaç
 Bulmadım derd ü aşka hiçbir ihtiyaç

Etmedi bahtım felekle imtizaç
Neyleyim tedbire takdir uymuyor

Yeni Kanto

Çık derim cana çıkmaz tenimden
Kan ağlıyorum kan derd ü serimden
Beyhude inler ah ah ah inler
Bıktım usandım ah ah u eninden

Ölmeden eyvah girdim mezara
Kurban oldu dil bir sitemkâra
Beyhude inler ah ah ah inler
Bıktım usandım ah ah ah u eninden

Acem Kantosu

Gözyaşlarım seyl oldu nev-nihale karşı
Şebnemler rizân bâlâm [bir verd] âlâ karşı

Ah canan henüz uyanmış mahmurdur hâb u işve
Sisler altında kalmış balam nûr helale karşı

Canan güler dem a dem ben ağlarım kederden
Zevk-i sefayı sirayet bâlâm [mezt] melâle karşı

Kanto

Düştü gönlüm yandı nâre
Başladı feryat ü zare

“Mükerrer”

Söz geçmiyor nazlı yâre ah
Oldu cismin pare pare

“Mükerrer”

Aşk u sevda çeken bilir ah
Bulamadım çaresini şu gönlümün yâresi
Gönlümde yoktur kararım
Güldürmez baht-ı siyahım
“Mükerrer”

Şarkı

Sevdim pek dilbersin
Niçin beni ha üzersin

Benim ah figanımdan
İstifade mi edersin
Nakarat

İnkisar ederim sana
Yanar senin de [can tekahın]
Yaktın beni ah nihayet
Etme aşktan sen şikayet
Eyzan
Bu ne hicran bu ne azap
Tutuştı ah biçare kalp
Eyzan

Cüz 8

Cüz 8

Karagöz'ün Rüyası**Sahip ve Naşiri:****Divan Yolunda Çarşı Kapısında Asya Kütüphanesi Sahibi: İhsan Rahim**

Birinci Cüz: Abdal Bekçi

İkinci Cüz: Karagöz'ün Şairliği

Üçüncü Cüz: İki Kıskanç Hemşireler

Dördüncü Cüz: Tahir ile Zühre

Beşinci Cüz: Müthiş İntikam

Altıncı Cüz: Karagöz'ün Evlenmesi

Yedinci Cüz: Karagöz'ün Doktorluğu

Sekizinci Cüz: Karagöz'ün Rüyası

Gelecek dokuzuncu cüzde dahi (Ferhat ile Şirin) neşredilecektir.

**Şarkılı Kantolu Karagöz Kitabı
Birinci Meclis****Hacivat zîrdeki semaiyi okuyarak gelir**

Her güzel böyle canım nazlı mı olur
Sürmeli ela gözlü mü olur
Güzeli sevmek canım gizli mi olur

Ömrüm leyli gülüm yalelli
Gel sarıl bari

Hay Hak

Bi-hamdillâh eriştik hazır bizim ehl-i irfana
Sefa ile bahşedelim sühan gülistana
Meramım rûz u şeb budur ki bakmayalar efendiler de noxsana
Perdeyi zannetmeyesin bizden
Hisse alın siz bu sözden
Perde kurdum şem'a yaktım gösterim zıll-i hayal
Ehl-i hâl olmayan bilmen mehâl
Pirimiz Şeyh Küşteri eylemiş böyle hayal

Demem o demek değil efendim. Ben, bendeniz. Ben duacınız, ben hâk-i hâksane eli yüzü yumulmuş, elfazı düzgün, musahabeti tatlı.

Karagöz – (Pencereden): Hay Karnaksi

Bir yâr-ı kafadar olsa. O söylese ben dinlesem. Haddim olmayarak bendeniz söylesem, efendiler sefa-yâb olalar. Bakalım Mevlam işimizi ne iş eyler.

Yar aman aman yar aman
Medet aman bana bir eğlence medet.

(Hacivat, o böyle patırtı yaparak bağırır. Karagöz penceren atlayarak kavga ettikten sonra Hacivat kaçır, Karagöz kendi kendine söyler:)

Karagöz – Of. Aman köp kapaklarım ay ortalarımday bayram haftalar. Aman aman. Of o gümüş kaplattığım kafam amanın beyin tasımdan ateş zıplıyor. Ooof.

Hacivat (Gelerek:) Vay kara kaşlım inci dişlim hoş geldin.

Karagöz – Vay kara kışta kazma dişlim boş geldin.

(Tokadı vurur Hacivat gider)

Hacivat (Gelerek:) Nedir bu hiddete sebep birader?

Karagöz – Ne o[la]cak senin zırlayışın.

Hacivat – Efendim ben ne vakitten beri sizi görmediğimden gideyim bakayım diyerek geldim. Sen de beni dövme kalktın.

Karagöz – Ben kalkmadım sen beni kaldırdın.

Hacivat – Aman birader her şeyi bertaraf et de layıkıyla konuşalım.

Karagöz – Bir tarafa iteyim de seninle ne konuşacağım?

Hacivat – Ne olacak dertleşelim.

Karagöz – Ne!.. Dörtleşim mi? Hacivat ağzını topla.

Hacivat – Yok efendim. Birbirimize dövülelim.

Karagöz – O zaman da ağlıyorsun.

Hacivat – Neden?

Karagöz – Dayak yedim diye.

Hacivat – Yok demek isterim ki sen de boştasın, ben de.

Karagöz – Ben kendime bulamadım ama sana bir iş buldum.

Hacivat – Eksik olma birader. Teşekkür ederim.

Karagöz – Eşeklik edince eksiksiz etmeli.

Hacivat – Aman efendim devam ediniz.

Karagöz – Yok bir sigara içeceğim.

Hacivat – Aman efendim latifeyi bertaraf ediniz de bulduğunuz iş bana münasip bir iş mi?

Karagöz – Tam senin harcın. Açıktan hem karnın doycak hem de para kazanacaksın. Lakin iki şey tedarik etmelisin.

Hacivat – Bu iki şey nedir birader?

Karagöz – Bir gaz tenekesi bir de maşa.

Hacivat – Ay ne yapacağım onunla?

Karagöz – Köpek tersi toplayacaksın.

Hacivat – Ulan bu münasebetsizlikten vazgeç.

Fena mı Hacivat bir parça dolaşır tenekeyi doldurdun mu haydi tabakhaneye sattığını satarsın satamadığını eve götürür çoluk çocukla karnını doyurursun.

Hacivat – Zaten çingenenin ağzından bu yolda laf çıkar.

Karagöz – Ne o Hacivat beğenemedin mi?

Hacivat – O işi sen kendin yap.

Karagöz – Hay divane hay! Sen derdine yan. Ben öyle bir iş öğrendim ki üzerine yok.

Hacivat – Kimden öğrendin?

Karagöz – Geceleyin öldüğüm vakit.

Hacivat – Rüyada mı?

Karagöz – Yatakta be.

Hacivat – İşte ona rüya derler. Ay nasıl oldu?

Karagöz – Dün gece biraz erken yatmışım. Bir yüksek tepede kırmızı sakallı yeşil bıyıklı, eflatun gözlü beş on kişi oturmuşlar bir şey okuyorlardı.

Hacivat – Yine kofti attın. Bu şekilde insan olur mu?

Karagöz – Rüyada insana gözüdür. Derken efendim. Uzaktan seyrederken birisi dedi ki: “Burada insan eti kokuyor. Haydi buraya getirelim.” Bir de baktım ki bunların yanındayım.

Hacivat – Aman Karagöz kaç kaç.

Karagöz – Nereye, oraya demir attık sanki.

Hacivat – Ay sonra.

Karagöz – Sonra yanıma birisi geldi. Arkadaşlarına: “Ooo bu bizim Karagöz Ağaymış. Şuna bir iyilik edelim.” dedi.

Hacivat – Aman Karagöz sonra.

Karagöz – Sonra ağzıma gelen duayı ettim.
Allah sizi şöyle etsin böyle etsin dedim.

Hacivat – Ulan böyle dua olur mu?

Karagöz – Onlar pek beğendi. Derken efendim birisi geldi: “ Ağzımı aç dedi.” Ben de açtım sonra ağzıma tükürdü ve bana “ Sen ne üzerine okur isen iyi olur” dediler.

Hacivat – Aman Karagöz bana da tükür.

Karagöz – Ben onlar gibi enayi değilim.

Hacivat – Aman birader beni de yanına al da sana hasta filan getireyim.

Karagöz – Olur olur.

(Hacivat Gider)

Karagöz – Ben bu işi yapabilirsem aşk olsun bana. Bakayım ben de gideyim.
(Gider)

İkinci Meclis

(Evvelkiler Hacivat'ın kızı Dilber, sonra Dursun Bey)

Dilber– Ah sevgilim daha gelmedi. Acaba hıyanette mi bulundu? Hayır hayır onun muhabbetinden eminim. Eğer zerre kadar şüphelenecek olursam kendimi kuyuya atarım. Aman bir ayak sesi var galiba o olmalı.

Karagöz (Pencereden:) Ne var Hacivat'ın kızı burada geziyor? Dur şunu dinleyeyim.

Dursun Bey – (Gelerek) Vay Dilberciğim galiba sizi biraz beklettim.

Dilber– Aman efendiciğim sizi gelmeyeceksiniz zannettim de yüreğimin yağı eriyordu.

Karagöz – (Keza) Hacivat müjde.

Tosun Bey –¹³⁰ Nasıl? Hiç gelmez miyim? Sizi bir gün görmesem gece uykuları bana haram oluyor. Geç kalmamın sebebi ise yolda Karagöz'e rast geldim de işi anlamasın diyerek yolumu değiştirdim.

Dilber–Çok iyi ettiniz sevgilim. Zaten o terbiyesiz. Utanmaz, arlanmaz, kepaze, meshûre, rezil bir çapkındır.

Karagöz (Keza): Ulan amma çok ismim varmış ha!!!

Tosun– Ey elmasım şimdi nasıl yapacağız? Malum ya bugünlerde benim elim yufkadır.

Karagöz (Keza): Bak hele şuna elim yufkadır diyerek kıza yedirecek.

Dilber– Efendim onun için siz merak etmeyiniz. Bahçede dut ağacının dibinde pederim tarafından gömülü altınları ben oradan alırım size veririm siz de pederim[e]ağırlık olarak verirsiniz.

Karagöz (Keza): Paralara uğurlar olsun.

Dursun– Peki efendim. Lütfunuza minnettarım. Öyle ise yarın burada buluşalım.

Dilber– İnşallah yarın akşam efendim der (Giderler.)

Karagöz – Ulan Hacivat'a yazık be. Elbette bir çaresini bulur haber veririm.

Üçüncü Meclis (Hacivat, Karagöz sonra Tosun)

Hacivat – Acaba Karagöz'ün dedikleri sahih mi dur hazır bir deli varken şunu tecrübe edeyim. Karagöz. Karagöz.

Karagöz – Nedir o?

Hacivat – Azıcık aşağıya gel.

---

¹³⁰ Metinde isim önce Dursun olarak geçmekteyken sonra Tosun yazılmıştır.

Karagöz (Gelerek): Hani deli filan getirecektin?

Hacivat – Şimdi gelecek efendim fakat pek azgın bir şey eğer iyi olacak olursa hem şöhret hem de para kazanacağız.

Karagöz – Sen merak etme bir okuyayım ol saat akli başına gelir.

Tosun (Dışarıdan) – Bırak yakamı. Tutma beni diyorum sana. Sonra gırtlığına sarılırım ha.

Hacivat – İşte geliyor.

Tosun (Gelerek) – Geçen ayın Çarşambasından bu ayın perşembesine üç metre kısa gelirse kaç okka kayısı pestili idare edeceğini bilmeyerek dam üstüne çıkıp da martı kuşlarını da göle davet edip “Gelin Oldum” şarkısını çağırarak iki atlı faytona râkiben Kız Kalesi hizalarıyla yunus balıklarına hora teperek Beyazıt Kalesi’ne sepeti ben çektim diyerek namus davasına kalkmaklığın neden neş’et etmiştir? !

Hacivat – Aman Karagöz bu pek çılgın.

Karagöz – Haydi sen çekil çağırdığım zaman gel.

Hacivat – Peki der.(Gider)

Tosun– Bir adet yumurta derininde okunan eş’arı tanzim edeceğim diyerek bir tabak muhallebinin üstüne çıkıp da <varda!> çağıracaksın. Bir de üç defa hoşab (hoşaf) tasına dalıp çıkararak bana dilini ne çıkardın?

Karagöz – Al benden de sen saçmaları. Hacivat’ın kızı ile istişare ederek bahçede dut ağacının dibindeki gömülü olan altınları bağırta bağırta salla sırt ederek Hacivat’a damat gideceğim diyerek iddiaya kalkıştığın zaman ben onları istemem deyip de ağırlığını Hacı Suat’a yok edip kalanını elinden satar mısın?

Tosun– Evet öyle dedin de hatırıma...

Karagöz – Sus saçma istemez ben her şeyi biliyorum. Hemen iyi olmaya bak elimden geldiği kadar sana muavenet ederim.

Tosun– Aman Karagöz sen bilirsin.

Karagöz – Şimdi ben seni yalandan okurum sen de iyi olursun. İşin sonunu bana bırak.

Tosun– Peki efendim.

Karagöz – Hacivat. Hacivat.

Hacivat – Buyur: (Gelir)

Karagöz – İşte başlıyorum dinle:
Ya cinbeti cine hena çonbur çonbur çop
Ya cinbeti cine hena çonbur çonbur çop

Tosun– Aman ben neredeyim?

Hacivat – Korkma hocanın evindesin. Aman Karagöz bu ne hal?

Karagöz – Nasıl inandın mı malûmatıma? İstersen şimdi bunun deliliğini sana vereyim.

Hacivat – Ben istemem hem yazıktır bana.

Karagöz – Eğer kızını bu delikanlıya vermezsen işin fenadır karışmam. Bu çocuk senin kızını seviyor da ondan deli olmuş.

Hacivat – Aman Karagöz nasıl olur?

Karagöz – Ooo. Bak şuraya bak.

Hacivat – Aman ne var?

Karagöz – Bak cin ne diyor?

Hacivat – Ne diyor birader?

Karagöz – Bahçedeki dut ağacının dibinde.

Hacivat – Ey Ey.

Karagöz – Orada bir dalga varmış anlarsın a!

Hacivat – Aman efendim bir şey mi olmuş?

Karagöz – Eşeklik istemez. Orada gömülü olan altınları seyahati verecek.

Hacivat – Aman birader deme.

Karagöz – Demesi filan yok şimdi kızı verecek misin?

Hacivat – Aman verdim Karagöz.

Karagöz – Haydi öyleyse gidip düğüne mübaşeret eyleyiniz. Ben elbisemi değiştireyim de geleyim. Haydi siz gidin (Giderler) Sallan koca oğlan lodos esti de bizim dolap kapak döndü.

Son

**Musiki-i Osmanî Mektebi Reisi ve Heyet-i Umumiye Muallimi İsmail Hakkı
Bey'in Sancak Marşı**

Osmanlıyız ey kardeşler birdir bizim yurdumuz
Yürümektir çalışmaktır vatan için borcumuz
Şan vermiştir şan almıştır şu heybetli ordumuz
Yatağımız taştan olsa yorganımız yapraktan
Vazgeçmeyiz bu ardan bu kırmızı sancaktan

***

Yürüyelim ecdadımız bu yollardan yürüdü
Bu toprakta nice aslan kemikleri çürüdü
Vatan aşkı gayri bizim sinemizi bürüdü
Yastığımız mezar taşı yorganımız kar olsun
Ben bu yoldan dönersem namus bana ar olsun

***

Emir bana yürü dedi ben dönemem yolumdan
Düşman çöksün dağ yürüsün deniz taşsın önümden
Ben aldığım emri bilir perva etmem ölümden

**Musiki-i Osmanî Mektebi Muallimi ve Heyet-i Umumiye Reisi İsmail Hakkı Bey'in
Kura Marşı**

Asker oluyorum ben işte gidiyorum ben
Vatana hizmet için bu dünyaya geldim ben
Biz asker değil miyiz hay hay hay
Hepimiz de askeriz yaşasın asker

Yaşasın vatan

Yaşasın sultan Mehmet

Yaşasın millet

**(Uđi Mehmet Ekrem Bey'in Devr-i Hindi Usulünde)
Kürdili Hicaz Şarkısı**

Gönlümü başka a' mâllerle avutsaydım
Ne olurdu seni bir lahza unutsaydım
Ruhumu bir gece hülyasız uyutsaydım
Nakarat
Ne olurdu seni bir lahza unutsaydım

Pak û masum muhabbetle hayalimden
Geçen alâyiş ümidimi bir bilsen
Kalacaksa emelim böyle uzak senden
Nakarat
Ne olurdu seni bir lahza unutsaydım
**

**(Udi Ekrem Bey'in Evfer Usûlünde Dil-keş)
(Haverân Makamından Şarkısı)**

Dil şûrîde hayfa yâre yâr ağyara maildir
Bilinmez hükmünü bülbül güle gül hara maildir
Olursun pür-gazap ben arz-ı hâl ettikçe sen ama

Nakarat

Cefakârımsa mizacın çare ne ağyara maildir

(Müezzin Hafız İbrahim Efendi'nin Devr-i Hindi Usûlünde)

(Hüzzam Makamında Şarkısı)

Ruz û şeb feryadıma sensin sebep
Merhamet etmez misin zalim acep
Hüzün ile geçmekte ömrüm ruz û şeb
Nakarat
Merhamet etmez misin zalim acep

**Musiki-i Osmanî Reisi ve Heyet-i Umumiye Muallimi İsmail Hakkı Bey'in
Filo Marşı**

Satvet-i bahriyemiz a'dâ-yı lerzan eyliyor
Şan mazimizle arz çehre-i şan eyliyor

İhtişamı bir muazzam kavmi şâdân eyliyor
Milletin iclâlini topraklarla ilan eyliyor

Nakarat

Mevce-yâb-1 itilâdır câ-be-câ râyâtımız
Pür tanin mefharet gülbank hissiyatımız

Hep donanma-î mehabet âver Osmanıyan
Eyliyor derya yüzünde sûr-1 hürriyet nişan

Seyir için bir Rüstem Âlîyyü'l-ala şah-1 kâmran
Mevkib şevketinle hicran etmede seyran-1 şan

Nakarat

Müvccceh-yâb itilâdı câ-be-câ râyâtımız
Pür tanin mefharet gülbank hissiyatımız

**Udî Ekrem Bey'in Ağır Evfer Usulünde
Hüzzam Makamından Şarkısı**

Söyle ey bana talih (tâli') ne lütfu var bana cevretmenin
Genç iken güldürmedin artık ne hükmün var senin
Bi-asıl bi-neşe bitti ruh-1 mahrum tenin

Nakarat

Genç iken güldürmedin artık ne hükmün var senin

Ben ki gülmek bahtiyar olmak dilerken her zaman
 Gam yolunda çok sürüklendi bu cism-i nâ-tüvan
 En nihayet köşe-i harman içinde söndü can

Nakarat

El aman ey talihim cellad-ı ömrüm el aman

İlan

Muhterem müşterilerimden görmüş olduğum rağbet-i fevkaladenin vermiş olduğu bir gayret ile bu defa bütün nevakısı ikmal edilerek cidden ve hakikaten emsaline faik bir hale getirilmiştir. Mezkûr kütüphanede her nevi kitaplar, fenni, edebi, milli romanlar mevcut olduğu gibi eski ve yeni kitaplar iştirâ ve mübadele olur. Kezâlik kütüb-i mütenevvi'â beray-ı mütalâa kira ile dahi verilir.

Kitapların ücreti leyliyyesi yirmi paraya verilip ve bir aylık abonesi yedi buçuk kuruştur. Gayet ehven ve enfes olmak üzere her nevi alet edevat kırtasiye dahi tedarik edilmiştir. Teşrif buyuracak zevat-ı kiramın gerek ehveniyyet gerek nefaset nokta-i nazarından son derecede memnun kalacakları ilan ve bu gibi alet ve edevat lazım olanlara; beray-ı tecrübe Divan yolunda Çarşı kapısında Asya kütüphanesine teşrifleri rica olunur.

Marifet-i acizanemizle cüz cüz neşredilmekte olan ve beher cüzü bir hikâye teşkil eyleyen gayet gülünçlü kantolu, şarkılı Karagöz kitabının şimdiye kadar sekiz cüzü neşredildiği gibi peyderpey diğerleri de neşredilip birinci cildi on cüzde ikmal olunacaktır. Beher cüzü 10 para birinci cildin fiyat-ı maktûası 100 paradır.

Mahall-i Tevzii: Asya kütüphanesi ile gazete mevzilerinde ve her kitapçı dükkânında bulunduğu gibi Edirne'de kitapçı Mehmet Efendi'de dahi cümlesi mevcuttur.

Cüz 9

Cüz 9

Ferhat ile Şirin Yahut Hain Valide**Karagöz Kitabı****Sahip ve Naşiri: Asya Kütüphanesi Sahibi İhsan Rahim**

Birinci cüz: Abdal Bekçi

İkinci cüz: Karagöz'ün Şairliği

Üçüncü cüz: İki kıskanç hemşireler

Dördüncü cüz: Tahir ile Zühre

Beşinci cüz: Müthiş İntikam

Altıncı cüz: Karagöz'ün Evlenmesi

Yedinci cüz: Karagöz'ün Doktorluğu

Sekizinci cüz: Karagöz'ün Rüyası

Şarkılı Kantolu Karagöz Kitabı

(Hacivat âtîdeki semâiyi okuyarak gelir)

Sana dîl vereli câna
 Derûnum yanmada hâla
 Derûnum yanmada hâla
 Yine benden sana şekvâ

Muhavere

(Hacivat ile Karagöz kavgadan sonra Karagöz yalnız)

Karagöz – Ulan bu herifin patırtısından bıktım, usandım. Gürültü ile çaktı yırttık vay. Şalvar da yırtılmış. Hatta geçende gürültüden minitayı da yırtmıştık. Eve gideyim de dikeyim dedim. İpliği iğneye geçireyim derken karşımda duran kedinin burnuna geçirmez miyim?! Efendim kedidir feryada başladı. Doksan altı mahallenin kedisi haydi bizim kapının önünde biriktiler. Haddin varsa çık dışarıya. Baktım olacak gibi değil. Mutfakta biraz ciğer var. Şunu dağıtayım da savuşsunlar dedim. Sokağa çıktım ne bakayım işiten kediler hepsi toplanmış etrafımı sarmazlar mı? Haydi efendim! Bizim ceket bir tarafa, şalvar öbür tarafa, pabuçlar elli metre öteye. Hemen nasılsa kedinin bacağından şöyle bir yapışayım, dedim.

(Derken bir şey kapar gibi yaparken o sırada Hacivat gelir. Karagöz Hacivat'ın bacağına yapışır.)

Hacivat – (Bağırarak) Aman Karagöz sen deli mi oldun? Yoksa divane mi?

Karagöz – Ulan senin derdinden değil deli. Hasta bile oldum.

Hacivat – Aman hastalığın nedir? Sakın dayyık-ı sadr olmayasın?

Karagöz – Ne sıkı olsun. Ne dar. Ulan ayakkabı mı ısmarlıyoruz? Karnımın içi gıldır gıldır_ötüyor.

Hacivat – Araba gürültüsüdür.

Karagöz – Ulan benim karnım divan yolu caddesi mi?

Hacivat – Sakın kulunç olmasın?

Karagöz – Havuç değil kartal pırasası. Şimdi şalgamı kafana yiyeceksin.

Hacivat – İştihân var mı?

Karagöz – Hayır! İşim yok.

Hacivat – Yani yemek yiyor musun?

Karagöz – Elbette bir oturuşta dört okka.

Hacivat – Seninkisi hastalık değil pisboğazlık.

Karagöz – Ya senin yaptığın patırtı boşboğazlık değil mi?

(Tokadı vurur Hacivat gider.)

Varayım gideyim köşeye bakalım âyîne-i devran ne suret gösterir. (Gider)

İki Perdelik Komedi

Birinci Perde

(Bey gazel okuyarak gelir)

Hacivat – Vay beyim böyle güzel güzel gazel okuyarak hangi tarafa?

Bey – Vay siz misiniz Hacivat Çelebi?

Hacivat – Evet efendim! İnşallah âfiyettesiniz?

Bey – Çok şükür Hacivat Çelebi.

Hacivat – Âfiyette daim olun efendim!

Bay: Sizi bir parça iz'âc edeceğim fakat kusura bakmazsınız değil mi?

Hacivat – Estağfurullah efendim. Ne gibi?

Bey – Ma'lûm a bizim birader taşrada bulunuyor. Bendenizi yanına çağırmış. Bendeniz de gidiyorum. Nakit olarak iki bin lirayı sizden başka teslim edecek emniyetli bir adam bulamadığımdan size geldim.

Hacivat – Eksik olmayınız efendim. Fakat kimseden para almamaya yeminliyim. Bununla beraber refikim Karagöz de emniyetli bir adamdır. Ona teslim edebilirsiniz.

Bey – Lütfen çağırır mısınız?

Hacivat – Siz fakirhaneye buyurunuz da bir kahve içiniz.

(Giderler. Hacivat gelir.)

Hacivat – (Kapıyı çalarak:) Karagöz Karagöz.

Karagöz – (İçeriden:) Ne var be. İşim var şimdi gelemem.

Hacivat – İşini bırak da gel, neredesin sesin derinden geliyor.

Karagöz – Kuyunun dibindeyim.

Hacivat – Ne yapıyorsun orada?

Karagöz – Kuyunun dibi delindi de lehim veriyorum.

Hacivat – Gevezeliği bırak işin içinde para dalgası var.

Karagöz – Geliyorum; geliyorum. (Gelerek) Ne var bakalım?

Hacivat – Ahbaptan biri geldi, taşraya gidiyormuş iki bin lirası varmış onu bana bırakmak istedi.

Fakat ben kabul etmedim. Seni tavsiye eyledim. Geldiği vakit bahşiş caba!

Karagöz – Aman çabuk gönder Hacivat!

(Hacivat Gider Bey Gelir)

Karagöz – Haydi bakalım paraları çıkış işim var gideceğim.

Bey – Ne o baba? Pek acele ediyorsun.

Karagöz – Size sıkıntı vermesin diye.

Bey – Hacivat'ın tarif ettiği adam siz misiniz?

Karagöz – Evet efendim. Bu kadar para benim için vızdır. Hele mangizi görelim.

Bey – Al babacığım!

Karagöz – Ver bakalım. Oh gözlerim açıldı.

Bey – Ne oldu dedin?

Karagöz – Oldu olacaklar dedim.

Bey – Ne gibi olacaklar?

Karagöz – Bir iki saat sonra bir şeyler olacak.

Bey – Bir iki saat sonra güneş mi doğacak?

Karagöz – Hayır! Ay doğacak.

Bey – Ne ise ben gidiyorum.(Gider)

Karagöz – Ben de paralara bayılıyorum. Ne ise ben de gideyim de paraları bir tarafa gömeyim.

(Karagöz Gider)

İkinci Perde

(Bey gelerek Hacivat ile konuşur)

Bey – Tam vapura bineceğim esnada biraderden haber aldım. Buraya geliyormuş. Benim gitmeme hacet kalmadı. Şu parayı alıverin bari...

Hacivat – Peki efendim siz buyurun içeriye de ben de gideyim çağırayım.

(Bey gider Hacivat gelerek)

Hacivat – Karagöz, Karagöz.

Karagöz – Ne o Hacivat?

Hacivat – Aman birader, bey geldi paraları istiyor. Benim de aklıma da bir şey geldi. Sen kendini deli gibi yaparsın. Bey gelir sana ne derse: “ham hum” dersin. O da seni deli olmuş diyerek paradan vazgeçer. Biz de paraları pay ederiz olmaz mı?

Karagöz – Olur. Haydi git gönder.

(Hacivat Gider Bey Gelir)

Bey – Ben geldim efendim, paraları verir misiniz?

Karagöz – Ham, hım, hum

Bey – Nasıl ham hım, baba!!

Karagöz – Şaralop

Bey – Ben öyle şey bilmem.

Karagöz – İstersen bil, ham hım.

Bey – Şimdi seni tepelerim.

Karagöz – Şaralop

Bey – Rica ederim ver paraları.

Karagöz – Hiç çabalama. Ham, hum.

(Bey gider Hacivat gelir)

Hacivat – Karagöz, bey senin deli olduğunu anlayarak paralardan vazgeçtiğini söyledi. Çıkar paraları da paylaşalım.

Karagöz – Ham hum.

Hacivat – Bana da mı ham hum?

Karagöz – Sana da ham hum.

(Karagöz tokadı vurur. Hacivat gider.)

Karagöz – Ulan ham hum ile paraları aldık varayım gideyim de vaktimi hoşça geçireyim. (Gider)

Perde iner

Ferhat ile Şirin

Birinci Perde

(Karagöz'ün tarafına bir dağ, Hacivat'ın tarafına bir köşk kurulur. Karagöz dağın üstünden yuvarlanarak aşağıya iner.)

Karagöz – Ulan vay canına be. Buraya kurt kapanını beni tutulsun diye mi kurmuşlar? Dur bakayım Hacivat'ı çağırayım. Hacivat! Hacivat!

Hacivat – (Gelerek:) Ne Karagöz!

Karagöz – Köşkü kendi kapının önüne molozu da bizim kapının önüne mi getirdin? Bunları kaldırmalı buradan.

Hacivat – Aman birader ne söylüyorsun. Bütün dünya bir araya gelse bir parçasını kaldıramazlar. Ben nasıl kaldırayım? Bu köşke Şirin'in köşkü, bu dağa da Elma Dağı derler.

Karagöz – Bu köşk nasıl olmuş da buraya gelmiş?

Hacivat – Bak anlatayım: Bir zengin adamın hiç evladı olmamış hayli bir zaman sonra bir kız evladı gelir. Kız sen rüşte vasıl olunca gergef üzerine bir köşk resmederek bunun gibi bir köşk yaptırmasını pederinden rica eder. Pederi de buraya bu köşkü yaptırır. Köşkün her tarafı ikmâl olunup iş telvinâta gelince: Ferhat namında gayet mahir ve yakışıklı bir nakkaş varmış onu getirirler. Kız sarayı gezmeye gelince Ferhat bunu görünce âşık olur. Kız da Ferhat'ı görüp can u gönülden sever. İşte Karagöz, biri âşık biri maşûk.

Karagöz – Biri kaşık biri bulaşık mı?

Hacivat – Gevezelik istemez. Ben gidiyorum. (Gider)

Karagöz – Sen gidersen ben kalır mıyım? Neme lazım.(Gider)

İkinci Perde

(Ferhat zîrdeki beyti okuyarak gelir)

Kanda var ise âşık-ı biçare cananın arar
Dert ile pûyân olan elbette dermanın arar

(Şirin aydaki beyti okuyarak mukabele eder)

Cemalin arz edip âşığa canım sen sefa geldin
Ben cariyeye sin arzulayıp gelen efendim sen sefa geldin.

Ferhat: Vay efendim nasıl oldu da teşrif ettiniz?

Şirin: Efendim sesinizi duydum da kimsenin haberi olmaksızın geldim. Şimdilik bu kadar görüştüğümüz kâfidir. Validem bahçede. İnşallah yine görüşürüz.[Gider]

(Ferhat Hacivat'ı Çağırır. Hacivat Gelir)

Ferhat: Aman Hacivat Çelebi keyfiyet sizce mâlûmdur. Nar-ı aşk ile yanmakta olduğum Şirin'i bana pederlik ederek ister misiniz?

Hacivat – Peki evladım sen merak etme.

Ferhat: Eksik olma babacığım.

Hacivat – Sen burada dur. Ben sana cevap veririm.

Ferhat: Peki babacığım.

(Hacivat Gider Ferhat Kalır)

Hacivat – (Gelerek) Evladım söyledim fakat annesi ahdetmiş. Elma Dağı'nı yarıp Amasya şehrine suyu kim getirirse ona verecekmiş. Bu yolda cevap verdi.

Ferhat: Peki, Hacivat Çelebi şimdi bendeniz bir kazma ile bir kürek tedarik eder misiniz?

Hacivat – Ben gideyim Karagöz'den alayım geleyim.

[Hacivat Gider İçeride Konuşurlar]

Hacivat – (Kapıyı çalarak) Karagöz, Karagöz.

Karagöz – Ne var çocuğu uyandıracaksın.

Hacivat – Aç kapıyı

Karagöz – Açmam. Ocakta kuru fasulye dolması var taşacak.

Hacivat – Aman Karagöz gevezeliği bırak kazma kürek varsa ver.

Karagöz – Al da kapının önünde çok bağırma.

Hacivat – (Gelerek) Al oğlum Allah kuvvet versin.

Ferhat: Allahısmarladık babacığım.

(Ferhat gider dağı kazarak suyun gelmesine az kalmışken cadı gelir)

Cadı: Şirin öldü, istersen yemin ederim.

Ferhat: Hain cadı. Sen daha bî-günahların canına kastedersin. Ben senin cezanı vereyim de gör.

(Diyerek kazmayı cadının kafasına vurur. Cadı geberir.)

Ferhat: Mademki Şirin ölmüş. Benim de yaşamam olmaz.

(Hançeri çekip vuracağı esnada Şirin gelir)

Şirin: Ne yapıyorsun Ferhat! İşte ben bir hayatım. O hain de cezasını buldu! Hemân Cenab-ı Hak herkesi arzusuna muvaffak eylesin. Şimdi bize gidip düğünümüze mübâşeret edelim.

Hacivat – Hoş olsun yıktın perdeyi eyledik viran. Varayım gideyim perdenin sahibine haber vereyim.

Karagöz – Bu oyun elimden tez kurtuldun. Dilenci oyununda yakan elime geçerse o zaman sen görürsün.

Hitam

Şarkı

Şâd olalım ehl-i vatan hürriyet oldu yârimiz
 Takdisine yoktur sahn-ı askerdir silahkârımız
 Ol kahramanlardır kıran zincir kahr-ı zilleti
 Ol şîrlerdir kurtaran hayat-ı mülk-i milleti
 Muzaffer eyle orduları Hudâ!
 Mehmet Han-ı hâmis şevketinle çok yaşa
 Ey ra'îş-i Osmâniyân sensin şîâr fahriyemiz
 Ufk-ı vatanda parlayan sulh û selamet mihrimiz
 Bir kardeşiz sayende hep aşkınla hem dil-dâdeyiz
 Râh-ı vatanda rûz û şeb can vermeye âmâdeyiz
 Muzaffer eyle orduları Hudâ!
 Mehmet-i hâmis şevketinle çok yaşa
 Bayrak seni bu milletin kanlı ruhu kucaklar
 Yavrusunu bırakmayan ana gibi hep saklar
 Osmanlının hayatısın bize necât verensin
 Sarılırsak eğer sana kurtuluruz ölümden
 Melâlinle semalara kadar yüksel hiç korkma

Sana düşmek reva değil ayaklar altına
Fakat bütün bu milleti âğuşa al da çık
Her mevcinle düşmanların kuvvetini devir yık.

İlan

Muhterem müşterilerimden görmüş olduğum rağbet-i fevkaladenin vermiş olduğu bir gayret ile bu defa bütün nevakısı ikmal ederek cidden ve hakikaten emsaline faik bir hale getirilmiştir. Mezkûr kütüphanede her nevi kitaplar, fenni, edebi, milli romanlar mevcut olduğu gibi eski ve yeni kitaplar işтира' ve mübadele oluyor. Kezâlık kütüb-i mütenevvi'a beray-ı mütalâa kira ile dahi verilir.

Kitapların ücret-i leyliyesi yirmi paraya verilip bir aylık abonesi yedi buçuk kuruştur. Gayet ehven ve enfes olmak üzere her nevi âlet edevat kırtasiye dahi tedarik edilmiştir. Teşrif buyuracak zevât-ı kirâmın gerek ehveniyet ve gerek nefaset nokta-i nazarından son derece de memnun kalacakları ilan ve bu gibi âlet ve edevat lazım olanlara; berây-ı tecrübe Divan yolunda çarşı kapısında Asya Kütüphanesi'ne teşrifleri rica olunur. Marifet-i âcizanemizle cüz cüz neşredilmekte olan ve beher cüzü bir hikâye teşkil eyleyen gayet gülünçlü, kantolu, şarkılı:

Karagöz Kitabı

Şimdiye kadar dokuz cüzü neşredildiği gibi diğerleri de neşredilip birinci cildi on cüzde ikmâl olunacaktır. Beher cüzü on para birinci cildin fiyat-ı maktûası 100 paradır.

Mahall-i Tevzii: Asya kütüphanesi ile gazete mevzilerinden ve her kitapçı dükkânında bulunduğu gibi Edirne'de kitapçı Mehmet Efendi'de dahi mevcuttur.

(Hürriyet Matbaası)

Cüz: 10

Cüz: 10

Karagöz'ün Yazıcılığı Yahut Dilenciliği

Karagöz Kitabı

Sahip ve Naşiri: Asya Kütüphanesi Sahibi İhsan Rahim

Birinci Cüz: Abdal Bekçi	İkinci Cüz: Karagöz'ün Şairliği
Üçüncü Cüz: İki Kıskanç Hemşire	Dördüncü Cüz: Tahir ile Zühre
Beşinci Cüz: Müthiş İntikam	Altıncı Cüz: Karagöz'ün Evlenmesi
Yedinci Cüz: Karagöz'ün Doktorluğu	Sekizinci Cüz: Karagöz'ün Rüyası
Dokuzuncu Cüz: Ferhat ile Şirin	Onuncu Cüz: Karagöz'ün Yazıcılığı

Hacivat'ın Şarkısı

Gittikçe daha âfet-i devran olacaksın

Bu sine-i mecruha derman olacaksın

Perde Gazeli

Gafilân açsın gözün görsün ne çadır perdemiz

Hazreti Sultan Orhan Rahmet-ullah'dan beri

Yadigâr-ı Şeyh Küşteri'den becâdır perdemiz

Muhavere

Hacivat – Gel benim nazlı Karagöz'üm

Karagöz – Gelemem benim şaşşal Hacivat'ım

Hacivat – Gel canımın ruhu

Karagöz – Gelemem a benim uyuzum

Hacivat – Beni üzme kalbimin süruru

Karagöz – Gelemem uyuz oğlu uyuzu.

Hacivat – A benim canımın canı.

Karagöz – Söyle bakalım pancar oğlu pancarı

Hacivat – Gel efendim gönlümün eğlencesi

Karagöz – Söyle bakalım fasulye tenceresi

Hacivat – A benim sümbüller gibi Karagöz'üm

Karagöz – Söyle bakalım süprüntü küfesi

Hacivat – Canda takat kalmadı Karagöz

Karagöz – Camda perde kalmadı mı?

Hacivat – Benim ahu gözlü Karagöz'üm

Karagöz – Söyle ayı gözlü Hacivat'ım.

Hacivat – Teşrif edin vaktidir.

Karagöz – Sırtın kaşındı ise tımarının vaktidir.

Hacivat – Müddet-i vafireden beri görüşemeyip konuşmak isterim.

Karagöz – Vapur efendi ile görüşemeyip dövüşmek mi istersin?

Hacivat – Canım mülakatımızın arası uzayışından cemal-i bâkemalinizi görmek için geldim.

Karagöz – Camcı Kemal Ağa'nın arabası uzadığında beni görmeye mi geldi?

Hacivat – Buraya gel bakayım. (Karagöz gelir)

Hacivat – Bana bak Karagöz seni çağırdım.

Karagöz – Niye çağırdın?

Hacivat – Geçen gün bizim çocuklar

Karagöz – Büyüdü mü çocuklar Hacivat?

Hacivat – Yok canım bizim kaşık düşmanı

Karagöz – Ay... Sizin çocuklar hep sıçan mı?

Hayır: Hayır efendim... familya

Karagöz – Kışlık mı fanila?

Hacivat – Fanila değil bizimkiler yok mu?

Karagöz – Ben bilir miyim sizde kiler yok mu?

Hacivat – Karagöz söylediğin hep size peki!

Karagöz – Ben içmem öyle şey.

Hacivat – Ne imiş o!

Karagöz – O söylediğin sert tümbeği

Hacivat – Bakalım bizim evdeki bulunan kadın derim.

Karagöz – Şöyle söylesen a onu!

Hacivat – Evden hamama gitmek icap eder. Hazırlanırlar gidecekleri vakit familyan olacak mûsibet, mundar, sümüklü miskin bizim eve gelmez mi?

Karagöz – Ulan bizim kadının amma adı varmış. E sonra?

Hacivat – Tabii misafire git denmez ya! Hemen gelir gelmez o kirli çorapları ile minder üzerine oturur.

Karagöz – Oturur ya bizim karı ömründe öyle şey görmüş mü acaba?

Hacivat – Bizimkiler hazırlanmışlar ona da buyurun derler. Yola çıkarlar. Hamam kapısından içeri girer girmez bizim familya hamamcı hanım Nazar hanımla birbirlerine girerler.

Karagöz – Bunlar zivaneli mi Hacivat?

Hacivat – Evet, riâyet ederler bizim çocukları hamamcı hanımın hücrelerinde oturturlar.

Karagöz – Bunlar su testisi mi?

Hacivat – Öyle derler o yere.

Hacivat – Halvete girerler. Bendenizden turşu istemişlerdi. Bendeniz de götürdüm efendim. Ana kadın alıp doğru içeriye verir göbek taşına korkomaz¹³¹, o senin terbiyesiz familyan faşşedak elini turşuya sokmaz mı?

Karagöz – Sokar ya kadın, ömründe turşu yediği yok.

Hacivat – Birader başlar yemeğe karşısında da emzikli bir kadın bir parça ister vermez. Ayıp değil mi bu?

Karagöz – Ben de olsam vermem.

Hacivat – Pek güzel haydi turşu ye de ben isteyeyim sen de verme.

Karagöz – Aman ne güzel olmuş turşu.

Hacivat – Aman bir parça ver Karagöz.

Karagöz – Kılçığını bile vermem.

Hacivat – Aman pek imrendim ver.

Karagöz – Aman vermeyeceğim. Suyuna limon mu sıktılar?

Hacivat – Ağzım sulanıyor Karagöz.

Karagöz – Ağzın kurusun.

Hacivat – Emzikliyim a birader.

Karagöz – Ne olursan ol.

Hacivat – Yediğin ne turşusu?

Karagöz – Hevâ turşusu.

Hacivat – Madem öyledir bir şey yok nasıl yiyorsun?

---

¹³¹ Koyar koymazın halk ağzında bozulmuş şekli.

Karagöz – Benimle eğleniyorsun öyle mi?

Hacivat – Seni kızdırayım diye yaptım.

Karagöz – Ben şimdi sana bir yapıştırayım da gör.

Oyun

Birinci Perde

Hacivat – Bak birader senin elinde sanat yok böyle boş durmak olmaz. Benim de ahbabım çok. Şurada pederimden kalma yazıcı dükkânım var. Sen de burada oturursun ben de bildiğim ahbabları gönderirim buraya. Ne gibi alırsak yarı yarıya pay ederiz.

Karagöz – Nasıl yarı yarıya?

Hacivat – Beş kuruş aldık mı yüz parası senin yüz parası da benim.

Karagöz – Demek yüz para benim sonra kaldı yüz para.

Hacivat – Evet.

Karagöz – Kalan yüz para da benim.

Hacivat – Yok canım yarısı benim yarısı senin.

Karagöz – Anladım yarısı benim yarısı senin. Yine benim olacak.

Hacivat – Zevzekliği bırak da vakit zayi etmeyelim. Gel buraya işte masa, kağıt, kalem.

Karagöz – Çok delikli şey nedir? Bu süzgeç mi?

Hacivat – Hayır canım rihtanlık. İşte ben gidiyorum. Gelen müşteriye güzel dikkat et.

Karagöz – Sen merak etme yaparım. (Hacivat gider)

Karagöz kendi adını yazmaya başlar.

Ulan ben yazı yazmak bilmem. Hacivat beni buraya bıraktı. Bir kere adımı yazayım. Bu da olmadı. Kârı büsbütün olmadı. Olmadı. Ne olur ise olsun müşteri geldiği vakit karalar karalar zarfa koyar veririm vesselam.

(Şarkı Okuyarak Zenne Gelir)

Zenne – Ah içerim yanıyor.

Karagöz – Sakın içerine kundak sokmasınlar?

Zenne – Öyle değil ciğerim parça parça oluyor.

Karagöz – Öyle ise iğneli bir şey yemişsin sen.

Zenne – Sen yazıcı mısın burada?

Karagöz – Evet yazıcıyım.

Zenne – Söyleyeyim de yaz.

Karagöz – Söyle bakalım.

(Zenne söyler beyti)

Câm-ı leb-rîz-i muhabbetle ezelden mest olmuşum

Bade-i gülgün ile def'-i gamar olmaz bana.

Zenne – Yazdınız mı?

Karagöz – Al yazdım.

Zenne – Okusanıza.

Karagöz – Ben yazdığım mektubu okumam.

Zenne – Canım belki eksik bir şey var. Yazdıracağım daha.

Karagöz – İşine gelirse al, işine gelmezse git.

Zenne – Rica ederim babacığım bir kere okuyuver.

(Karagöz beyti okuyarak)

Camcı İzzet ile bugün meyhanede dost olmuşum

Bademi küfe ile yutsam hiç haram olmaz bana

Zenne – Yanlış ben böyle şey söylemedim.

Karagöz – Sen kendini bilmiyorsun öyle ise hanım.

Zenne – Ben seni bir şey zannettim der ve yüzüne tükürür.

(Hacivat Gelir)

Hacivat – Karagöz paraları pay edelim.

Karagöz – Aç avucunu.

Hacivat – Ne olacak?

Karagöz – Avucuma tükür de bir siftah edeyim.

Hacivat – Ben gidiyorum dikkat et işine.

Karagöz – Peki.

(Abdal Gelir)

Abdal: Merhaba baba.

Karagöz – Hoş geldin sukabağı.

Abdal: Kabak dedin de hatırıma bir şey geldi. Yaz bakalım.

Karagöz – Peki yazalım söyle.

Abdal: Sekiz okka pırasaya yüz elli okka zeytinyağı nasıl gelir?

Karagöz – Sekiz okka pırasaya yüz elli okka zeytinyağı bence az gelir.

Abdal: Öyle ise yüz okka daha ilave et.

Karagöz – İçinde yapı mı yapacaksın?

Abdal: Canım sen ne söylersem yaz.

Karagöz – Öyle ya doğru benim neme lazım.

Abdal: İşkembe tatlısına kaç okka şeker gider?

Karagöz – Şimdi suratına bumbarları yapıştıracağım. Tokadı atar gider.

(Rum Gelir)

Rum: Kalipsera.

Karagöz – Kalın pırasa filan bilmem.

Rum: Pıravo

Karagöz – Ne söylüyor bu?

Rum: Rumeka ekseris

Karagöz – Evet burada bekleriz.

Rum: Sen burada gıramanifosu mu?

Karagöz – Evet ben de kokoz arkadaşım da kokozoğlu kokoz.

Rum: Ne-ki-ben-sen burada yazacaksın hartıya?

Karagöz – Güya Türkçe söyledi. Ben bundan bir şey anlamadım senyor.

Rum: Yazacaksın sakız adalarından dan dan dan dan dan

Karagöz – Bu don don don don yazılmaz buraya kağıdı parlatır sonra.

Rum: Yazacaksın bu ma ma ben ma

Karagöz – Herif altı aylık çocuk gibi mama ma diyor

Rum: Yazıyor da bir döşek

Karagöz – Yazdım.

Rum: Ne yazdın?

Karagöz – Yazdım döşek

Rum: Veresin çok eşek.

Karagöz – Tokadı atar Rum gider.

(Şuradan yirmi paralık tuzlama versene)

Karagöz – Burası işkembeci dükkânı değil yazıcı dükkânı.

Matiz – Gözlemeci dükkânı mı dedin? İki tane yap bakalım.

Karagöz – Uydurduk biz müşterilerle. Efendim biz burada yazı yazarız.

Matiz – Siz burada saman mı satarsınız. Ver bakalım beş on paralık ondan.

Karagöz – Bu herif hayvan cinsi olmalı galiba.

Matiz – Vay senin gibi hayvan mı satıyorsunuz?

Karagöz – Evet eşekoğlu eşekleri satarız. Burası et pazarı değil.

Matiz – Nereden gidilir et pazarına?

Karagöz – Şu yoldan caddeyi tut.

Matiz – Ben de şu yolu tutup gidiyorum.

Karagöz – Uğurlar olsun sığır kafalı herif.

(Matiz gider)

(Bey gelir)

Bey – Affedersiniz burası yazıcı dükkânı mıdır efendim?

Karagöz – Estağfurullah efendim.

Bey – Ne gibi?

Karagöz – İşte efendim onun gibi.

Bey – Vaktim yok hazır mektup var mı?

Karagöz – Bugün fabrika hazır mektup yapmadı.

Bey – Yaz bakalım.

Karagöz – Söyle beyim.

Bey – Benim söyleyeceğimi bilir misin?

Karagöz – Ne bileyim efendim.

Bey – Sen bilmiyorsan ben hiç bilmiyorum.

Karagöz – Nasıl müşteri bu Allah aşkına. Hacivat mutlaka bunları tımarhaneden gönderiyor.

Bey – Baba bana bak. Bu dükkânı bir vakit ben tuttum. Burası acayip bir dükkândır. Ben karışmam ağzın burnuna karışmış. İşte bu kadar burada dur derken bey gider. Karagöz kendi kendine:

Eyvah ağzım burnuma karışmış. Yarın da bacaklarım dolaşacak sonra kuyu çengeli gibi bir şey olacağım. Gideyim de ağzımın burnumun dolaşğını açayım.

Hitam**Hicaz Şarkı**

Dûyek Usulünde: Ali Bey'in
 Ciğerde nar-ı hasret açtı dağlar
 Firakınla gözüm gönlüm kan ağlar
 Dayanmaz nale-i cân-gâhıma dağlar

Nakarat
 Firakınla gözüm gönlüm kan ağlar

**

Hicaz

Kel Ali Bey

Sengin (semai) Usulünde

Derdimi arz etmeye ol şuha bir dem bulmadım
 Halime hiç rahm eder alemde hem dem bulmadım
 Ketmeder raz-ı derunum yar-i mahrem bulmadım
 Nakarat
 Yâre açtım yâreme ammâ ki merhem bulmadım
 Hasılı ben bu âlemi ben eski âlem bulmadım

Sûzinak

Tanburi Ali Efendi

Ağır Evfer

Âşık oldum sana ey gonca dehen
 Sönmez ateşlere yaktın beni sen
 Ne olaydı görmeyeydim seni ben
 Nakarat
 Sönmez ateşlere yaktın beni sen

Ferahnâk

Devr-i Hindi Usulünde

Tir-i müjgânınla deldin bağrım ey kaşı keman
Girmedi hiç gûşüne ah ettiğim zâr u figan
Sinem üzre yareler çün gül gibi oldu ayan

Nakarat

Bağban gelsin âşk oldum ey merd-i devran

SONUÇ

Bu çalışma ile 1909 yılında İhsan Rahim tarafından yayımlanan Şarkılı Kantolu Karagöz Oyunlarının özellikleri, diğer oyunlardan farkı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Oyunları incelediğimizde mevcut bulunan 9 oyunun klasik bir Karagöz oyunundan farklılıklar gösterdiği görülür.

Oyunlardaki en belirgin fark, oyunların kuruluşu (teknîği) ile ilgilidir. Oyunun kuruluşu içinde değerlendirebileceğimiz bölümler çeşitli şekillerde adlandırılmıştır. Ancak Karagöz'ün Evlenmesi oyununun bölümlerine herhangi bir isim verilmemiştir. Abdal Bekçi oyununun mukaddime ve bitiş bölümü yoktur, muhavere bölümüne oyunun sonunda yer verilmiştir. Fasil bölümü ise "Fasil" başlığı altında verilmemiştir. İki Kıskaç Hemşireler Yahut Biçare Delikanlı oyununda mukaddime başlığı olmamasına rağmen bu bölümde değerlendirilen semai ve perde gazeli mevcuttur. Muhavere, gel-geç muhaveresidir. Fasil bölümü birinci perde olarak adlandırılmıştır.

Tahir ile Zühre, Müthiş İntikam Yahut Fedakâr Komşu, Karagöz'ün Doktorluğu, Ferhat ile Şirin Yahut Hain Valide, Karagöz'ün Yazıcılığı Yahut Dilenciliği isimli oyunlar ise bölümlere verilen adlar bakımından benzerlik gösterirler. Belirtilen oyunlarda fasıl bölümleri perde başlığı altındadır. Muhavere bölümleri belirtilmiştir. Ancak Ferhat ile Şirin Yahut Hain Valide adlı oyunda muhavere bölümünden sonra ara muhaveresine yer verilmiş ve oyunun ara muhaveresi de birinci ve ikinci perde şeklinde belirtilmiştir.

Bu oyunlardan farklı olarak Karagöz'ün Rüyası isimli oyunda muhavere ve fasıl bölümleri iç içedir. Aynı zamanda oyunun tüm bölümlerine birinci meclis, ikinci meclis gibi isimler verilmiştir.

Şarkılı Kantolu Karagöz Oyunlarının bölümlerinde görülen meclis, perde gibi ifadeler Batı Tiyatrosunun etkisiyledir. Bu oyunlardaki anlatım ve kuruluşta metinli tiyatro için yazılanlarla benzerlik vardır. Anlatım perde ya da meclislere bölünmüştür.

Oyunların bitiş bölümü de farklıdır. Hacivat ile Karagöz arasında oyunların bitiş bölümünde değerlendirilecek konuşmalar geçse de bu konuşmalar bitiş başlığı altında verilmemiştir.

Oyunlarda teknik olarak farklılık görülse de fasılların içeriği bakımından Cevdet Kudret'in *Karagöz* isimli kitabında yer alan benzer isimli oyunlarla yakınlık gösterir.

Bunlardan Şarkılı Kantolu Karagöz Oyunları serisinde yer alan Karagöz'ün Rüyası isimli oyun küçük değişikliklerle Cincilik oyunundan aktarılmıştır.

Oyunlardaki tiplerin de Cevdet Kudret'in *Karagöz* isimli kitabında yer alan Ritter kaynaklı benzer isimli oyunlardaki tiplerden sayıca daha az olduğu görülür. Bu durum imparatorlukta yaşanan değişim sonucu buradaki tiplerin artık görülmemesi olarak değerlendirilebilir.

Oyunlardaki diğer bir farklılık ise oyun sonlarında yer verilen şarkı, marş ve kantolardır. Ancak kantolar yalnızca Karagöz'ün Doktorluğu isimli oyunun sonunda yer alır. Oyunlara kantonun girmesi Kâtip Salih aracılığıyla olmuştur. Bu durum yenileşme çabalarının, oyunlara olan ilginin arttırılmak istenmesinin bir sonucudur. Batı tiyatrosunun karşısında eski popülerliğini yitirmeye başlayan Karagöz'e bu yolla yeni bir soluk kazandırılmak istenmiştir.

Şarkılı Kantolu Karagöz Oyunları içerisinde yer alan bu şarkı ve kantoların oyun sırasında icra edilip edilmediği edilse bile ne şekilde icra edildiği hakkında bilgimiz yoktur. Ancak bazı oyunların sonunda yer alan ilan kısmından edindiğimiz bilgilere göre bu oyunların perdede oynatılmadığı yalnızca metin şeklinde basılarak okunmak için hazırlandığı sonucuna varabiliriz. Bu düşüncemizi "*Muhterem müşterilerimden görmüş olduğum rağbet-i fevkaladenin vermiş olduğu bir gayret ile bu defa bütün nevakısı ikmal edilerek cidden ve hakikaten emsaline faik bir hâle getirilmiştir.*"¹³² cümleleri destekleyici niteliktedir.

Şarkılı Kantolu Karagöz Oyunlarında sosyal hayatın, toplum yaşayışının izlerini görmek mümkündür. Örneğin Karagöz'ün Evlenmesi Yahut Bedava Dayak Yemesi isimli oyunda görücü gitme, kız isteme gibi düğün öncesi yapılan pratiklerle karşılaşırız. Toplumun inançlarıyla ilgili ipuçlarına Karagöz'ün Rüyası isimli oyunda adı geçen <cin>in insanlar üzerindeki etkisi ile ulaşıyoruz. Yine bu oyunda dua ile hastanın iyileşebileceğine olan inancı görürüz.

İstanbul'un semt adları da oyunlarda geçmektedir. Karagöz bu isimlerle söz oyunları yapar.

Bir dönemin (2.Meşrutiyet) tanığı olan bu oyunlarda toplumun yaşadığı değişimi görmek mümkündür. Sosyal ve siyasi alanlarda yaşanan gelişme ve yenilikler halkın

¹³² Bu cümleler Şarkılı Kantolu Karagöz Oyunları serisi içerisinde yer alan bazı oyunların sonunda okuyucuları bilgilendirmek amacıyla yazılan ilan kısmında bulunmaktadır.

eğlence yaşamını da etkilemiş bu durum Şarkılı Kantolu Karagöz Oyunlarında kendini göstermiştir.

SÖZLÜK

-A-

A'sâr: Zaman, devir.**Âb u hevâ:** Bir memleketin ahvâl-i sıhhiyesi.**Âcizane:** Aciz ve iktidarsızlıkla, hakîrâne.**Adl:** Hakkaniyet, adalet.**Aguş:** Kucak.**Agyar:** Yabancılar, teklifli adamlar. Rakipler, âşîğın nazarında dil-dâdesiyle görüşenler.**Ahrâr:** Hür. Köle ve esir olmayan.**Âhû:** Ceylan karaca. Mec. Güzellerin gözü.**Akdem:** Daha kadim, daha veya pek eski, mukaddem.**Âkil:** Akıllı, uslu, hûşyâr, hired-mend.**Akvâl:** Sözler, lakırdılar. Söz bir etme, sözleşme.**Âlâm:** Elem (Ağrı, acı, sancı, veca)**Alî:** Yüksek, bülent.**Âmîz:** Karışık.**Arz-ı hal:** Hâlin bildirilmesi (ne halde bulunduğunu bildirme, dilekçe.)**Asar:** Eser.**Âsım:** İsmetli, günah ve haramdan mütevakki, namuslu.**Âsmân:** Gök, sema, sipihr, felek.**Aşina:** Bildik, tanıdık. Bilen, tanıyan.**Âtıfet:** Meyil, hüsnüzan, merhamet.**Âtî:** Gelecek, gelen[kişi veya şey]. Gelecek zaman, istikbal.**Avdet:** Geri dönme, rücu, ric'at.**Âyan:** Bir milletin ileri gelenleri.**Âyîne:** Ayna, gözgülü.

-B-

Ba'îd: Uzak, ırak, dur.**Bahşetmek:** Bağışlamak, vermek.**Bahusus:** Hususuyla, hususan, hele.

Bârekallâh: Allah mübarek etsin.

Bâsıra: Görmek kuvveti, rüyet hassası.

Basiret: Kalp gözüyle görme, görüp künh ve hakikatine varma.

Batî: Yavaş, ağır hareketli.

Beca (Be-câ): Yerinde olan, münasip, lâıyk, şayeste.

Beher: Her, her biri.

Beyhude: Nafile, boş, faydasız.

Bezl (Bezil): Hüsn-i rızâ ile verme, esirgemeksizin ve bol bol sarf etme.

Bidar: Uyanık, yakzân.

Bîkes: Kimsesiz, hamisiz, dul ve yetim.

Bî-vâye: Mahrum, bîbehre.

Bî-vâye: Melcesiz, penâhsız, hamisiz.

-C-

Cân- gâh: Can azaltıcı, ruh eksiltici. Can evi.

Cemal: Güzellik, hüsn.

Cid: Gerçekten, hakikaten.

Cülûs: Oturma, ku'ûd. Bir hükümdarın tahta geçmesi, taht-nişîn olması.

Cürüm: Suç.

-D-

Dâ'-üs- sa'leb: Hek. Saç döken hastalığı, saçkıran.

Dehr: Zaman, uzun müddet, devir, cihan.

Dehr: Zaman. Cihan.

Dıraşân: Parlak, ziyadar.

Dilâver: Yürek taşıyan, yürekli, cesur.

Divane: Deli, meczup.

Duhter: Kız, kerime.

Dülger: Ebniyenin kapı ve pencereden maada ahşap kısımlarını yapan sanatkâr.

-E-

Edâ: Borç veya borç gibi olan herhangi bir şeyi ödeme, yerine getirme. Tarz, ifade, üslûp.

Edna: Daha yahut pek aşağı ve alçak, âlâ mukabili.

Ef'âl: İşler, ameller.

Efgân (Figan): İnlleme, nâle, feryat.

Efzun (Efsun): Rukye, azimet, büyü, sihir.

Ehven: Daha hafif, daha zararsız.

Ehveniyet: Ucuzluk.

Enbâz: Ortak, şerik.

Enbâz: Ortak, şerik.

Enfiye: Buruna çekilen çürütülmüş tütün tozu, burun otu.

Ervah: Ruh.

Esnâ-yı râhta: Giderken.

Eş'âr: Vezinli ve kafiyeli sözler.

Eyâ: Ey, hey.

Eyyam: Zaman, hengâm, devir.

Eyzan: Yine, öyle, kezâ, bu dahi, öteki gibi.

-F-

Faik: Üstün, müreccah, diğerlerinden ileri.

Falso: Bir perdenin ifa edilememesinden dolayı ilan edilen hata. Mc. Adem-i muvaffakiyet zahir olma, mürettep olan bir şeyi icra edememe.

Fehva: Mana, meal, mefhum.

Figan: İnlleme, nâle, feryat.

Firâvân: Çok, bol, kesir.

Firkat: Ayrılık, müfârekat, firak, sevdiklerinden uzak ve ayrı yaşayış.

Fitne-engîz: Fitne ve fesat karıştıran.

Fücceten: Ansızın, birdenbire.

-G-

Gaseyan: Kusma, kay', istifra.

Gayetle, gayette: Son derecede.

Gebre: At tımarı kesesi ki çuldan olur.

Gergef: Nakış işlenecek kumaşın gerilip işlenmesine mahsus alet ki dört ayaklı ve açılır kapanır dört pervazdan ibarettir.

Giryan: Ağlayan, ağlayıcı.

Girye: Ağlama, bükâ.

Gûş: Kulak.

Güzâr: Geçme, geçiş.

-H-

Hâb: Uyku, rü'ya.

Hâbgâh: Uyku mahalli, yatak odası.

Habis: Kötü, fena, yaramaz.

Hacet: İhtiyaç, lüzum.

Hail: İki şey arasında vaki olup birinden diğèrinin görünmesine veya ihtilâtlarına mani olan.

Hak-ı paye (Hâk-pây): Ayağın toprağı tozu yahut ayağın bastığı toprak,yer.

Hamakat: Ahmaklık, budalalık.

Hami: Sahip çıkan, himaye ve vikaye eden.

Handan: Gülücü, gülen, şen.

Hayf: Haksızlık. Yazık ki, heyhat. İlenç, beddua, ah.

Hazret: cm. hazerât, Ön, huzur.

Hemşire: Kız kardeş.

Her çi bâd-â-bâd: Ne olursa olsun.

Hızma: Ayı, boğa vb. hayvanların dudaklarına veya burnuna geçirilen demir halka.
Burun kanadına takılan süslü, altın veya gümüş halka.

Hicrân: Ayrılık. Unutulmaz acı.

Hîn: Zaman, vakit.

Hîn-i sabâvet: Çocukluk çağı.

Hub: Sevgi, muhabbet.

Hutûr: Hatıra gelme, akla gelme.

Hülâsa: Bir şeyin en ruhlu ve kuvvetli kısmı. Uzun bir bahis ve makalenin az sözle ifade olunan mefhumu, netice.

Hüsn: Güzel, iyi. Güzellik, iyilik.

Hüsnühâl: İyi hâl, salâh.

-İ-

İ'tilâ: Yükselme, yukarı rütbelere yükselme.

İclâl: Büyütme, ağırlama, ikram.

İcra: Akıtma, isâle. Kuvvede olan bir fiilin ihracı, bir karar veya hükme-i nizâmînin tatbiki.

İhrâz: Kazanma, nail olma, maneviyattan bir nimete malik olma.

İkbal: Talih ve bahtın teveccühü, müsaadesi.

İkmal: Kemale erdirme, mükemmel etme, tamamlama, bitirme.

İllet: Hastalık, sakatlık. Sebep.

İmtizâc: Karışabilme. Birbirini tutma, uygunluk. İyi geçinme, uyuşma.

İncilâ: Celi ve ayan olma, tezahür. Parlama, cilalanma.

İnkisar: Kırılma, şikeste olma. Beddua.

İnşirah: Açılma, açıklık, ferahlık.

İrfan: Bilme, anlama. İlahi bir feyiz olarak kâinâtın sırlarını bilme kudreti.

İskandil: Denizin umkî derecesini anlamak için gemilerde kullandıkları alet. Mec. Bir şeyin künh ve hakikatini veya bir işteki niyet ve maksad-ı hafiyi anlamaya çalışma, yoklama.

İstibdat: Kendi başına ve hiçbir zaman nizam ve kanuna tabi olmaksızın hükmetme.

İstihza: Eğlenme, eğlenceye alma, zevklenme.

İstiskâ: Su isteme. Yağmur duasına çıkma. Bedenin mevâzı'-ı muhtelifesine su toplanma illeti.

İstişâre: Fikir sorma, danışma.

İштиha: İstek, arzu, yemeye istekli olma.

İştirâ: Satın alma.

İz'âc: Taciz.

İzdiyâd: Çoğalma, artma.

-K-

Kâfi: Kifayet eden, elveren, yetişen.

Kâfûr: Uzak Doğu'da yetişen bir çeşit taflandan elde edilen ve hekimlikte kullanılan, beyaz ve yarı saydam, kolaylıkla parçalanan, ıtırı kuvvetli bir madde.

Kâfurî: Kâfura mensup veya müteallik veya kâfurla terkip olunmuş.

Kail: Diyen, söyleyen. Razi, rıza veren.

Kelâm: Söz, lâkırdı. Nutuk, söyleyiş.

Kem: Az, nakıs, kötü.

Kepaze: Talim için kullanılır yay. İtibarsız, değersiz.

Kesb: Çalışıp kazanma. Edinme.

Kezalik: Öylece, yine öyle.

Kiram: Kerim. Asalet ve mecd ve şeref sahibi.

Kişver: İklim, memleket.

Kondüktör: Kılavuz, memur, müdür.

Kurretü'l-ayn: göz aydınlığı, sevinç

Kuvve-i bâsıra-i kalile: Görme kuvvetinin azlığı.

Kuyrukaltı: Kuşların uğradığı bir hastalık.

Küşat: Açma, fetih.

-L-

Lahza (Lahze): Gözucu ile bakış. Gözucu ile bir kere bakıncaya kadar geçen zaman.

Lâtime: Güldürecek tuhaf ve güzel söz ve hikâye, şaka.

Leb-rîz: Ağız ağıza, dolu.

Lerze-nâk: Titreyen, titremeye duçar.

Leyl ü Nehar: Gece- gündüz.

Leyli, Leyliyye: Geceye mensup, gece vakti vaki olan.

-M-

Ma'delet: Adil, adalet, hakkaniyet, zulüm ve cevir zıddı.

Mader: Ana, valide.

Mahdum: Hizmet olunan, hadime nispetle efendi ve hanım.

Mahdut: Etrafi ihata olunmuş, sınırlı.

Mahir: Elinden gelir, becerikli, usta.

Mahiye: Aylık, şehriye, maaş. Minareler arasına ipe kandiller asarak teşkil ettikleri yazı veya şekil.

Mahmul: Yüklenmiş, bir hayvanın üzerine konmuş. Haml ve isnat olunan, bir şeye verilen.

Mahmur: Sarhoşluktan veya uykudan serser, sarhoşluktan sonra gelen humara duçar.

Mahzun: Tasalı, kaygılı.

Mail: Bir tarafa doğru eğilmiş, eğri, münhani.

Mail: Bir yana eğilmiş, eğik, eğri. Hevesli, istekli, düşkün.

Makâl: Söyleme, söyleyiş, söz, kelam.

Makbûh: Beğenilmeyen, fena görülen.

Makderet: Zor, güç, iktidar.

Malûmat: Bilinen şeyler, öğrenilmiş hakikatler.

Mangır: Eski bir cins küçük bakır sikke ki dördü bir akçe ederdi.

Maraz: Hastalık, dert, bela.

Maşuk: Aşk ve alâka ile sevilen, sevgili.

Matbah: Mutfak.

Mazlum: Zulüm görmüş, zulüm ve gadre duçar olmuş.

Mebde: Başlama, başlangıç.

Mecrûh: Cerh olunmuş, yaralanmış.

Mefahir: (Mefharet'in çoğulu) Övünme, koltuklar kabarma.

Mehâl: Yer. Korku yeri. Süre, vâde, mehil.

Mehcûr: Uzaklaşmış, uzakta kalmış, ayrı düşmüş. Bırakılmış unutulmuş.

Mekruh: İğrenç, kerahetli.

Melâl ve melâlet: Usanç, usanma, bıkmama.

Meram: İstek, maksat, niyet.

Mes'adet: Saadet, kutluluk, bahtiyarlık.

Meserret: Sevinç, şenlik, düğün.

Meshur: Sihirlenmiş, sihre uğramış, büyülenmiş, büyülü gibi tutkun.

Mesmû'ât: İşitilen haberler, mütevatir olan havadis.

Mesrur: Sururlu, memnun.

Meşâhîr: cm. Ar.fd. Meşhûr.

Mevc: Dalga.

Mezalim-şiken: Haksızlıkları kıran, yok eden.

Mezkûr: Zikir olunmuş, zikri ve bahsi geçmiş.

Mihnet: Zahmet, eziyet. Gam, keder, sıkıntı, dert. Bela, musibet.

Mihr: Güneş, gün, şems.

Min Gayri Haddin (Min Gayri Had): Had,[edep] dışı olarak: haddim olmayarak.

Mu'âlece: İlaç yapma, ilaç kullanma.

Muamele: Bir yolda harekette bulunma.

Muarefe: Bildik, belli, malûm.

Mucip: İcap eden, sebep ve bâ'is olan.

Mudarebe: Dövüşme, vuruşma.

Mufassal: Uzun uzadıya anlatılan, tefsilatlı.

Muhannetlik: Korkaklık, alçaklık, namertlik.

Mukabele: Karşı karşıya bulunma, karşılık, karşılama.

Mukaddema: Bundan evvel.

Muzaffer: Fetih ve zafere nail, galip.

Mübadele: Değiş tokuş.

Mübaşeret: Girişme, tutuşma, başlama.

Mücazat: Bir cürüm veya kabahate karşı ceza verme, kanun iktizasınca icap eden muamele.

Müessir: Tesir eden, eser bırakan.

Mühlike: Helâk eden, öldüren, öldürücü

Müjgân: Kirpikler, kirpik.

Mükedder: Bulandırılmış, bulanık.

Mükerrer: Tekrarlı, tekrarlanmış, tekrar olunmuş.

Mündericat: Bir kitap ve gazete vesairenin içinde bulunan bahisler.

Münezzeh: Berî, salim.

Münferih: Yalnız, tek, تنها.

Münhasır: Her tarafı kuşatılmış. Yalnız bir şeye veya şahısa mahsus olup onun haricinde şümulü olmayan.

Müşhil: Kolaylaştıran. İshal veren, bağırsakları temizleyen, kazuratı kolaylıkla dışarı attıran ilaç.

Müstahak: Hak kazanmış, haklı, layık.

Müşabih: Benzer, mümasil.

Müşfik: Merhametli, acıyan, seven.

Müşkül: Zor, güç, çetin.

Mütenevvi: Türlü türlü, muhtelif.

Müvesvis: Vesveseci.

Müzdâd: Artmış, çoğalmış, ziyadeleşmiş.

-N-

Nail: Dest-res ve muvaffak olan, muzaffer.

Nâlân: İnleyici, inleyen.

Nâle: İnleme, inilti.

Nâr-ı aşk: Aşk ateşi.

Nâ-tüvân: Zayıf, kuvvetsiz.

Nâzenîn: Cilveli, nazlı.

Nebatat: (Nebatın çoğulu) Ot ve ağaç ve çiçek kabilinden olarak yerden biten şey.

Necat: Kurtulma, halâs, selâmet.

Necm: Kevkeb, sitare, yıldız.

Nekre: Garip ve tuhaf fıkra. Tuhaf sözler ve garip fıkralar söyleyen.

Neşf: Suyu çekip cezp ve bel etme.

Nevâkıs: Nakîsalar, noksanlar, bir şeyin tam ve mükemmel olması için ilavesi iktiza eden şeyler.

Nev-nihâl: Taze fidan.

Nûş: İçici, zevk, sefa, tatlı.

-O-

Osmanî: Osmanlı Devleti'ne mensup, Osmanlılara ait.

-P-

Payan: Son, ahir, nihayet.

Paye: Rütbe, mertebe, derece.

Payidar: Sabit, kaim, iyice yerleşmiş, sürekli.

Perukar: Asıl manası peruka yani iğreti saç yapan ve satan olup her iki sanatın bir adam tarafından icrası münasebetiyle el-yevm alafranga berbere ıtlak olunur, ki işi tıraş etmek ve saç kesmekten yani adeta berberlikten ibarettir.

Perva: Korku, çekingenlik, ilgi, bağ.

Perverdigâr: Kâffe-i mahlûkâtı besleyen ve yetiştiren Cenabıhak hazretleri.

Peyderpey: Birbiri arkasından, birbirini müteakip, azar azar.

Peymâne: Kadeh, şarap bardağı.

Pirâye: Donatma, ziynet.

Piyade: Yaya yürüyen adam. Yayan giden asker.

Pûyân: Koşan, süratle yürüyen.

-R-

Ra'nâ: Güzel, latif, hoş.

Raci: Ri'cat eden, geri dönen.

Radde: Derece, rütbe, mertebe.

Râh: yahut **reh:** Yol, tarik. Meslek, usul, ayin.

Rayiha-i Kerîhe: Pis koku.

Remiz: İşaret, işaretle meram anlatma, ima.

Renc-i Tayyar: Rih-i tayyâr: Yer değiştirerek esen yel, romatizma.

Reşk: Kıskanma, haset, gıpta.

Reva: Layık, münasip.

Revnağ: Parlaklık, güzellik, letafet.

Rihlet: Göç, nakl-i mekân. Sefer. Ölme

Riayet: Gözetme, hıfz. Saygı, itibar.

Rivayet: Bir haber ve kelâm vesaire nakli, hikâye.

Rîzân: Dökülen, akan, cari.

Rûşen: Aydın, ziyadar, münevver.

Rûz ü Şeb: Gece ve gündüz.

Rüşet: Doğru yolda gitme, doğru yolu bulma.

Rüyet: Görme, görüş, bakma, idare.

-S-

Sâ'î: Çalışan, say eden.

Sabâvet: Çocukluk.

Sahih: Gerçek, doğru, yalan olmayan.

Sâri: Temas ve kurbiyyet vesair suretle geçen, sirayet eden, bulaşan.

Satvet: Biri üzerine şiddet ve kuvvetle sıçrama.

Savlet: Saldırma, şiddetli hücum.

Say: Çalışma, çabalama, emek.

Sefa: Saflık, berraklık. Gönül şenliği, kedersizlik, neş'e, zevk, eğlence.

Segah: Kürdî ile buselik arasında bir perde.

Segâh: Türk müziğinin en eski makamlarındandır. Kuvvetli bir zühd ve açık bir hüznü bildirir.

Ser: Baş, kafa, başkan. Nihayet, son.

Sevdâ-zede: Aşk ve alâka vurgunu, aşka duçar, âşık.

Seza (ve şezâvâr): Layık, münasip, şayeste, şayan.

Sirâyet: Geçme, bulaşma, yayılma.

Sirayet: Geçme, bulaşma.

Sîret: Bir adamın ahvâl-i ma'neviyesi, ahlak ve etvârı, tabiat, suret mukabili.

Sirkat: Çalma, aşırma, hırsızlık.

Suret: Dıştan görünen şekil. Kılık. Surat, yüz. Gidiş, yol

Sühan: Söz, lakırdı.

Süknâ-yı Kebir: Büyük ev.

-Ş-

Şâd: Sevinçli

Şâdân: Sevinçli, mesrur, mahzûz.

Şâdân: Sevinçli, mesrûr.

Şebnem: Çiy.

Şecaat: Yiğitlik, yüreklilik.

Şeci: Yiğit, cesur yürekli.

Şekva: Şikâyet.

Şiar: Alâmet, nişan, eser.

Şîr: Aslan, esed.

Şîrâne: Aslana layık ve münasip, aslanca, dilîrâne.

Şule-feşân: Ateş saçan.

Şûrîde: Karışık, perîşan. Âşık, tutkun.

-T-

Tâcdâr: Taç giyen, sahib-i tâc, hükümdar.

Tahkik: Bir şeyin hakikatini arama, sahih olup olmadığını meydana çıkarma.

Tahmîd: Hamdüsena etme.

Tahmîdan: Hamd bilen, hamdeden.

Takdis: Pak ve mübarek addetme, muazzez ve mukaddes tutma, kudsîyyet verme.

Taksim: Bölme, parçalara ayırma, bölüm.

Tasadduk etmek: Sadaka vermek.

Tavsif: Evsaf ve sıfatını zikir ve tadat etme, tarif.

Te'bîd: Ebedlendirme, ebedi hâline koyma.

Tebşir: Müjde verme.

Tekdir: Bulandırma, kederlendirme, azarlama.

Tenvir: Aydınlandırma, ziyalandırma.

Tesmiye: Ad koyma, isim verme.

Tesviye: Bir ve müsavi etme, beraber eyleme. Verme, ödeme.

Teşhis-i maraz: Hastalığı bilme.

Tırl: Çıplak ve zayıf, titrer. Mc. Parasız.

Tir: Ok.

Tulû': Doğma, zuhur.

-U-

Uhuvvet: Karındaşlık, biraderlik.

Ulviyet: Yükseklik, bülendlik, mertebe ve derece yüceliği.

Urba: Elbise.

-Ü-

Üftâde: Düşmüş, düşkün, biçare. Âşık.

-V-

Vâfire: (Vâfirin müennesi) Çok, kesir, bisyâr, pirâvân.

Vakı'an: Hakikaten.

Vâkiâ: Gerçek, gerçi, her ne kadar.

Vasıl: Yetişen, ulaşan, vusul bulan.

Veca: Ağrı, sızı, acı.

Vekil harç (vekil-i harç): Bir konakta masraf görmeye memur muteber, müstahdem.

Verd: Gülsuyu.

Vird-i zeban (Virdizeban): Her vakit irat ve tekrar olunan temenniyat.

Visal: Sevdiğine kavuşma, vuslat, firak mukabili.

-Y-

Yevmî: Güne veya bir güne mensup veya mahsus olan, gündelik.

-Z-

Zâ'ir: Ziyaret eden.

Zail: Zeval bulan, baki ve daim olmayan, muvakkat, fani.

Zillî: Gölgeye mensup ve müteallik.

Zulmet: Karanlık.

KAYNAKÇA

- Ahmed, Rasim, *Muharrir Bu Ya*, (Haz. Hikmet Dizdaroglu), MEB Yayınları, İstanbul 1989.
- And, Metin, *Geleneksel Türk Tiyatrosu (Kukla-Karagöz-Ortaoyunu)*, Bilgi Basımevi, Ankara 1969.
- Aksüt, Sadün, *Türk Musikisinin 100 Bestekarı*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1993.
- Bâkî, *Bâkî Divânı*, (Haz. Sabahattin Küçük), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1994.
- Balikhane Nazırı Ali Rıza Bey, *Bir Zamanlar İstanbul- Eski Âdetler, Eğlenceler, Sosyal Hayat, Esnaf Kuruluşları, Bütün Yönleri İle*, (Haz. Niyazi Ahmet Banoğlu), Kervan Kitapçılık.
- Baltacıoğlu, İsmail Hakkı, “ Karagöz, Tekniği, Estetiği”, *Türk Dili*, 20(215), 1969.
 -----, “Karagöz’ün Tekniği”, *Türk Dili*, 19(167), 1965.
 -----, *Türk Plastik Sanatları*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1971.
- Başkan, Ziya (Haz.), *Çocuklara KARAGÖZ*, Milliyet Yayınları, Baskı Yeri Yok, 1973.
- Bekiroğlu, Nazan, “Nigâr Hanım”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2007 (C.XXXIII, 101.)
- Düzgün, Dilaver, “Biçim ve İçerik Yönünden Eski ve Yeni Karagöz Perde Gazelleri”, Ö.Oğuz, Y.Özay (Haz.), *Somut Olmayan Kültürel Miras Yaşayan Karagöz Uluslar arası Sempozyum Bildirileri* (149- 161), Gazi Üniversitesi THBMER Yayınları, Ankara 2006.
- Firidinoğlu, Nilgün, “Geleneksel Türk Tiyatrosunda Gayrimüslimlerin Temsili”, [Elektronik Sürüm], *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, Cilt No Yok, 27, 2009, 51-60, Erişim Tarihi: 30 Nisan 2012 http://dergiler.ankara.edu.tr/detail.php?id=13&sayi_id=1582.
- Gerçek, Selim Nüzhet, *Türk Temaşası- Meddah, Karagöz, Ortaoyunu-*, Kanaat Kitapevi, İstanbul 1942.
- Göktaş, Uğur, *Düinkü Karagöz*, Akademi Kitabevi, İzmir 1992.
- Jacob, *Türklerde Karagöz*, (Çev. Orhan Şaik Gökyay), Bürhaneddin Matbaası, İstanbul 1938.
- Kudret, Cevdet, *Karagöz I. Cilt*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2004.
 -----, *Karagöz II. Cilt*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2004.
 -----, *Karagöz III. Cilt*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2004.

- Oğuz, Reşat, *Karagöz'de Halk Türküleri ve Halk Hikâyeleri*, Erciyes Matbaası, Kayseri 1946.
- Oral, Ünver, *Karagöz Perde Gazelleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996.
- Özcan, Nuri, "İsmail Hakkı Bey", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2001, (C.XXIII, 101.)
- Öztuna, Yılmaz, *Türk Bestecileri Ansiklopedisi –renkli resimleri ve besteledikleri şarkılarıyla-*, Hayat Yayınları, İstanbul 1963.
- Sakaoğlu, Saim, *Türk Gölge Oyunu Karagöz*, Akçağ Yayınları, Ankara 2003.
- Say, Ahmet, *Müzik Ansiklopedisi 3. Cilt*, Sanem Matbaası, Ankara 1985.
- Sevengil, Refik Ahmet, *İstanbul Nasıl Eğleniyordu?*, (Haz. Sami Önal), İletişim Yayınları, İstanbul 1998.
- Siyavuşgil, Sabri Esat, *Karagöz Psiko-sosyolojik Bir Deneme*, Maarif Matbaası, Yayın Yeri Yok, 1941.
- Somakçı, Pınar, "Karagöz Müziği", Ö. Oğuz, Y. Özay (Haz.), *Somut Olmayan Kültürel Miras Yaşayan Karagöz Uluslar arası Sempozyum Bildirileri (273- 279)*, Gazi Üniversitesi THBMER Yayınları, Ankara 2006.
- Türkmen, Fikret, *Tahir ile Zühre*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1983.
- Ünlü, Aslıhan, "Şiddete Gülmek", [Elektronik Sürüm], *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, Cilt No Yok, 2007, 33. Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2012.<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/13/905/11572>.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Medine KAYNAK
Doğum Yeri ve Tarihi	Adana / 1986
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Gaziantep Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
İletişim Bilgileri	
E-Posta adresi	medine__kaynak@hotmail.com
Tarih	